

SAATSI

VANTAAN 1980–1990-LUKUJEN RAKENNUSKANNAN INVENTOINTI JA ARVOTTAMINEN
OSA 1 – KOKOONTUMISRAKENNUKSET
SAATSI ARKKITEHDIT 2022

Vantaan 1980–1990-lukujen rakennuskannan inventointi ja arvottaminen – Osa 1: Kokoontumisrakennukset

ISBN: 978-952-7430-17-0 (painettu, 1. painos)
978-952-7430-18-7 (pdf, pieni resoluutio)
978-952-7430-19-4 (pdf, pieni resoluutio, saavutettava)
978-952-7430-20-0 (pdf, suuri resoluutio)

Tilaaaja: Museopalveluiden päällikkö Marjo Poutanen,
Vantaan kaupunginmuseo.

Tekijä: Saatsi Arkkitehdit Oy
Emilia Saatsi, Pekka Saatsi, Riina Sirén
Ville-Pekka Säkkinen (kaaviot), Aino Salo (avustavat tehtävät), Venla Kotilainen (uudet valokuvat)
pekka@saatsi.fi | 040 5955933 | www.saatsi.fi

Valmistunut: 31.10.2022

Julkaisupaikka: Helsinki

Julkaisuvuosi: 2022

Paino: Grano Oy

Kansikuva: Tikkurila Oyj:n Tutkimuskeskukset I ja II talvella 2022. Saatsi Arkkitehdit Oy

Takakansi: Destian pääkonttori, ent. Shellin pääkonttori talvella 2022. Saatsi Arkkitehdit Oy

Muut kuvat: Saatsi Arkkitehdit Oy, ellei toisin mainittu.

SAATSI ARKKITEHDIT

VANTAAN 1980–1990-LUKUJEN RAKENNUSKANNAN INVENTOINTI JA ARVOTTAMINEN – OSA 1: KOKOONTUMISRAKENNUKSET | 2022

SISÄLTÖ

4 JOHDANTO

4 Alkusanat

5 Hankkeesta

5 Hankkeen tausta

5 Hankkeen tavoitteet

6 Työn menetelmät

6 Inventointi

7 Arvottaminen

9 Kohdeluettelo

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

11 Inventoinnin tulokset

14 Arvottamisen tulokset

AJANKUVA 1980–1999

18 YHTEISKUNTA

18 Nousukauden huumaa

19 Kaupallistuminen ja kaupungistuminen

20 Lama ja liittyminen EU:in

21 RAKENTAMINEN

21 Kaavoitus ohjaa

23 Vakioitu rakennustapa

26 Vantaa kasvaa

ARKKITEHTUURI 1980–1999

29 ARKKITEHTUURIN INTENTIOITA

29 Modernin ja postmodernin käsitteet

30 Modernismin raskas laahus

31 Postmodernismi versoo

32 ARKKITEHTUURI MUOTOINA

33 Postmodernismi

33 Pop postmodernismi

34 Historismi

34 Antiikin uudelleentulkinnat

35 Medievalismi

35 Uusartdeco

36 Uusfunktionalismi

37 Regionalismi ja kontekstualismi

38 Modernismin pitkä linja

38 Rationalismi

38 Strukturalismi

39 Konstruktivismi

39 Dekonstruktivismi

40 High-tech

40 Lasiarkkitehtuuri

41 Rakennus veistoksena

41 Orgaaninen modernismi

42 Elementarismi

42 Ekspressionistinen modernismi

KOHDERAKENNUKSET

45 RAKENNUSTYYPIT

45 Toimistorakennukset

48 Ostos- ja kauppakeskukset

50 Hotellit ja ravintolat

51 Päiväkotirakennukset

53 Opetuksen ja terveyden rakennukset

55 Kulttuurin ja uskonnon rakennukset

58 KOHTEIDEN SUUNNITTELIJOISTA

LÄHTEET

64 Julkaisut

67 Tietokannat

67 Suulliset lähteet

LIITTEET

JOHDANTO

ALKUSANAT

1970-luku oli Vantaan kaupungistumiskehityksessä kasvun aikaa, joka hakee vertaistaan koko Suomessa. Aluerakentamisella tuotettiin asuinlähiöitä etenkin kiivaasti kehitettävän liikenneverkon varrelle. 1980–1990-luvuilla kaupunkisuunnittelun tavoitteet käännettiin määrästä laatuun ja katseet kohdistettiin palveluihin, saavutettavuuteen ja kaupunkikuvaan. Näinä vuosikymmeninä vakiintuivat Vantaan keskeisimmät liike-elämän, kaupan ja hallinnon keskustat, kulttuurikeskukset ja koulutustilat.

Tämän selvityksen kohteena ovat vantaalaiset kokoon-
tumisrakennukset. Kokoon-
tumisrakennukset käsittävät
yhteiskunnan rakennuttamat julkiset rakennukset sekä
yksityisten rakennuttamat, niin sanotut puolijulkiset,
kohteet. Viimeksi mainituilla rakennuksilla on tyypilli-
sesti julkinen luonne, mutta niiden hallinnoijalla on oi-
keus rajoittaa ja valikoida tilojen käyttäjiä. Selvityksessä
käsitellyt puolijulkiset kohteet ovat pääasiassa kaupan
rakennuksia, hotelleja ja yritystoimistoja.

Kokoon-
tumisrakennukset ovat rakennuttajastaan riip-
pumatta yhteisöjen monumentteja. Kokoon-
tumisra-
kennukset palvelevat laajaa käyttäjäkuntaa, ja lisäksi
ne usein suurikokoisina näkyvät etäälle maisemassa tai
kaupunkikuvassa ja kiinnittyvät myös satunnaisempien
ohikulkijoiden muistoihin. Yhteisöön vaikuttavien raken-
nusten erityisyys on laajasti tunnustettua, ja siksi niiden
suunnitteluun ja rakentamiseen on yleensä kohdistettu
suuria resursseja.

Yhteisön rakennukset on huomioitu myös arkkitehtikun-
nan keskuudessa. Tietoa uusista kokoontumisrakennuk-
sista on usein jaettu julkaisuissa, jolloin niiden merkitys
on voinut kasvaa paikallista rooliaan suuremmaksi.
Tarkasteluajasta erityisesti 1980-luvun loppu on suoma-
laisen yhteiskunnan nousukautta, jolloin rakennettiin
lavea joukko mieleenpainuvia merkkirakennuksia. Näky-
vimpään ryhmään kuuluvat kulttuurin keskuskeskukset kuten
konserttisalit, kirjastot ja opistot.

Tarkastellut vuosikymmenet ovat meitä lähellä ajallises-
ti ja kulttuurillisesti. Moni meistä pystyy palauttamaan
mieleen muistoja rakennetusta ympäristöstä ennen
1980- ja 1990-lukujen muutoksia, ja ajankuva konkreti-
soituu viimeistään valokuvien ja aikalaistekstien välityk-
sellä. Myös moni tarkasteltujen rakennusten suunnitteli-
ja työskentelee alalla edelleen. Selvitystyöhön tämä tuo
henkilökohtaisuutta ja lisävastuuta tiedonkeruulle, kun
rakennusten taustoista on mahdollista kysyä suoraan
rakennushankkeisiin osallistuneilta.

Tässä selvityksessä tarkasteluajan rakentamista pyritään
lähestymään eri viitekehyksistä. 1980- ja 1990-lukuja tar-
kastellaan yhteiskunnan, kaavoitusideologioiden, ra-
kentamistavan ja Vantaan kasvukeskusten näkökulmis-
ta. Myös kohteiden rakennustyyppeihin ja arkkitehteihin
tutustutaan lyhyesti. Sen sijaan esimerkiksi kaupunki-
suunnittelun käytännön toteutumista tullaan käsittele-
mään syvemmin inventointien seuraavissa osissa.

Kiitokset

*Vantaan 1980–1990-lukujen rakennuskannan inventointi ja arvottaminen, osa 1: Kokoon-
tumisrakennukset* -han-
ke toteutettiin yhteistyössä Vantaan kaupunginmuseon
ja Kaupunkiympäristön toimialueen palvelualueiden
kanssa. Työn ohjausryhmään kuuluivat Vantaan kau-
pungilta kaupunkisuunnittelujohtaja Tarja Laine, toi-
mitilajohtamisen hankepäällikkö Eija Kivineva, asema-
kaavapäällikkö Ilkka Laine, lupa-arkkitehti Ilkka Laitinen
ja kaupunkikuva-arkkitehti Matti Kärki, sekä Vantaan
kaupunginmuseolta museopalveluiden päällikkö Marjo
Poutanen, rakennustutkija Susanna Paavola, rakennus-
tutkija Anne Silanto ja tutkimusapulainen Johannes Vi-
hervirta. Ohjausryhmän kanssa kokoonnuttiin kolmasti.

Tiivein yhteistyö käytiin kaupunginmuseon edustajien
kanssa työkokouksissa, joista keskeisimpiin lukeutuivat
arvottamispalaverit. Muulla viestinnällä tuettiin ennen
kaikkea tarvittavaa aineistohankintaa. Lämmin kiitos
kaikille selvitystyötä edistäneille!

Porvoossa 31.10.2022,

Emilia Saatsi
arkkitehti SAFA
maisema-arkkitehti

Pekka Saatsi
arkkitehti SAFA

HANKKEESTA

Hankkeen tausta

Vantaan kaupungin rakennuskanta on aiemmin inventoitu vuonna 1979 valmistuneisiin rakennuksiin asti. Käsillä olevan selvityksen taustalla on hanke, jossa on siirrytty tarkastelemaan seuraavaa kautta eli 1980–1990-lukujen rakennuskantaa. Vantaalla on kaikkiaan lähes 11 000 rakennusta, jotka ovat valmistuneet 1980–1990-luvuilla.¹ Niiden inventointi toteutetaan kolmiosaisena: ensimmäisessä vaiheessa käydään läpi kokoontumisrakennukset, toisessa teollisuus-, varasto- ja liikenteen rakennukset ja kolmannessa asuinrakennukset.

Inventoinnin ensimmäisen vaiheen esiselvitys tehtiin kesällä 2021. Esiselvityksen inventointiryhmässä oli kaksi museon rakennustutkijaa ja kaksi korkeakouluharjoittelijaa. Esiselvityksen kohteena olivat Vantaan kaupungin alueella sijaitsevat kokoontumisrakennukset; liike-, toimisto-, terveydenhuollon, kulttuuri- ja opetusrakennukset; yhteensä 337 kohdetta. Rakennukset valokuvattiin ja niiden perustiedot ja tärkeimmät piirustukset vietiin Vantaan kaupunginmuseon Kirsti-kokoelmanhallintajärjestelmään. Kohteista valittiin jatkoselvitykseen 51 rakennusta.

Hankkeen tavoitteet

Tämän selvityksen tavoitteena oli löytää täydennysinventoinnin ja arvottamisen avulla tilaajan määrittämästä kohdejoukosta sen kulttuurihistoriallisesti merkittävimmät kohteet. Arkkitehtuuri toimii yhteiskunnan peilinä, joten inventointi- ja arvottamistyön keskeisenä kannustimena on varmistaa, että arvokkaiden kohteiden avulla välittyvä kuva olisi mahdollisimman eheä. Rakennuksiin huolellisesti tutustumalla haluttiin myös tuoda esiin rakennusperinnön laajenevaa arvoperustaa. Selvityksellä on tiedon lisäämiseen liittyvää itseisarvoa sen valaistessa tarkastellun aikakauden kulttuuria ja mekanismeja.

Työn käytännöllisenä tarkoituksena on tukea maankäyttöön liittyviä päätöksiä, kiinteistön hoitoa sekä rakennussuojelua. Merkittäviksi todettujen rakennusten kohdalla tutkitaan asemakaavoituksessa myös rakennussuojelun mahdollisuus. Selvitys on tarkoitettu rakennussuojeluviranomaisten, kaavoituksen, rakennusvalvonnan, tilanhallinnan sekä kaikkien aiheesta kiinnostuneiden kaupunkilaisten käyttöön.

¹ Helsingin tilastotietokannat 2022.

TYÖN MENETELMÄT

Inventointi

Käsillä oleva ensimmäisen vaiheen jatkoselvitys käynnistyi maaliskuussa 2022. Tehtävänä oli täydentää inventointia aiemmin valittujen 51 rakennuksen osalta. Inventointitieto tuotettiin Vantaan kaupunginmuseon Kirsti-kokoelmanhallintajärjestelmään sen tietuerakenteen mukaisesti. Ajankuvaa ja johtopäätöksiä koostava yleisösio eli käsillä oleva selvitys laadittiin erilliseksi PDF:ksi, joka Kirstiin tallentamisen lisäksi on tarkoitus sekä painaa että julkaista sähköisesti.

Arkkitehtuuri on ihmisen elinympäristöön konkreettisesti vaikuttava yhteiskunnallinen ilmiö. Inventoinnin ajankuvaa käsittelevässä luvussa tarkasteltuun aikakauteen pyrittiin tutustumaan sekä yhteiskunnan että arkkitehtuurin tasoilla. Tärkeimpinä lähteinä yhteiskunnan tilan hahmottamiseksi toimivat Suomen yleistä historiaa ja ajan rakennustekniikkaa sekä vantaalaista kaavoitusta käsittelevät teokset kuten Jouko Vahtolan *Suomen historia* (2005), Rakennustiedon *Kerrostalot*-sarja (1990–2006) sekä Sari Hirvosen *Ruraali urbaani – Vantaan kaupunkisuunnittelun historia* (2005).

Arkkitehtuurin suuntausten ymmärtämisessä auttoi ennen kaikkea arkkitehti, TkT Anni Vartolan väitöskirja *Kuritonta monimuotoisuutta – Postmodernismi suomalaisessa arkkitehtuurikeskustelussa* (2014) sekä arkkitehtuurin aikalaisjulkaisut, kärjessään Suomen Arkkitehtiliiton *Arkkitehti-lehti* sekä Suomen rakennustaiteen

museon *Suomi rakentaa*- ja *Abacus*-sarjat. Historististen viittausten tunnistamisessa auttoi arkkitehti Timo Kohon teos *Menneisyyden muistikuvat* (2003).

Inventointivaiheessa kohteisiin liittyvää tietoa koottiin, järjestettiin ja tuotettiin kenttätutkimusten, kirjallisuuden ja arkistoaineiston kuten rakennuspiirustusten ja rakennushistoriaselvitysten avulla. Kirstiin tallennetut valokuvat sekä rakennusvalvonnan piirustukset ovat olleet selvityksen keskeisimpiä tietolähteitä. Selvityksen aikana valokuvia täydennettiin 18 rakennuksen osalta. Vantaan kaupunginmuseo on avustanut sähköisen piirustuspankin ja Arkkitehti-lehden artikkelien keräämisessä. Lisäksi selvittämisessä on käytetty eri arkkitehtien haastatteluja.

Valokuvamateriaalin perusteella tehdyllä rakennusosien tunnistuksella ja ajoituksella on tärkeä rooli osana tiedon tuottamisen prosessia. Aineiston hankinnan jälkeen kohteita arvioitiin ympäristöön liittymisen, massoitellun ja tilarakenteen, julkisivuarkkitehtuurin ja pihan muodostuksen sekä myöhempien muutosten näkökulmista. Erityispiirteitä rinnastettiin soveltuvin osin laajempaan aiheYTEYTEENSÄ.

Vantaan 1980- ja 1990-lukujen kokoontumisrakennusten täydennysinventointi on tehty ja tulokset koottu yhdeksän kuukauden nopeatahtisessa hankkeessa. Kohteita on pyritty käsittelemään tasa-arvoisesti, mutta on selvää, että juhlittujen ja tuntemattomien kohteiden välillä on aineistollista epäsuhtaa. Tutkimus keskittyi myös vahvasti arkkitehtuurisuunnitteluun. Rakennusyhtiöi-

den ja muiden suunnittelijoiden tunnistamiseen olisi ollut syytä käyttää enemmän tutkimusaikaa.

Toinen lisäpohdintaa edellyttävä valinta liittyi arkkitehtuurianalyysin ulkoasupainotukseen. Esimerkiksi päiväkotien suunnittelussa sisätilat ovat usein ulkoasua keskeisemmässä roolissa. Tämän selvityksen puitteissa sisätiloja arvioitiin hyvin rajallisen ja epätasaisen aineiston pohjalta, joten selvitystyössä ei välttämättä tavoitettu kaikkia kohteiden arvopiirteitä. Myöskään osasta koulurakennuksia ei ollut turvaluokitusten vuoksi tavoitettavissa tuoreimpia pohjapiirustuksia.

Arvottaminen

Arvoperusteet

Selvitykseen sisältynyt arvotustyö kulminoituu kohde-rakennuksista laadittuihin arvolausekkeisiin. Lausekkeet perustuvat *Lakiin rakennusperinnön suojelemisesta* (LaRS 4.6.2010/498), jonka arvoperusteet esitetään Kirs-ti-kokoelmanhallintajärjestelmässä seuraavasti:

- Harvinaisuusarvot: rakennus on harvinainen tai ainutlaatuinen.
- Tyypillisyyсарvot: Rakennus on historiallisesti tyypillinen alueelleen.
- Edustavuusarvot: Rakennus on edustava esimerkki.
- Alkuperäisyysarvot: Rakennuksella on alkuperäisyys-arvoa.
- Historiallinen todistusvoimaisuus: Rakennuksessa on historiallista todistusvoimaisuutta.
- Historiallinen kerroksisuus: Rakennuksella on historiallista kerroksisuutta.

Arvolausekkeet muodostettiin yhteistyössä kaupungin-museon kanssa. Arvolausekkeiden sekä vertailun kautta saatavien tulosten perusteella rakennukselle arvioitiin sopiva arvoluokka kolmesta vaihtoehdosta. Vantaan kaupungin rakennusperintökohteet on luokiteltu seuraaviin arvoluokkiin:

- R1, rakennus on kulttuurihistoriallisesti erittäin merkittävä
- R2, rakennus on kulttuurihistoriallisesti merkittävä
- V, rakennuksen kulttuurihistorialliset arvot ovat vaatimattomat.

Kohteiden kulttuurihistoriallinen arvottaminen tapahtui vertailevan metodin avulla. Kohteita ryhmiteltiin ja vertailtiin rakennustyyppin, rakennusajan ja arkkitehtuurin perusteella, ja näin hahmotettiin kunkin kohteen ansiot toisiinsa nähden. Vertailu tehtiin Vantaan kontekstissa, vantaalaisen rakennusperintöön heijastaen.

Kohteiden arvotustyö tehtiin ryhmätyönä. Saatsi Arkkitehdit laati ehdotuksen, jota arvioitiin yhdessä kaupunginmuseon työryhmän kanssa. Lopuksi koko 51 rakennuksen kohderyhmää ja sen painotuksia tarkasteltiin kokonaisuutena. Arvotustyön tulokset arvioitiin lopulta ohjausryhmässä. Kokoontumisrakennuksia koskeva inventointi- ja arvotustyö valmistui lokakuussa 2022.

Yksikään nyt tarkastelluista kohteista ei lukeudu maakunnallisessa tai valtakunnallisessa (RKY) inventoinnissa mainittuihin kohteisiin. Merkittävimmät kohteet on arvioitu paikallisesti merkittäviksi.

Arvottamisen erityispiirteistä

Rakennusten kulttuurihistoriallisia arvoja tarkastellaan tyypillisesti historian, rakennushistorian ja maiseman näkökulmista. Tämän selvityksen yhteydessä tehdys- sä arvottamisessa painottuivat lopulta rakennusten arkkitehtoniset ja maisemalliset näkökulmat, koska kohderakennusten toimintaan tai tapahtumiin liittyvä historiallinen arvo on vielä ohutta aikana, jolloin rakennusten valmistumisesta on kulunut vasta 23–43 vuotta. Historialliset erityispiirteet tulevat täsmentymään sitä mukaa, kun tarkastelluissa päiväkodeissa varttuneet lapset, kauppakeskusten nuorison perustamat kaupunginosayhdistykset tai lippulaivojaan rakennuttaneet yritykset tulevat historiikki-ikään.

Tarkasteltu rakennuskanta on nuorta. Se on toteutettu modernin, valvotun ja suunnittelija- ja rakentajatahot eriyttävän suunnittelujärjestelmän mukaisesti sekä arkkitehtuurikoulutusta saaneiden suunnittelijoiden toimesta. Selvityksessä ylläpidetty näkökulma kohteisiin on kuitenkin ennen kaikkea rakennushistoriallinen eli ajan rakentaminen pyritään kontekstoimaan aikansa ilmiöihin. Näin nuori rakennuskanta saa edustusmerkitä yhteiskuntahistorian kautta. Rakennushistoriallinen viitekehys tulee väistämättä tarkentumaan, kun vastaavaa aikaa käsitteleviä inventointeja laaditaan lisää.

Rakennushistoriallinen näkökulma poikkeaa arkkitehtuuriarvottamisen periaatteesta, jossa suunnittelua tarkastellaan yleensä innovatiivisuutta vasten. Arkkitehtuurin uutuusihaanetta perustellaan yhtäältä rinnastamalla arkkitehtuuri nykytaiteeseen ja sen velvoittavuuteen hei-

jastella mahdollisimman puhtaasti yhteiskunnan henkistä tilaa. Toisaalta imperatiivi syntyy länsimaisen kulttuurin individualistisuudesta, joka hakee mittareita erottaakseen huippuyksilön perässähihtäjästä. Vastavasti "vanhanaikaiselle" arkkitehtuurille on yleensä annettu hyvin vähän arvoa, vaikka ratkaisu itsessään olisi käyttäjälleen kelvollinen. Tätä uutuutta painottavaa lähestymistapaa vastaan puhuu vanhanaikaisuuden suhteellisuus. Muuttuvien ihanteiden virrassa kulunut on pian taas yllätyksestä, ja eilisen arkkitehtuuri kantaa uudelleenarvioitaessa kiitettyjä sisältöjä.

Vantaa on rakennusperinnön arvottamisen viitekehyksenä monitulkintainen. 1980- ja 1990-luvut edustavat Vantaan julkisen rakentamisen ja keskustapalveluiden näkökulmasta poikkeuksellisen vilkasta ajanjaksoa, jota vastaava trendi on havaittavissa kautta maan. Tiivistyvän pääkaupungin rajanaapurina Vantaa sai kuitenkin osakseen myös monia Helsinginkin havittelemia hallinnon, liikenteen ja kulttuurin rakennusmonumentteja, jotka täydentävät vantaalaista rakennusperintöä maan tunnustetuimpien arkkitehtien luomuksilla.

Toisaalta Vantaan oman, paikallisen identiteetin ja sitä vastaavan arkkitehtuuriääneen hakeminen näkyy laajasti aikakauden rakentamisessa. Idea paikan mukaisesta suunnittelusta oli kansainvälinen, mutta sen soveltaminen tuotti ainutlaatuisia ratkaisuja. Paikkaan sidottujen erityispiirteiden tunnistaminen edellyttää arvottajalta kohteen lähiympäristön ja ympäröivän rakennushistorian tuntemista.

Kulttuurihistoriallisten arvojen lisäksi ja niiden lomassa rakennusperinnöllä on hyvin usein merkittävä käyttöarvo. Käyttöarvo kytkeytyy rakennusperinnön tekniseen toimivuuteen ja terveellisuuteen. 1980- ja 1990-luvun rakennuskanta on lähes poikkeuksetta toteutettu teollisen rakentamisen periaattein, tuotantoteknisesti optimoiduista kerrosrakenteista, joiden korjaaminen on vaativaa ja perustuu tyypillisesti rakennusosien vaihtamiseen. Korjaamatta jättäminen johtaa rakennusosan vaurioitumiseen ja todennäköisesti epäterveelliseen sisäilmaan.

Ajan rakennuskantaan on siis lähes automaattisesti sisäänkirjoitettu hetki, jolloin sen materiaallinen autenttisuus kokee tuntevan pudotuksen. Tämä on huomioitava suojelupäätöksiin sitoutuessa. Toisaalta restaurointiteoreettisesti teollisesti tuotetun rakennusosan korvaaminen toisella teollisesti tuotetulla rakennusosalla voi nähdä helposti perusteltavana. Uusiva muutos vaatii kuitenkin aina huolellista harkintaa, eikä vähiten ekologisista syistä.

KOHDELUETTELO

Asola 72

Palvelukeskus Foibe
Peijaksen sairaala

Hakunila 94

Ravurin päiväkot
Nissaksen päiväkot

Hämeenkylä 12

Pähkinänsärkijän päiväkot

Havukoski 74

Koivutori

Ilola 71

Ilolan koulu

Jokiniemi 62

Kiinteistö Oy Vantaan Vernissakatu 4, ent. Metsähallitus
/ Metsähallituksen toimitalo
Keskusrikospoliisi, KRP
Jokiniemen ala-aste

Keimola 22

Keimola Golf Club, Ravintola Saras

Koivuhaka 68

Jehovan todistajien valtakunnansali

Koivukylä 70

Seljapolun päiväkot

Kuninkaala 64

Tikkurila Oyj, Tutkimuskeskus I

Tikkurila Oyj, Tutkimuskeskus II

Länsimäki 91

Vartiokujan päiväkot

Lentokenttä 53

Avia Pilot -rakennus, Finavia
Avia Fleet -rakennus, Scandic Helsinki Airport, Finnair

Martinlaakso 17

Pöyry-talo, AFRY (ent. Jaakko Pöyry -yhtiöiden toimitalo)
Martintalo, ent. Siemens Nixdorfin toimitalo
Kulttuuritalo Martinus
Martinlaakson lukio

Metsola 83

Korson Helluntaiseurakunta

Mikkola 82

Saturnuksen päiväkot

Myyrmäki 15

Myyrmäkitalo
Kauppakeskus Myyrmanni
Kilterin koulu
Metropolia Ammattikorkeakoulu, Myyrmäen kampus,
(ent. Espoon-Vantaan Teknillinen oppilaitos / Vantaan
toimintayksikkö)
Solkikujan päiväkot
Myyrmäen kirkko
Kiinteistö Oy Myyrimäki, Kela Myyrmäki
Virtatalo, ent. Colosseum Business Center, Imatran
Voiman pääkonttori
Kauppakeskus Isomyyri

Pakkala 51

Skyline Airport Hotel, ent. Airport hotel Bonus Inn
Pilot Airport Hotel, ent. Hotelli Pilotti

Rekola 73

Rekolan kirkko, Pyhän Andreaan kirkko

Ruskeasanta 67

Mistelin päiväkot

Tikkurila 61

Liikekeskus Grandinkulma
Destian pääkonttori, ent. Shellin pääkonttori
Hotelli Vantaa , Sokos-hotelli
Tiedekeskus Heureka
Marioff, ent. kaupunkiautotalo Salomaa, Tikkurilan
Salomaa Oy, toimitalo Toyota-autokauppa
Careeria, Supra 90
Kauppakeskus Tikkuri
Nuorisotila Liito, Vantaanaukion kauppiastavaratalo,
Metropolia
Tikkurilan kirjasto
Vantaan oikeus- ja poliisitalo, ent. Vantaan käräjäoi-
keus ja Itä-Uudenmaan poliisilaitos

Veromies 52

Scandic Helsinki Aviapolis, hotelli, ent. Cumulus Hotel
Airport, ent. Ramada Airport

Viertola 63

Viertolan koulu

Ylästö 40

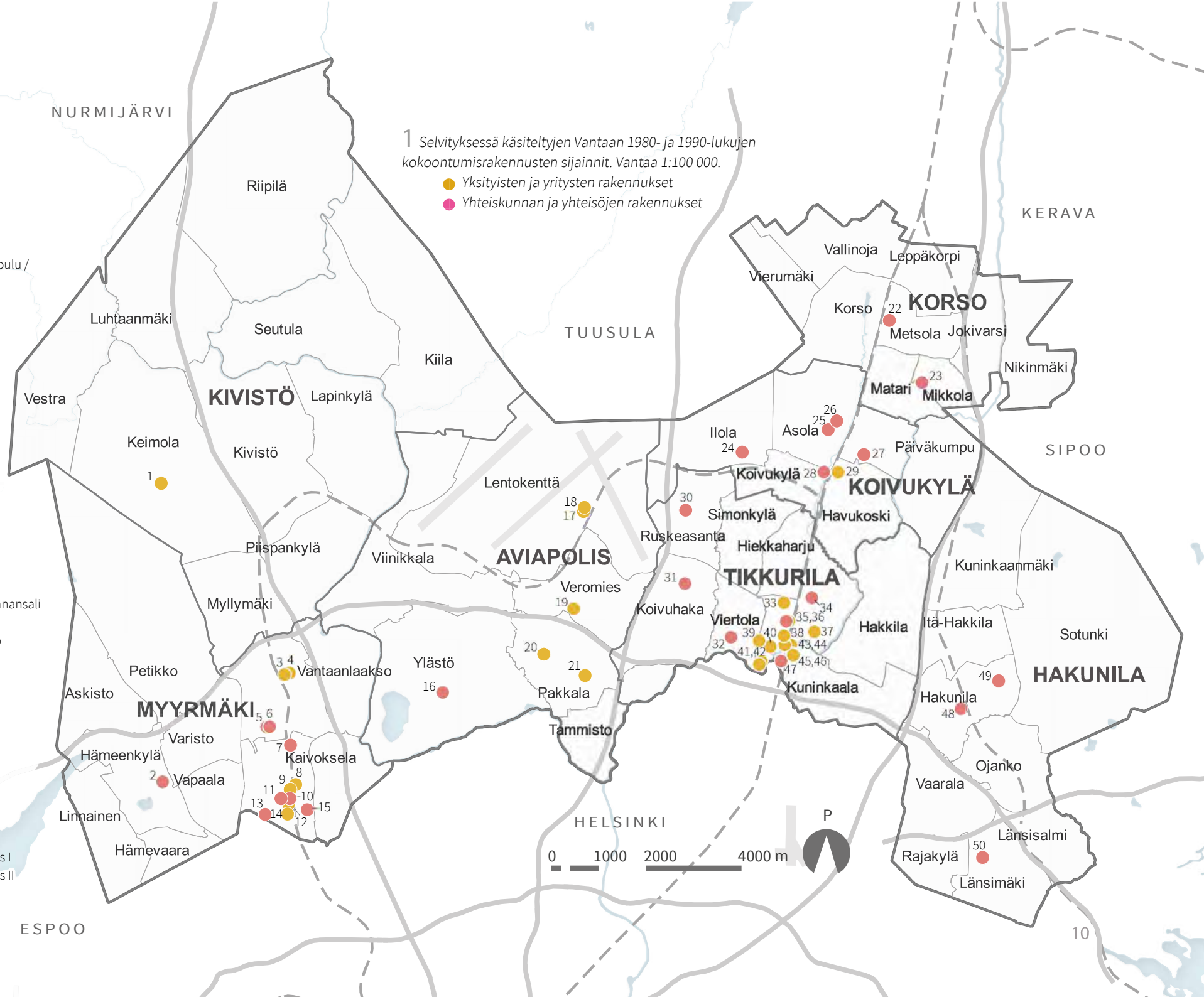
Ylästön päiväkot

SAATSI ARKKITEHDIT

VANTAAN 1980–1990-LUKUJEN RAKENNUSKANNAN INVENTOINTI JA ARVOTTAMINEN – OSA 1: KOKOONTUMISRAKENNUKSET | 2022

- 1 Keimola Golf Club
- 2 Pähkinänsärkijän päiväkoti
- 3 Pöyry-talo
- 4 Martintalo
- 5 Kulttuuritalo Martinus
- 6 Martinlaakson lukio
- 7 Myyrmäen kirkko
- 8 Myyrinmäki, Kela Myyrmäki
- 9 Kauppakeskus Isomyyri
- 10 Myyrmäkitalo
- 11 Kilterin koulu
- 12 Kauppakeskus Myyrmanni
- 13 Metropolia Ammattikorkeakoulu / Myyrmäen kampus
- 14 Virtatalo
- 15 Solkikujan päiväkoti
- 16 Ylästön päiväkoti
- 17 Avia Pilot -rakennus
- 18 Avia Fleet -rakennus
- 19 Scandic Helsinki Aviapolis
- 20 Skyline Airport Hotel
- 21 Pilot Airport Hotel
- 22 Korson Helluntaiseurakunta
- 23 Saturnuksen päiväkoti
- 24 Ilolan koulu
- 25 Peijaksen sairaala
- 26 Palvelukeskus Foibe
- 27 Rekolan kirkko
- 28 Seljapolun päiväkoti
- 29 Koivukylän ostoskeskus
- 30 Mistelin päiväkoti
- 31 Jehovan todistajien valtakunnansali
- 32 Viertolan koulu
- 33 Vantaan oikeus- ja poliisitalo
- 34 Jokiniemen ala-aste
- 35 Tikkurilan kirjasto
- 36 Nuorisotila Liito
- 37 Keskusrikospoliisi
- 38 Kauppakeskus Tikkuri
- 39 Destian pääkonttori
- 40 Liikekeskus Grandinkulma
- 41 Marioff
- 42 Careeria
- 43 Hotelli Vantaa
- 44 Metsähallitus
- 45 Tikkurila Oyj, Tutkimuskeskus I
- 46 Tikkurila Oyj, Tutkimuskeskus II
- 47 Tiedekeskus Heureka
- 48 Ravurin päiväkoti
- 49 Nissaksen päiväkoti
- 50 Vartiokujan päiväkoti

JOHTOPÄÄTÖKSET

Inventoinnin tulokset

1980- ja 1990-luvut olivat suomalaisessa rakennussuunnittelussa ja rakentamisessa omaleimaista aikaa. Vuosikymmenissä on nähtävissä sekä vahvaa aiempien vuosikymmenten perintöä että täysin omia piirteitään, joihin vaikuttivat ajan poliittiset, tekniset ja filosofiset kehityslinjat. Arkkitehtuurissa nämä yhteiskunnan aatevirtaukset ovat perinteisesti tulleet näkyviin erityisen selkeästi.

Tarkasteltujen rakennusten arkkitehtuurissa ei ole nähtävissä erityisen vantaalaisia piirteitä. Kohteiden suunnittelijat ovat lähtöisin eri puolilta Suomea ja valmistuneet samoista koulutuslaitoksista. Myös rakennustekniikat olivat valtakunnan tasolla niin yhtenäistyneet, että paikallisia tekniikoita ei ole. Tästä huolimatta kohteet eivät ole yleispäteviä. Ajankohtana suosittu, paikan erityispiirteistä ammentaneen suunnitteluperiaatteen vuoksi monissa tarkastelukohteissa on huolellisen paikkaan sovittamisen tuottamaa ainutlaatuisuutta.

1980- ja 1990-luvut olivat Vantaan rakennetun ympäristön historiassa poikkeuksellista kehitysvaihetta, mitä ilmaisee monien rakennushankkeiden laajuus. Esimerkiksi lentokentän toimistohotellit, Keskusrikospoliisi sekä tiedekeskus Heureka ovat kohteita, joissa vaikuttimena on ollut pääkaupungin läheisyys. Rakennuksen sijainti kertookin kaupunkien ja kaupunginosien kulloisestakin hierarkiasta, ja komeimmat pytingit sijoitetaan nosteessa oleviin keskuksiin. Tarkasteluajana näitä kehityspisteitä olivat Vantaalla Tikkurila ja Myyrmäki.

Tarkasteltujen kokoontumisrakennusten joukko käsitti työympäristöihin ja liike-elämään, kasvatukseen ja opetukseen, kulttuuriin, terveydenhoitoon ja uskonnonharrastamiseen liittyviä rakennuksia. Eri rakennustyypeillä on merkittävästi eriytyneet tilatypologiansa, jotka vaikuttavat rakennuksen koko arkkitehtuuriin ja usein myös sijoittumiseen kaupunkitilassa. Erityispiirteistä huolimatta tarkastelluilla 1980- ja 1990-lukujen kokoontumisrakennuksilla on tiettyjä yhteisiä piirteitä, jotka pätevät enemmistössä kohteista:

Kaupunkikuva

- Arkkitehtejä puhuttaa pieni mittakaava, mutta yhä uusia rakennustyyppejä toteutetaan ennennäkemättömän laajassa mittaluokassa (toimistot, hotellit, kauppakeskukset). Kaupunkikuva uudistuu kortteleittain, erityisesti keskusta-alueella.
- Rakennus nähdään kaupunkitilan luojana, ja arvokaskin rakennus voidaan kaupunkikuvallisista syistä painaa arkkitehtuurin keinoin "taustarakennukseksi". Monen rakennuksen ja katutilan suhde on tarkoin harkittu ja viimeistelty huomioimalla kadun päällykset, näkymät, aukiot ja kasvillisuus.
- Rakennusten ulkohahmossa tavoitellaan monipuolisuutta. Keinoina esim. massan murtaminen, julkisivun jakaminen erivärisiin kenttiin, kulmien viistoaminen, ikkunoiden ja vesikatteiden muotojen vaihtelu, päämassan eteen rakennettavat kuistit ja katokset jne. Poikkeuksena näkyvyyttäan manifestoivat kohteet, kuten yritysten lippulaivat ja hotellit, joissa tavoitteena perusmassan maamerkkimäisyys.

2 Päiväkotisuunnittelussa sisätiloja pidettiin keskeisinä. Ravurin päiväkodissa tiloille tuo erityisluonnetta sisäkatto. Arkkitehtitoimisto Kirsti ja Egil Nordin. Kuvat: Simo Rista. ARK 8/1984.

- Kokoontumisrakennusten piha-alueilla korostuu tyypillisesti pysäköinti. Tontti käsittää rakennuksen ja asfaltoidun pysäköintialueen lisäksi usein vain kapeat viheralueet parkkiruutujen reunoilla.
- Jos kohteen status on erityisen korkea (kulttuurirakennus / yrityksen pääkonttori), pihassa saattaa olla aukio ja sen keskellä matala, usein ympyrän muotoinen penkki istutuksille.
- Istutukset ovat tyypillisesti pensaita ja puita (vaahtera, pihlaja, harvinaisempilajikkeinen havupuu), hyvin harvoin esim. perennoja. Aukiot on kivetty luonnonkivi- tai betonilaatoituksella.

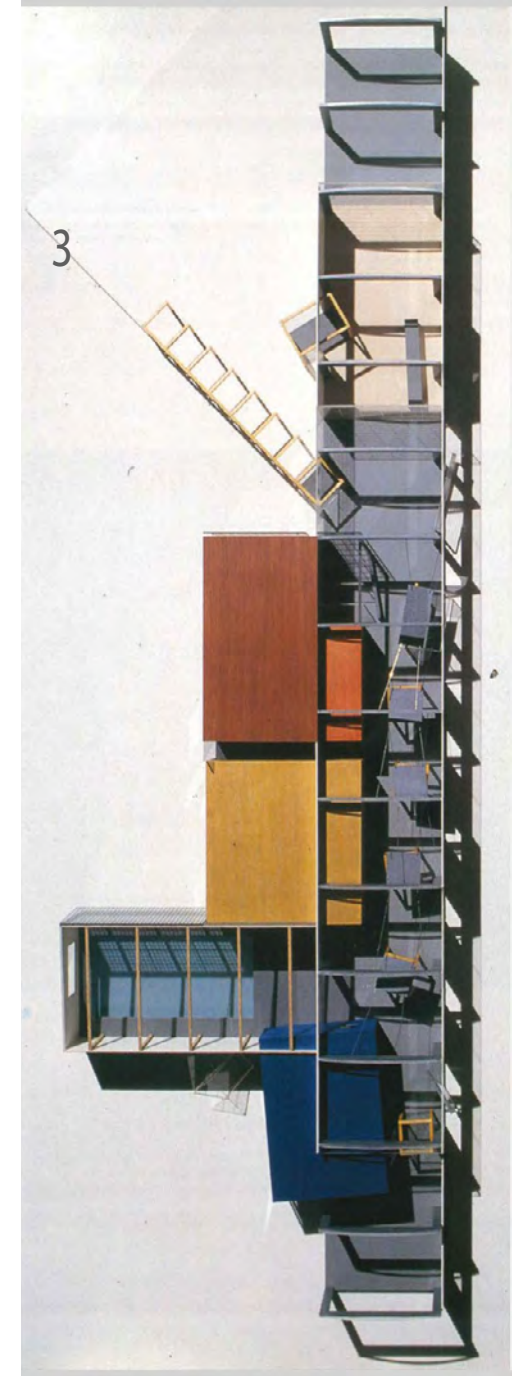
Suunnittelu ja rakenne

- Suunnittelutehtävät jakautuvat useiden erikoissuunnittelijoiden kesken. Arkkitehdin lisäksi keskeisiä ovat rakenne- ja lvis-suunnittelijat, suuremmissa hankkeissa myös pihasuunnittelijat ja taiteilijat.
- Rakentaminen on rationalisoitua ja runko hyvin usein elementtivalmisteen. Sen seurauksena tilajäsentely on moduulimitoitettua ja pohjakaaviot tiukan suorakulmaisia.
- Talotekniikka on keskeisessä roolissa jo arkkitehtisuunnitteluvaiheessa. Koneellinen tulo- ja poistoilmanvaihto on vakinaistunut rakennusten ilmanvaihtojärjestelmänä.

Ulkoasu

- Rakennuksen sisäiset toiminnot kuten varsinaisten ja tukitilojen välinen jako sekä liikennealueet pyritään osoittamaan ulkoarkkitehtuurissa.
- Materiaalipaletti laajenee. Julkisivumateriaaleissa suositaan tiiltä, mutta 1980-luvun puolivälin jälkeen mikään materiaalityyppi ei ole pannassa. Samassa rakennuksessa käytetään mieluusti erityyppisiä verhomateriaaleja: tiiltä, keraamista laattaa, puuta, betonia, metallia ja lasia. Julkisten rakennusten julkisivumuuraukset on usein toteutettu paikalla.
- Julkisivuissa voi olla hyvin vapaasti viittauksia erilaisiin historiallisiin tyyliin, johonkin tiettyyn tai useampaan samanaikaisesti.
- Vaakaraidat julkisivuaiheena ovat erittäin suosittuja: tarkastelluista 51 kohteesta 14:sta on käytetty tätä aihetta. Toinen suosittu aihe on päätyjen halkaaminen (vrt. mm. Tikkurilan tutkimuskeskukset, Kela Myyrmäki, Martintalo, Viertolan koulu jne.).
- Julkisivujen yksityiskohdat ovat tarkasti suunniteltuja ja huolellisesti toteutettuja. Yksityiskohtien määrä ja laatu poikkeaa merkittävästi 1970-luvun tyypillisestä julkisesta rakentamisesta, jossa detaljisuunnitelmien sarja on lyhyt.

3 Arkkitehtisuunnittelua ovat kaikkina aikoina tukeneet mallit. Malli palvelukeskus Foiben tilarakenteesta, jonka konstruktivistinen kompositio syntyy moduuliverkon rytmistä, tasaisista perusväleistä ja yllättävästi diagonaalissa toisiaan leikkaavista rakenteista. Mikko Heikkinen ja Markku Komonen. Kuva: Jussi Tiainen. ARK 2–3/1995.

- Keskeissymmetriaa, katoksia ja lipputankoja käytetään rakennuksen näyttävyyttä lisäävinä elementteinä.

Sisätilat

- Vaikka arkkitehtuuria määrittää 90-asteen koordinaatio ja niukka tilamitoitus, siitä poiketaan näyttävästi esim. sisääntuloauloissa. Pääaula on tyypillisesti useamman kerroksen lävistävä ja lasikattoinen. Kattoikkunat ovat muutenkin suosittuja.
- Julkisessakin rakentamisessa kerroskorkeus on tehokas, vain hieman yli 3 metriä. Useampikerroksissa rakennuksissa pääsisäänkäyntikerros on muita kerroksia korkeampi.

Muutokset

- 2020-luvulle tultaessa rakennuksissa on tyypillisesti toteutettu vasta varsin vähän raskaita korjauksia tai muutoksia. Korjauksista yleisimpiä ovat tasakattojen katekorjaukset, ja muutoksista tavallisimpia ovat laajennukset. Laajennuksissa seurataan hyvin usein lähtöarkkitehtuurin piirteitä.

Lisäksi tietyissä arkkitehtuuripiirteissä näkyy selvää muutosta 1980-luvulta 1990-luvulle siirryttäessä.

- 1980-luvulle ominaiset, historistiset ja kivirakentamisen perinteeseen kuuluvat muotoaiheet hylätään 1990-luvulle tultaessa keskeissymmetriaa lukuun ottamatta. Vantaan tarkastelluista kohteista Markku Komosen tiedekeskus Heureka (1989) aloittaa historismista irtautuneen muotokielen.
- Julkisivumateriaaleissa näkyy siirtymä punatiilestä lasiin, erityisesti toimitiloissa. 1990-luvulla ikkunateknologian kehitys näkyy lasialan uutena kasvamisena ja laajoina lasiseinäinä.
- Sisäänkäynnit ovat 1980-luvulla vielä vaatimattomia, mutta 1990-luvun alusta alkaen ne nostetaan esiin ja sijoitetaan usein rakennuksen keskiakselille. Poikkeuksena koulut ja päiväkodit, joissa sisäänkäynnit on tyypillisesti pyritty hajauttamaan.

4 Puuarkkitehtuuri nousi suunnittelijoiden keskusteluun 1990-luvulta alkaen. Päiväkotit Misteli, Arkkitehtitoimisto Kaira-Lahdelma-Mahlamäki Oy. Kuva: Matti Karjanoja. ARK 4/1998.

Arvottamisen tulokset

Valitut kohteet

Arvottamisprosessissa arvokkaimmiksi (R1) arvioitiin seuraavat 7 kohdetta (numerointi viittaa ainoastaan kuviin):

1. Tutkimuskeskus I, Tikkurila Oyj
2. Tutkimuskeskus II, Tikkurila Oyj
3. Virtatalo, ent. Colosseum Business Center, Imatran Voiman pääkonttori
4. Vantaan oikeus- ja poliisitalo, ent. Vantaan käräjäoikeus ja Itä-Uudenmaan poliisilaitos
5. Myyrmäen kirkko
6. Mistelin päiväkotikoti
7. Tiedekeskus Heureka.

Kaikissa edellä mainituissa kohteissa arkkitehtuuri on erityisen korkeatasoista ja kokonaisvaltaista. Jatkossa nämä R1-kohteet tulisi pyrkiä suojelemaan kokonaisuutena.

Toiseksi arvokkaimpaan ryhmään (R2) lukeutui 19 kohdetta:

8. Koivukylän Ostoskeskus, Koivutori, Hakopolun Liikekiinteistö Oy
9. Kiinteistö Oy Vantaan Vernissakatu 4, ent. Metsähallitus / Metsähallituksen toimitalo
10. Keimola Golf Club, Keimola Golf klubirakennus, Ravintola Saras
11. Pöyry-talo, AFRY (ent. Jaakko Pöyry -yhtiöiden toimitalo)

12. Martintalo, ent. Siemens Nixdorfin toimitalo
13. Kauppakeskus Myyrmäki
14. Destian pääkonttori, ent. Shellin pääkonttori
15. Hotelli Vantaa, Sokos-hotelli
16. Marioff, ent. kaupunkiautotalo Salomaa, Tikkurilan Salomaa Oy, toimitalo Toyota-autokauppa
17. Kauppakeskus Tikkuri
18. Jokiniemen ala-aste, Jokiniemen koulu
19. Jehovan todistajien valtakunnansali
20. Seljapolun päiväkotikoti
21. Vartiokujan päiväkotikoti
22. Kilterin koulu
23. Metropolia Ammattikorkeakoulu – Myyrmäen kampus
24. Rekolan kirkko
25. Tikkurilan kirjasto
26. Ylästön päiväkotikoti.

Kohdejoukolle yhteistä oli se, että niissä arvopiirteet eivät ole yhtä merkittäviä kuin R1-kohteissa tai niiden arvokokonaisuus ei ole tasapainoinen. Näissä kohteissa muutostarpeita on tulevaisuudessa mahdollista tukea perustellusti, kuitenkin niin että tunnistetut erityispiirteet saadaan säilymään.

Muut kohteet arvioitiin kulttuurihistoriallisilta arvoiltaan vaatimattomammiksi. Kohdekohtaiset arvot ovat luetuissa Vantaan Kirsti-kokoelmanhallintajärjestelmässä. Arvottamistaulukot sijaitsevat tämän selvityksen liitteenä.

Kuvatiedot s. 45 alkaen.

Valittujen kohteiden viitekehys

Edellä mainitut R1 ja R2 -kohteet kuvaavat tarkasteluajana vallinneita aatehistoriallisia suuntauksia monipuolisesti. Seuraavassa kohteita käsitellään erityispiirryhmittäin. Viitatu rakennushistorialliset ja kaupunkikuvalliset suuntauksut esitellään tämän selvityksen pääluvuissa *Ajankuva* ja *Arkkitehtuuri*.

Historialliset erityispiirteet:

- Tekninen innovatiivisuus: Tiedekeskus Heureka, Pöry-talo, Mistelin päiväkoti
- Käsityötaito: Jehovan todistajien valtakunnansali, Kilterin koulu
- Massojen muistama: Heureka, Hotelli Vantaa, Myyrmanni, Kauppakeskus Tikkuri
- Arvostettu suunnittelija: Tikkurilan Tutkimuskeskukset, Virtatalo, Myyrmäen kirkko, Mistelin päiväkoti, Heureka, Metsähallitus, Pöry-talo, Seljapolun päiväkoti, Metropolia.
- Lisäksi käyttötarkoitukseen sidotut erityispiirteet, esim. kaupallistuminen, individualismi tai sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kasvu näkyvät kohteissa rakennustyypeittäin.

Rakennushistorialliset erityispiirteet:

- Kansainvälinen postmodernismi: Vartiokujan päiväkoti, Martintalo
- Historismi: Koivukylän ostoskeskus, Rekolan kirkko, Hotelli Vantaa, Kilterin koulu
- Uusrationalismi: Pöry-talo

- Konstruktivismi: Myyrmanni, Metsähallitus
- Dekonstruktivismi: Heureka (otteina)
- High-tech -arkkitehtuuri: Marioff, Pöry-talo, Destia
- Lasiarkkitehtuuri: Pöry-talo, Martintalo
- Orgaaninen modernismi: Keimola Golf Club, Jehovan todistajien valtakunnansali, Vantaan oikeus- ja poliisitalo
- Uusplastisismi: Myyrmäen kirkko, Jokiniemen ala-aste, Ylästön päiväkoti
- Ekspressionistinen modernismi: Heureka, Mistelin päiväkoti, Metropolia Ammattikorkeakoulu, Tikkurilan kirjasto.

Aikakauden tässä selvityksessä tunnistetuista arkkitehtuurivirtauksista strukturalismi on ainut suuntaus, joka ei nouse esiin kohdejoukossa. Toisaalta kyseessä on estetiikka, jota tavataan tyypillisemmin teollisuusrakentamisessa ja aivan erityisesti yhden suomalaistoimiston tuotannossa (Gullichsen–Kairamo–Vormala).

Kaupunkikuvalliset erityispiirteet:

- Urbanismi: Koivukylän ostoskeskus, Kauppakeskus Myyrmanni, Kauppakeskus Tikkuri
- Maamerkki: Virtatalo, Metsähallitus, Hotelli Vantaa, Heureka, Marioff
- Kontekstualismi: Tikkurila Oyj:n Tutkimuskeskukset, Myyrmäen kirkko, Rekolan kirkko, Koivukylän Ostoskeskus, Kauppakeskus Tikkuri, Tikkurilan kirjasto, Seljapolun päiväkoti.

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

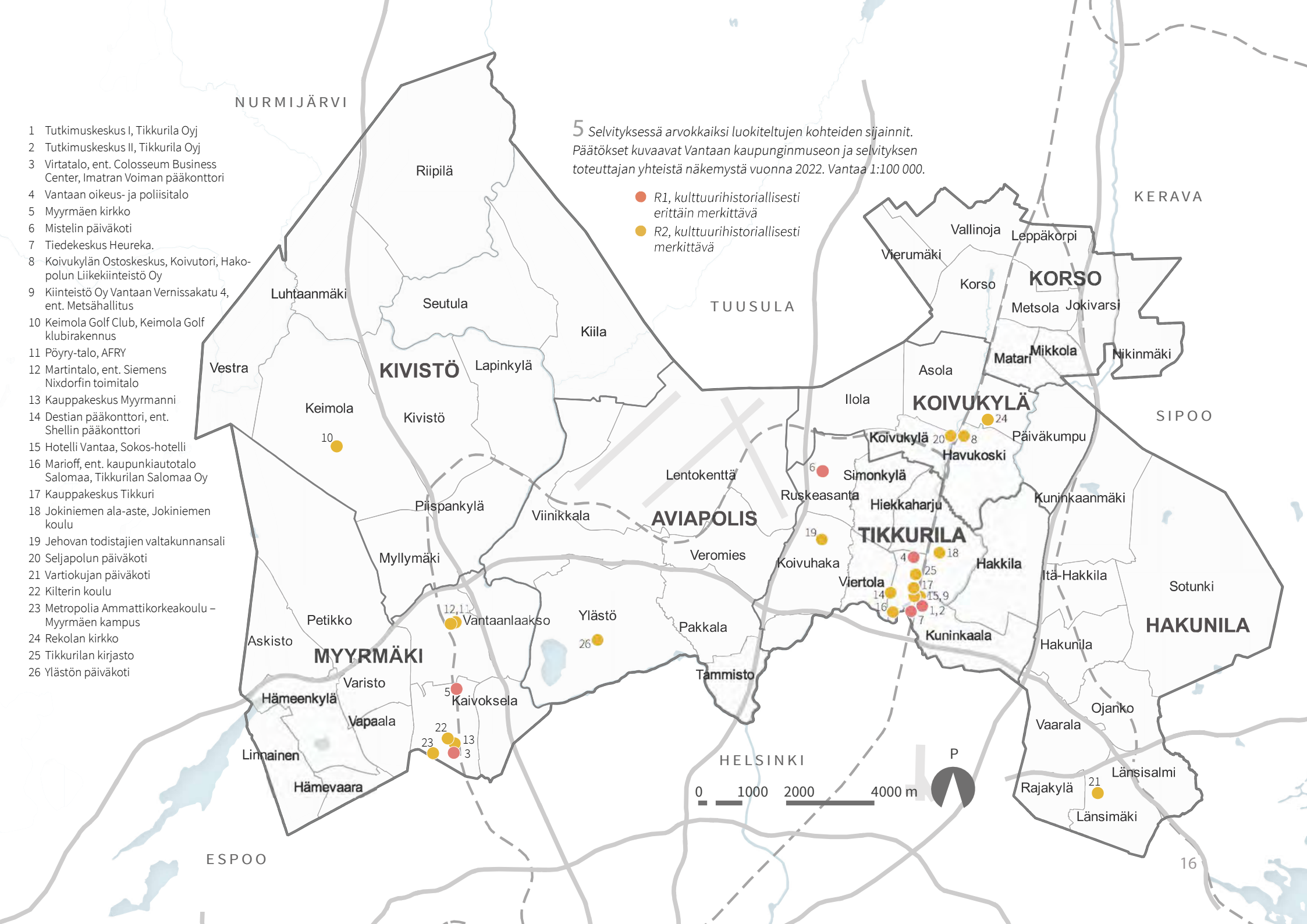
26

- 1 Tutkimuskeskus I, Tikkurila Oyj
- 2 Tutkimuskeskus II, Tikkurila Oyj
- 3 Virtatalo, ent. Colosseum Business Center, Imatran Voiman pääkonttori
- 4 Vantaan oikeus- ja poliisitalo
- 5 Myyrmäen kirkko
- 6 Mistelin päiväkot
- 7 Tiedekeskus Heureka.
- 8 Koivukylän Ostoskeskus, Koivutori, Hakopolun Liikekiinteistö Oy
- 9 Kiinteistö Oy Vantaan Vernissakatu 4, ent. Metsähallitus
- 10 Keimola Golf Club, Keimola Golf klubirakennus
- 11 Pöyry-talo, AFRY
- 12 Martintalo, ent. Siemens Nixdorfin toimitalo
- 13 Kauppakeskus Myyrmanni
- 14 Destian pääkonttori, ent. Shellin pääkonttori
- 15 Hotelli Vantaa, Sokos-hotelli
- 16 Marioff, ent. kaupunkiautotalo Salomaa, Tikkurilan Salomaa Oy
- 17 Kauppakeskus Tikkuri
- 18 Jokiniemen ala-aste, Jokiniemen koulu
- 19 Jehovan todistajien valtakunnansali
- 20 Seljapolun päiväkot
- 21 Vartiokujan päiväkot
- 22 Kilterin koulu
- 23 Metropolia Ammattikorkeakoulu – Myyrmäen kampus
- 24 Rekolan kirkko
- 25 Tikkurilan kirjasto
- 26 Ylästön päiväkot

5 Selvityksessä arvokkaiksi luokiteltujen kohteiden sijainnit. Päätökset kuvaavat Vantaan kaupunginmuseon ja selvityksen toteuttajan yhteistä näkemystä vuonna 2022. Vantaa 1:100 000.

- R1, kulttuurihistoriallisesti erittäin merkittävä
- R2, kulttuurihistoriallisesti merkittävä

AJANKUVA 1980–1999

Arkkitehtuuri syntyy aina kulttuurin ja teknistaloudellisten reunaehtojen keskellä. Arkkitehtuurin muotoutumiseen vaikuttaa koko ympäröivä yhteiskunta: tarvittaviin toimintoihin ja niiden sijoittamiseen politiikka ja kaupunkirakentamisen ihanteet, arkkitehtuurisuunnitteluun suunnittelijakoulutus ja päivän aatevirtaukset, rakentamiseen rakennusosateollisuus ja urakoitsijayritykset. Muuttuva maailma muuttaa ammatillisia arvoja ja tavoiteltua estetiikkaa.

Tässä luvussa käydään lyhyesti läpi rakennetun ympäristön kehittämiseen 1980- ja 1990-luvuilla vaikuttaneita ilmiöitä. 1980- ja 1990-luvut olivat suurten muutosten ja rakenteellisten uudistusten aikaa, jolloin uuden teknologian uskottiin tuovan taloudellista vaurautta. Suomessa kehitettiin hallintomalleja ja tiivistettiin kansainvälistä yhteistyötä ja suhdetta erityisesti Eurooppaan, mikä 1990-luvun aikana johti liittymiseen Euroopan Unioniin. Kansainvälistymisen myötä organisaatioiden imagoon alettiin kiinnittää huomiota. Kaupungistumisen myötä rakennetut ympäristöt alkoivat kasvavissa kaupungeissa peittää maata entistä laajemmin ja tiiviimmin.

6 Lähijunaverkoston kehittäminen ohjasi Vantaan uusien kaupunginosien syntyä. Niiden palvelukeskuksia rakennettiin kiivaasti koko 1980-luvun ajan. M-juna Myyrmäen asemalla. Ilppo Pohjola, 1980-luku. VKM.

YHTEISKUNTA

1980- ja 1990-lukujen aateilmapiirit eroavat toisistaan varsin selvästi. 1980-luku on hyvinvoinnin kasvun ja taloudellisen nousukauden aikaa, joka päättyi talouden ylikuumenemiseen vuosikymmenen lopussa. 1990-luku oli laman kautta, jota sävytti Eurooppaan suuntautuminen. Taitekohta näkyy erityisesti pääelinkeinoissa, joita 1980-luvulla määritteli raskas kotimainen teollisuus ja laman jälkeen 1990-luvulla palvelutoimialojen kasvu.

Nousukauden huumaa

1980-luvun alku oli vielä presidentti Urho Kekkosen aikaa. Kone- ja metalliteollisuus menestyi ja Suomi nousi 1980-luvun aikana yhdeksi maailman suurimmista paperinviejistä. Samaan aikaan globaali massatuotanto kasvatti volyymiään. Rahoitusala koki ennennäkemättömän kasvukauden, kun rahamarkkinat vapautuivat. Matalat korot johtivat luotonannon räjähdysmäiseen kasvuun. Suomessa alkoi ennennäkemätön kulutus.²

Ulkomaankauppa oli talouskasvun ja hyvinvoinnin kannalta ratkaisevassa asemassa. Vuosina 1980–2000 viennin volyymi 2,6-kertaistui. Tälle ajalle sijoittuu myös kaksi Suomen taloushistorian suurta rakennemuutosta,

² Standertskjöld 2011, 102–104.

⁷ 1980-luvulla Suomi opetteli kuluttamaan. Talvista ostosvilinää Mannerheimintien Helsingissä vuonna 1985. Volker von Bonin, HKM.

jotka koskivat viennin kokonaisarvoa: ensin 1980-luvulla kone- ja metalliteollisuuden ja sitten 1990-luvulla elektroniikkateollisuuden eduksi.³

Taloudellisesti Suomi yhdentyi 1980-luvulle tultaessa vahvasti länteen, mutta kauppasuhteet itään olivat edelleen tiiviit. Suomalaiset suunnittelu- ja rakennusalan yritykset saivat Neuvostoliiton markkinoilla valtavia urakoita. Energiatuotanto kasvoi, kun Loviisan ja Olkiluodon ydinvoimaloiden kakkosvaiheet valmistuivat. Vuosikymmenen lopulla öljyn hinnan romahdus (1986) ja perestroikan alku aiheuttivat kuitenkin Suomen ja Neuvostoliiton välisen kaupankäynnin lähes täydellisen pysähtymisen.⁴

Valtion tehtävät laajenivat ja painoutuivat hyvinvointiyhteiskunnan rakentamiseen. Sosiaalisia etuuksia lisättiin 1980-luvun lopulle saakka.⁵ Sisäpolitiikassa ekologiset kysymykset tulivat yhä tärkeämmiksi, mistä osoituksena vuonna 1983 uuteen hallitukseen tuli ensi kertaa ympäristöministeri ja eduskuntaan kaksi vihreiden edustajaa.⁶ Vihreä puolue perustettiin.

Kouluttautuneisuus, tietotyö ja palvelualat kasvoivat ja tiedonvälitys tasa-arvoistui. Kirjoitukset talvisodan kokemuksista lisääntyivät, kun sodan veteraanit siirtyvät eläkkeelle ja muisteluvaiheeseen. Yhteiskunnan vauraus

ja henkinen ilmapiiri yhteisten kertomusten rakentamiseksi tuottivat runsaan retrospektiivien ja antologioiden ajan.

Kaupallistuminen ja kaupungistuminen

Väestö jatkoi keskittymistään kasvukeskuksiin. Alkoi syntyä uudenlainen hedonistinen, yksilöllisyyttä korostava kaupunkikulttuuri. Ravintola- ja yöelämä vapautuivat, ajoväyliä muutettiin kävelykaduiksi, ja liikekorttelien pihatiloja avattiin yleisölle.⁷ Katumainonta lisääntyi, ja kaupalliset paikallisladiot käynnistyivät vuonna 1985. Tämä vahvisti ja lisäsi paikallisten alakulttuurien tunnettuutta. Yhteiskunnan hidas sekularisoituminen kiihtyi.

Aikaa määrittivät myös kansainvälisten yritysten rantautuminen ja kaupan keskittyminen. Suomalaiset saivat imeä urbaania tunnelmaa kauppakeskuksissa, teema- puistoissa ja kylpylöissä. Suuret kauppakeskukset alkoivat yhä enemmän muistuttaa pienoiskaupunkeja, joiden lasikaton suojaamilla sisäkaduilla saattoi kuluttaa koko päivän.⁸

8

8 1980-lukuun kuului yhteiskunnan henkinen ja markkinataloudellinen vapautuminen. Keskiolut R-kioskeihin -kansanliikkeen kokoontumista Helsingin Rautatientorilla joulukuussa 1980. Harri Ahola, HKM.

3 Vahtola 2005, 428–429.

4 Standertskjöld 2011, 102; Vahtola 2005, 430.

5 Vahtola 2005, 435.

6 Standertskjöld 2011, 102.

7 Standertskjöld 2011, 104–105.

8 Standertskjöld 2011, 114.

Lama ja liittyminen EU:in

Kansainvälisyys kurotti Suomeen myös poliittisten valankumousten muodossa. Berliinin muuri murtui marraskuussa 1989. Mihail Gorbatšovin noustua Neuvostoliiton valtionpäämieheksi 1988 alkoi liennytysten kausi, joka johti Neuvostoliiton hajoamiseen vuonna 1991.⁹ Kansainvälinen kylmä sota päättyi.¹⁰

Neuvostoliiton romahtaessa kauppavaihto laski nopeasti murto-osaan aikaisemmasta. Suomeen iski lama. Laman myötä pankkeja fuusioitiin ja pilkottiin, ja konttoreita ja henkilökuntaa vähennettiin tuntuvasti. Kotitaloudet velkaantuivat ja työttömyys harppasi. Hyvinvointiyhteiskunnan rakentamia sosiaalisia etuuksia jouduttiin leikkaamaan.¹¹

Taloudellisen kiristymisen keskellä valoa toi kuitenkin ajatus uudesta yksinapaisesta maailmasta ja usko länsimaisen demokratian vääjäämättömästä voittokulusta. Uudessa tulevaisuudennäkymässä siinsi Euroopan yhdentyminen ja maailman avautuminen. Suomi oli liittynyt Euroopan neuvostoon jo Mihail Gorbatšovin aikana vuonna 1989, ja Suomen jäsenyys Euroopan unionissa toteutui vuonna 1995.¹² Yhteydet ulkomaailmaan kasvoivat.

Tietoliikennealan ja Nokian ansiosta Helsingin pörssin osakekauppa koki nopean kasvun. Suuren laman jälkeen Suomen taloushistoriassa alkoi uusi, voimakkaasti markkinavetoinen kansainvälinen vaihe.¹³ Myös rakennusosia alettiin tuoda maahan enenevässä määrin. Kotitalouksien kulutusmenot kasvoivat vuosina 1995–2000 noin 280 miljardista noin 370 miljardiin markkaan. Päivittäistavarakauppa keskittyi muutamalle suurelle, tukku-kauppapohjaiselle ketjulle.¹⁴

1990-luvulla koettiin myös valtionhallinnon uudistus. Aluekehitysvastuu siirtyi 1994 maakuntien liitoille, ja maa jaettiin vuoden 1995 alusta 95 kihlakuntaan. Vuoden 1997 lääniuudistuksessa Suomeen jäi 5 lääniä.¹⁵ Valtion rakennusten ylläpidosta ja suunnittelusta huolehtinut Rakennushallitus lopetettiin vuonna 1995 ja perustettiin Valtion kiinteistölaitos, joka siirtyi markkinalähtöiseen vuokrajärjestelmään. Liikelaitokseksi Kiinteistölaitos tuli vuonna 1999, ja 2000-luvun alussa sen nimi muutettiin Senaatti-kiinteistöiksi.¹⁶

9 1990-luvun alun lama suosi halpakauppaketjuja. 1990-luvulla Tikkurilan Kielotien ja Lehdokkitien risteyksessä palveli Tarjoustalo. VKM.

9 Standertskjöld 2011, 102.

10 Vahtola 2005, 430.

11 Vahtola 2005, 430, 431, 435.

12 Vahtola 2005, 430.

13 Vahtola 2005, 432.

14 Vahtola 2005, 431.

15 Vahtola 2005, 437.

16 Lahti 2011, 12.

RAKENTAMINEN

Koettava arkkitehtuuri syntyy rakentamalla. Rakentamisen toimiala on laaja verkosto, johon vaikutti 1980-luvulta alkaen enenevästi kaupunkien ja kuntien ohjaus sekä rakennusteollisuuden standardien vakiintuminen. Julkiseen rakentamiseen vaikutti liikenteen kasvu, it-palvelusektorin sekä yhteiskunnallisten hallinto- ja kulttuuritoimien tilantarpeen lisääntyminen. Uusien palvelukeskusten sijainnit päätettiin tilastoanalyysin perusteella ja kytkettiin liikenteen solmukohtiin. Palvelukeskusten estetiikassa haettiin monipuolista hierarkiaa ja pienimittakaavaisuutta. Suunnittelun lisääntyessä arkkitehtikunta kasvoi, joskin 1990-luvun lama toi alalle hetkellisen massatyöttömyyden.

Kaavoitus ohjaa

1980-luvulle tultaessa kaavoitus oli vakiintunut kaupunkien kehittymekanismina. Edeltävinä vuosikymmeninä oli yhdenmukaistettu kaavajärjestelmän käytäntöjä ja kasvatettu kaavoittajavirkamiesten määrää. Kehitys jatkui 1980-luvulle saakka. Rakennustointa ja kaavoitusta valvoivat 1990-luvun puoliväliin asti lääninhallitukset, ja sen jälkeen tehtävä kuului alueellisille ympäristökeskuksille.¹⁷ 1980-luvun alussa aloitettiin sittemmin pysyväksi vakiintunut aluearkkitehtikokeilu.¹⁸

17 Lahti 2019b, 1, 6–7.

18 Standertskjöld 2011, 108.

10 Aluerakentamisen vuosikymmeninä rakentamista ohjattiin aluesuunnitelmilla. Asunto Oy Raikurinne 2 Martinlaaksoissa kohoaa vuonna 1980. VKM: Salpa Oy:n kokoelma.

Yleiskaavoitus kehittyi yhä keskeisemmäksi ja monimuotoisemmaksi kaavamuodoksi.¹⁹ Erilaiset suunnittelutoimaksiannot sekä selvitysten ja tutkimusten teettäminen lisääntyivät 1990-luvulle saakka.²⁰ Kaavoitusratkaisuja alettiin 1980-luvun puolivälissä aiempaa enemmän perustella taloudellisella kannattavuudella. Samoihin aikoihin rahoitusmarkkinoiden säätely vapautui ja lainaa myönnettiin helposti yritysten ja yksityisten käyttöön.²¹ Käytännössä 1980- ja 1990-luvuilla rakennettiin kuitenkin vielä pääosin aiemmin kaavoitetuille alueille, jolloin ympäristöjen muodostusta ohjasivat 1960-luvun kompaktikaupunki-, ja jopa 1940-luvun metsälähiöideologiat.

Suurimpien kaupunkien yleissuunnittelussa tärkeimmiksi tavoitteiksi nousivat pirstoutuneen kaupunkirakenteen eheyttäminen ja alueiden täydentäminen. Keskiössä oli pääkaupunkiseudun kehittäminen ja uusien aluekeskusten rakentaminen yhdyskuntarakenteen ja joukkoliikenteen ehdoilla. Aluekeskuksiin sovitettiin julkisia palveluita, työpaikkoja ja runsaasti asuntoja. Funktionalismin eriyttämistäjattelusta luovuttiin osittain.²² Asemakaavoissa ja niitä täydentävissä ohjeistuksissa asetettiin hyvinkin tarkkoja vaatimuksia rakennusten sijoittamisesta tontilla, kerrosluvuille, julkisivumateriaaleille ja kattomuodoille.²³

Myös kaupunkiympäristön esteettiset ihanteet muuttuivat. Ajan kaupunkisuunnittelun johtotähtiin kuuluivat arkkitehdit Christopher Alexander²⁴ ja Leon Krier, jotka toivat esiin perinteisen eurooppalaisen kaupunkirakenteen etuja. Myös Suomessa kehitys siirtyi kohti suljetumpaa ja matalampaa tilanmuodostusta. 1980-luvulla alettiin jälleen suunnitella täsmällisesti rajattuja kortteleita ja aukioita.²⁵ Yli viisikerroksisia kerrostaloja kaavoitettiin enää poikkeustapauksissa. Vaatimus rakennusmassojen jäsentämisestä pienempiin osiin sisältyi 1980-luvun alun asemakaavojen vakiomääräyksiin.²⁶

Ruutukaavan asemesta kaupunkirakenteen keskeiset piirteet pyrittiin johtamaan rakennettavien alueiden ympäristöominaisuuksista.²⁷ Ympäristön hierarkiaan kiinnitettiin jälleen huomiota, vaiheistettiin yksityisen ja julkisen tilan rajoja sekä luotiin maisemaan rakennettuja kohokohtia ja maamerkkejä (esim. Itäkeskuksessa). Ihanteiksi tulivat jälleen tiiviys ja mataluus, monimuotoisuus ja yksilöllisyys. Aluesuunnittelun laajuus oli mammuttimaista, mutta rakentamisen runsaalla detaljoinnilla ja materiaalien vaihtelulla tavoiteltiin inhimillistä ja ajallisesti kerroksellista tunnelmaa.

Kaupunkikeskustoihin alettiin suunnitella eurooppalaisten esimerkkien pohjalta kävelykatuja. Näille suunniteltiin erilaisia laattapäällysteitä, valaisimia ja portteja,

istutuksia ja istumapaikkoja, toisinaan katoksia. Esim. Tikkurilan keskustan Tikkuraitti muutettiin kävelykaduksi vuonna 1986 aluearkkitehti Kalevi Karlssonin suunnitelmien mukaisesti. Tikkuraitti sai Uuden Suomen Miljö87 -palkinnon vuonna 1987.²⁸

1990-luvun loppua lähestyttäessä rakennusmassat alkoivat jälleen kasvaa kaupunkien tiivistymispaineissa. Kaupunkiestetiikka palasi "harmonisoinnin" tielle eli ihanteeksi tulivat yhdenmukaiset katunäkymät. Tehokas umpikorttelirakentaminen vastasi ajan tilatarpeisiin.

19 Lahti 2019b, 9.

20 Lahti 2019a, 2, 3.

21 Rajaniemi 2019, 9.

22 Jalkanen et al. 1990, 32.

23 Standertskjöld 2011, 108.

24 Mm. *Kaupunki ei ole puu* (1966). Salokorpi 1990, 55.

25 Standertskjöld 2011, 108.

26 Jalkanen et al. 1990, 32.

27 Jalkanen et al. 1990, 32.

28 Haavisto 2021, 21.

Vakioitu rakennustapa

1980- ja 1990-luvulla suomalaisen rakennustavan yhteistä kehitystä jatkui. Koko maata koskevilla säännöksillä alettiin korvata kuntien omia määräyksiä. Taustalla vaikutti Suomen rakentamismääräyskokoelma, joka sai alkunsa vuonna 1975 ja otettiin lakiin vuonna 1983. Rakentamismääräyskokoelmaan sisällytettiin määräyksiä, ohjeita ja selostuksia, jotka kaikki kuitenkin käytännössä miellettiin määräyksiksi.²⁹

1980-luvulla rakentaminen oli ammattilaisten toimintaa. Julkisyhteisöjen ja yritysten rakennuttamishankkeissa suunnittelusta vastasi tyypillisesti arkkitehti, joka toimi yhdessä erikoissuunnittelijoiden kanssa, joiden joukko kasvoi talotekniikan koneellistuessa ja monipuolistuessa. Julkisivujen tai pihan suunnittelussa tehtiin usein yhteistyötä taitelijoiden kanssa. Rakennustöistä vastasivat aiempaa useammin suuret urakoitsijatoimistot kuten Puolimatka tai Haka.

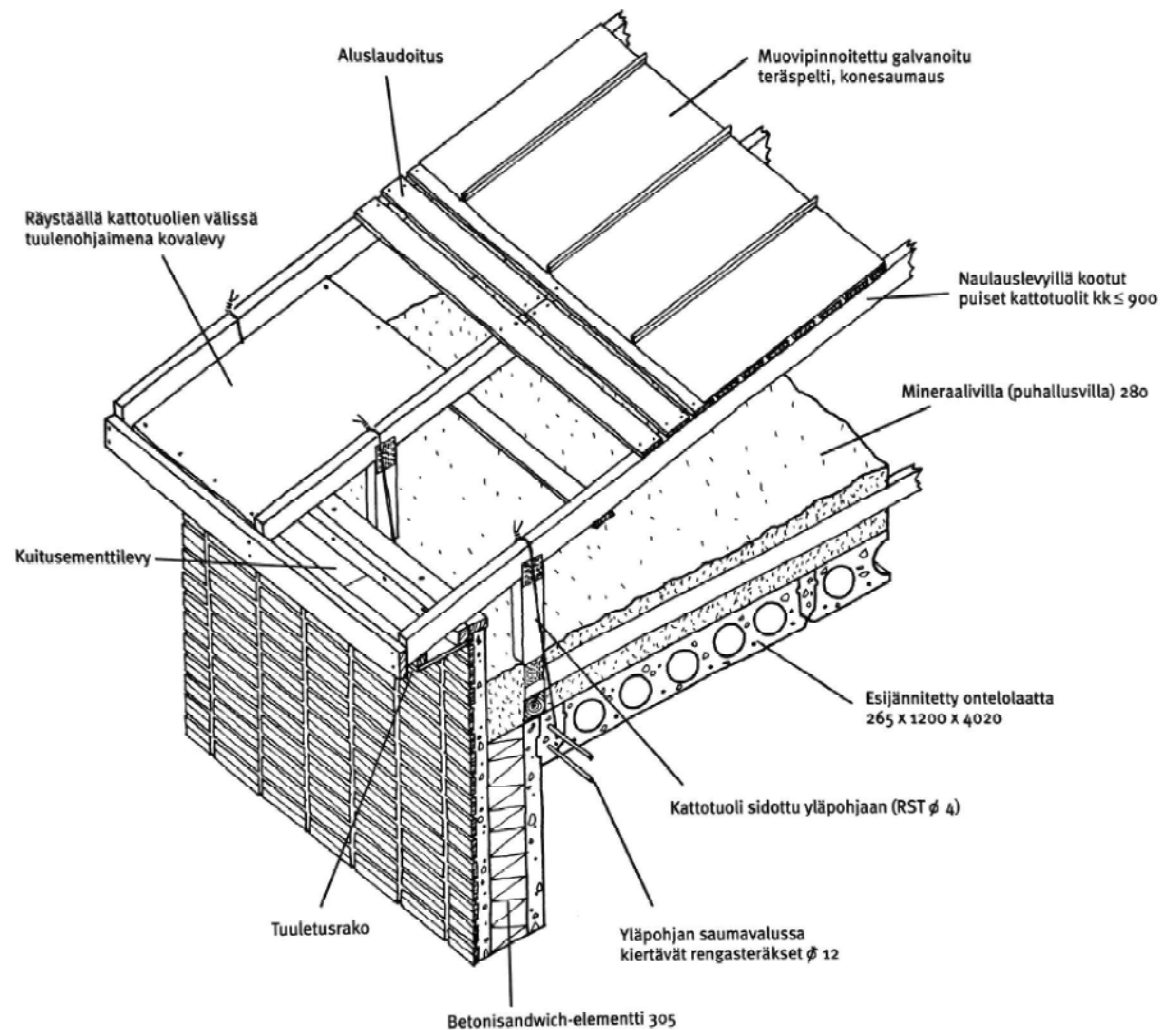
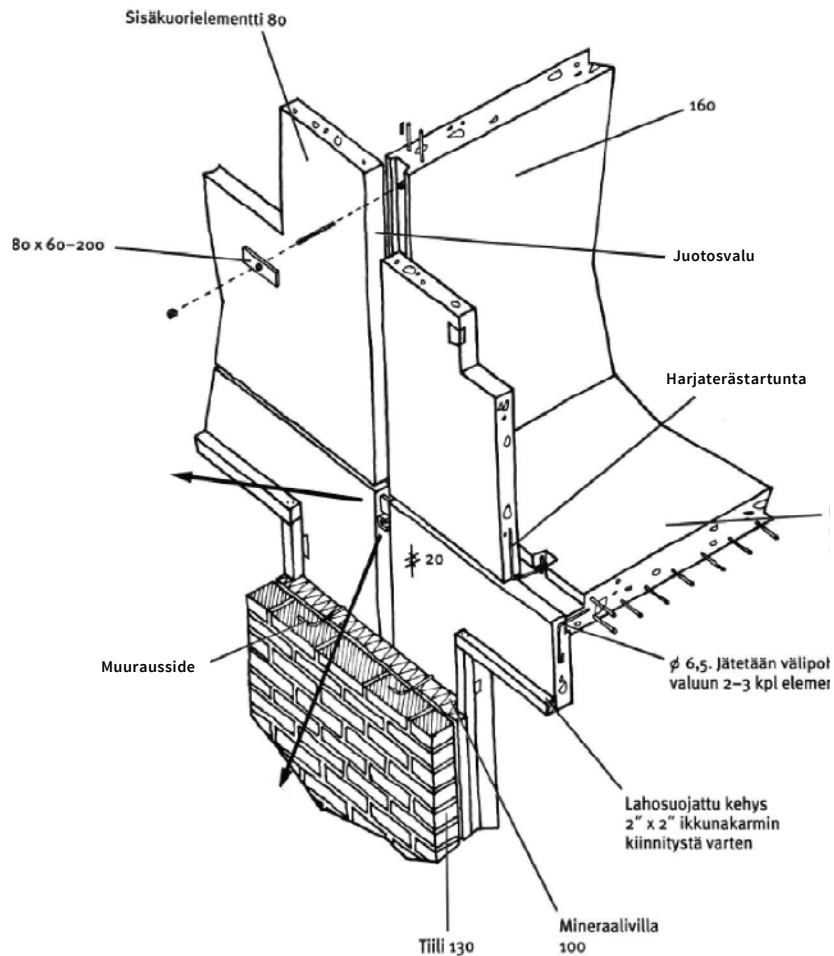
Samaan aikaan hierarkia väheni yhteiskunnassa ja arkkitehdin ammattikunnassa. Ideaalinen kuva sankariarkkitehdista muuntui hitaasti kohti tulkkia, jonka tehtävänä oli sopivan ammattilaisryhmän avulla muuntaa tilaajan tavoitteet arkkitehtuurin muotoon.³⁰

11 Erityisesti asuntorakentaminen nojasi tarkasteluajalla betonielementtijärjestelmään. Rakennustyömaa Pikku-Huopalahdessa Helsingissä. Jan Alanco 1990. HKM.

29 Jääskeläinen 2017, 306.

30 Vartolan luento TTY:lla 11.2.2020.

12 1980- ja 1990-luvulla rakennettiin esivalmistetuista elementeistä. Keskeisiä runkorakennusaineita olivat teräsbetoni ja puu. Julkisessa rakentamisessa käytettiin ulkoseinärakenteena tyypillisesti joko sandwich-elementtiä

(oikealla) tai sisäkuorielementtiä (vasemmalla), jonka ulkoverhous muurattiin paikan päällä. Rakennekaaviot: Petri Neuvonen ja Heta Timonen, alunperin teoksessa Kerrostalot 1880-2000, s. 167, 245.

Teollinen rakennustapa esivalmisteisine elementteineen ja monikerrosrakenteineen oli vallitseva. Periaate tarkoitti moduulimitoitettua suunnittelua. Tärkein rakennusaine oli teräsbetoni, jota edisti 1970-luvulla käytöön otettu betonielementtijärjestelmä BES. Vuonna 1983 lanseerattiin uusi Runko-BES-järjestelmä, joka soveltui erityisen hyvin toimisto- ja teollisuusrakennuksiin, joissa tarvittiin pitkiä jännevälejä.³¹ Näissä vallitsevaksi järjestelmäksi tuli pilari-palkkirunko, jossa käytettiin huonekorkeuden säästämiseksi leukapalkkeja ja pilari-palkkiliitoksissa lovipäisiä palkkeja ja lyhyitä ulokkeita. Välipohjat olivat esijännitettyjä pitkälaattoja, useimmiten ontelolaattoja.³²

BES-järjestelmä kehitettiin tuotantotalouden ehdoilla, mikä on jälkikäteen herättänyt kritiikkiä kaupunkikuvaan ja korjattavuuteen liittyvien puutteidensa vuoksi. Betonirakenteen käyttöikää alettiin ottaa huomioon sekä suunnittelussa että toteutuksessa vasta 1990-luvulta alkaen.³³

Matalassa rakentamisessa käytettiin teräsbetonin lisäksi puuta. 1990-luvulla yleistyivät teräsrungot, ja hatutuprofiilit välipohjapalkkeina vakiinnuttivat asemaansa. Profiloituidet teräsohutlevyrakenteet olivat yleistyneet sekundaarikannattajina jo 1970-luvulla.³⁴ Teräksen ja alumiinin käyttö rakentamisessa lisääntyi ja monipuolistui

muutenkin, ja erilaisilla teräsristikkorakenteille tuli kantavan roolinsa lisäksi esteettinen tehtävä. Alumiini yleistyi ulko-ovissa, ikkunoissa ja parvekekaiteissa.³⁵

1980- ja 1990-luvuilla ulkoseinät olivat yleensä sandwich-elementtejä, sisäkuorielementti + muurattu tiilijulkisivu -yhdistelmiä tai 1990-luvulta alkaen verhorakenteita.³⁶ Verhorakenteessa julkisivuverhoukset tuettiin erillisen runkojärjestelmän tai välipohjalaattojen ulokepalkkien varaan. Ulkoseiniä valettiin edelleen myös paikan päällä, mutta valumuotit toteutettiin laudoituksen asemesta esivalmistettuina alumiinista. Moduulimitoituilla pöytämuoteilla valettiin välipohjia.³⁷

Väliseiniä alettiin tehdä teräsrunkoisina, ja ne päällystettiin kipsilevyllä. Lastulevyn käyttö väheni, kun sen todettiin päästävän formaldehydiä.³⁸ Rakennusosatuotannon kansainvälistymisen ja tuotekehityksen myötä saavutettiin teollisten materiaalien ennennäkemätön moninaisuus.

1970-luvun energiakriisi käynnisti tiiviiden rakenteiden kehittämisen. Kriisin hellitettyä ja tiiviimpien ikkunamallien tultua markkinoille voitiin ikkunoiden pinta-alarajoitukset 1980-luvun alussa purkaa. Tämän jälkeen rakennuksiin alettiin tehdä erilaisia viherhuoneita, kattolyhtyjä

ja lasikatteisia toreja.³⁹ Aluksi lasiseiniä toteutettiin vain porrashuoneissa, sittemmin lasijulkisivut kasvoivat ja levisivät kaikenlaisiin huonetiloihin. Heijastavan peililasin käytöstä tuli kansainvälinen muoti-ilmiö.⁴⁰

Lämmitysmenetelmiä kehitettiin energiaa säästävämiksi pitkin 1980- ja 1990-lukuja. Erilaiset ilmalämmitysjärjestelmät valtasivat markkinoita. Rakennusvalmiste Oy (myöhemmin Parma Oy) kehitti Parma-järjestelmän, jonka säätö ja valvonta toimi mikrotietokoneella.⁴¹ Koneellinen tulo- ja poistoilmanvaihto, joka mahdollisti ilmanvaihdon hallinnan ja poistoilman lämmön talteenoton, yleistyi 1980-luvun aikana.⁴²

Myös julkisivuihin haettiin erilaisia ratkaisuja. Vakiintuneiden maalatun betonin ja tiilen lisäksi suosituiksi tulivat tiililaattaverhoilut, jotka imitoivat tiilijulkisivua ja asennettiin paikoilleen jo elementtitehtaalla. Ajan tunteutettavien uutuus olivat eriväriset keraamiset laatat, ja 1980- ja 1990-lukujen taitetta voikin pitää suomalaisessa rakentamisessa laatoitettujen julkisivujen lyhyenä mutta intensiivisenä kulta-aikana. Julkisissa rakennuksissa käytettiin myös edelleen perinteistä luonnonkiveä sekä marmoria. Myös erilaiset rakennusosajärjestelmät kuten Nokian alumiiniset rakennusjärjestelmät yleistyivät.⁴³

31 Standertskjöld 2011, 136.

32 Pentti 2017, 296; Neuvonen 2006, 214–219.

33 Pentti 2017, 296.

34 Pentti 2017, 296; Neuvonen 2006, 214–219.

35 Standertskjöld 2011, 136.

36 Pentti 2017, 296.

37 Standertskjöld 2011, 136.

38 Standertskjöld 2011, 136.

39 Standertskjöld 2011, 137.

40 Standertskjöld 2011, 126.

41 Standertskjöld 2011, 137.

42 Pentti 2017, 298.

43 Standertskjöld 2011, 130; Neuvonen 2006, 220–221.

Vantaa kasvaa

Vantaan kaupungistuminen oli alkanut 1950-luvulla. Helsingin maalaiskuntana (ruots. Helsinge) aiemmin tunnettu kunta muutettiin Vantaan kauppalaksi vuonna 1972 ja nykyiseksi Vantaan kaupungiksi vuonna 1974. 1970-luvun alkuvuodet olivat maalaiskunnassa rakentamisen huippuvuotia, jotka päättyivät vuosien 1973–1974 energiakriisiin. Rakentaminen kohdistui erityisen voimakkaasti Martinlaakson radan varteen, joka valmistui 1975. 1970-luvun loppupuolelta alkaen hidastunut kasvu mahdollisti Vantaalla kaupunkisuunnittelun laatutekijöihin paneutumisen.⁴⁴

Aluerakentamispiikin jälkeen yhdyskuntarakenteen eheyttäminen tunnistettiin koko pääkaupunkiseudun haasteeksi. Siirryttiin rakennetun ympäristön täydennyssuunnitteluun, johon kuului alueiden kehittäminen niiden omista lähtökohdista käsin. Suunnittelijan tuli tuntee kohdealueen aiempi kehitys ja nykytilanne. Ymmärrystä syvennettiin laatimalla Vantaan kaupungille erilaisia selvityksiä mm. maankäytön kehityksestä (1979), kulttuurihistoriasta (1983) ja metsäalueiden kehityksestä (1984).⁴⁵

Kuntasuunnitelmassa asetettiin tavoitteeksi poikittaisten liikenneyhteyksien parantaminen sekä työpaikkarakentamisen ohjaaminen hyvien liikenneyhteyksien varsinne asuin- ja työpaikka-alueiden lomittamisen sijaan. Kiinnostuksen kohteena oli erityisesti Kehä III:n ympäris-

tö. Toimitiloja tälle alueelle havittelivat ainakin toimitot, kauppa ja lentokenttähotellit.⁴⁶

Keskeiseksi suunnittelutarpeeksi tunnistettiin keskustien tukeminen ja palvelujen kehittäminen. Keskustoja oli aiemmin toteutettu hyvin satunnaisesti. Pitkän tähtäimen suunnitelmassa (1980) keskuksiin suunniteltiin tontteja liike-elämän ja hallinnon työpaikoille sekä kaupan suuryksiköille. 1980-luvun aikana painopistettä haluttiin ohjata aluekeskuksiin kuten Tikkurilaan ja Myyrmäkeen ja sijoittaa niihin valtakunnallisia ja seudullisia hankkeita. Tikkurilan keskusta-alueen laajenemisen hallinta oli työpöydällä 1980-luvun alussa. Vuonna 1984 kaupunginvaltuusto päätti suomalaisen tiedekeskuksen sijoittamisesta Tikkurilaan.⁴⁷

1980-luvun puolivälin jälkeen rakennustoiminta painottui pääkaupunkiseudulla toimitilarakentamiseen. Noususuhdanteessa rakennus- ja kiinteistömarkkinat kuumenivat ja Vantaan keskeneräiset keskukset saivat vihdoin runsaasti investointeja, ennen kaikkea toimitiloja. Tikkurilan liikekeskustassa oli 1980-luvun puolivälissä vireillä lukuisia liikerakennushankkeita. Rautatieasemaa siirrettiin pohjoisemmaksi, jotta sen ympärille mahtuisi tiivis kaupallinen keskittymä.⁴⁸

Tikkurilaan nousi mm. Kauppakeskus Tikkuri ja Hotelli Vantaa (1991), Tikkurilan Kauppiastalo (1990), Tikkurai-

13 Tikkurilan aluetta vuoden 1976 ortoilmakuvassa. Alue oli jo tuolloin laajalti rakennettua, mutta aseman itä- ja luoteispuolilla oli vielä teollisuutta ja siihen liittyvää vapaata alaa, sekä Kielotien länsipuolella pientaloja. Ei mittakaavaa. VKP.

44 Hirvonen 2005, 90, 93.

45 Hirvonen 2005, 129.

46 Hirvonen 2005, 133.

47 Hirvonen 2005, 137.

48 Hirvonen 2005, 155, 161.

tin Prisma (1991) ja liikerakennus Talvikkitie 32 (1987) sekä radan itäpuolen Jokiniemen asemakortteli (mm. ns. Asemankello ja Big Ben, kaikkineen 1991–1997). Samalla Tikkurilaan saapuivat erilaiset yritysten pääkonttorit. Erityisesti Helsingin puoleinen Kielotien eteläpääty, "Tikkurilan portti", oli yritysten suosiossa.⁴⁹ Suomen ensimmäinen tiedekeskus Heureka siltoineen valmistui Keravanjoen vastarannalle 1988.

Myyrmäkeä rakennettiin lähes vastaavalla intensiteetillä läntisen Vantaan palvelukeskukseksi. Kaupunginosa sai merkittäviä hengellisiä (Myyrmäen kirkko 1983), koulutuksellisia (Espoon-Vantaan teknillinen oppilaitos 1988) ja kaupallisia (Myyrmanin 1994) panostuksia. Myyrmäessä vanhempaa rakennuskantaa oli vähemmän, joten suunnitelmat voitiin toteuttaa Tikkurilaa puhtasoppisemmin urbaanin kaupunki-ihanteen mukaan.

Vantaalla rakennettiin myös lentokenttäkaupunki-identiteettiä. Helsinki-Vantaan lentoasemaa alettiin kehittää kolmen kiitotien mallin mukaan. Yrityskaupungissa tuli olla Suomen suurin liikekeskus, toimistotorneja, hotelleja ja muita palveluja. Vantaanportti-hanketta edistettiin.⁵⁰

Toimeliaimmat vuodet osuivat muun Suomen tapaan 1980-luvun lopulle. Intensiiviseen rakentamiseen liittyi raskasta velanottoa. Vuonna 1987 uutisoitiin: *"Vantaan kaupunki joutuu ottamaan historiansa suurimmat lainat*

*selvitäkseen pahojen vuosien ylitse. Ensi vuoden budjet-tiehdotuksen katteeksi aiotaan hankkia lainoja 179 miljoonaa markkaa. Vain näin voidaan rahoittaa Peijaksen sairaalan, Länsimäen ja Kilterin koulujen sekä päiväkotien rakentamisurakat ja kattaa viime vuoden tappiollisen tilinpäätös."*⁵¹

1990-luvulla lama hiljensi toimitilarakentamisen, ja epävarmuus vaikutti myös kaupungin omaan rakentamiseen. Aloitettut projektit vietiin loppuun, mutta uusia käynnistettiin hyvin vähän. Rakentaminen jatkui näkyvästi vasta 1990-luvun loppupuolella. Tuolloin tiivistävä ja täydentävä kaupunkisuunnittelu koettiin edelleen tavoiteltavaksi. Yhdyskuntataloudellisista ja ekologisesta syistä asunto- ja työpaikka-alueita pyrittiin ohjaamaan raideliikenteen piiriin.⁵²

14 Vuosien 1976 ja 2001 välillä Tikkurilan rakennettu ympäristö tiivistyi ja teollisuus purettiin aseman seudulta. Asutus jatkoi leivämistään vanhoille viljelymaille. Ortoilmakuva 2001, ei mittakaavassa. VKP.

49 Haavisto 2021, 30.

50 Hirvonen 2005, 131, 159.

51 HS 5.11.1987, 13: *"Suurhankkeet lisäävät Vantaan velkaa"*.

52 Hirvonen 2005, 171–173.

ARKKITEHTUURI 1980–1999

Arkkitehtuurin syntyminen on verrattain hidasta. Uusien ideoiden muuntautuminen keskustelusta suunnitelmiin kautta toteutukseksi kestää etenkin julkisten rakennusten kohdalla vuosia. Yhteiskunta ikään kuin suodattaa arkkitehtuuriin viiveellä. Siksi suuri osa 1980-luvun arkkitehtuurissa tavattavista oivalluksista tehtiinkin kansainvälisesti jo 1970-luvun puolella. Vastaavasti 1990-luvulla käyty keskustelu ehti vasta 2000-luvun rakennuksiin.

1970- ja 1980-luvuilla uuden ajattelun suuntaa haettiin lukuisista erilaisista filosofisista viitekehyksistä sekä tieteellisistä ja taiteellisista paradigmoista. Tietoyhteiskunta ja kansainvälistyminen kiihdyttivät utopioiden raukeamista ja uusien ajatusmallien leviämistä.

15 Arkkitehti Juha Leiviskänsuunnittelema Myyrmäen kirkko on yksi suomalaisen 1980-luvun arkkitehtuurin tunnus-
tuimpia kohteita. Martti Jokinen 1993. MV.

ARKKITEHTUURIN INTENTIOITA

Suomalainen arkkitehtuuri oli ollut verrattain yksinäistä pitkälle 1900-luvulle. Yhdenmukaisuuteen ohjasi yhtäältä koulutuslaitosten vähäisyys – yksi ainut – ja ammattikunnan pienuus, sekä toisaalta arkkitehtuurin valjastaminen kiinteästi kansakunnan kehitystarinaan. 1980-luvulta lähtien moniarvoisuus alkoi saada lisää tilaa. Aluksi kansainvälinen kuvasto toi arkkitehtuurin muotokieleen klassistisia aiheita, ja pian teemat laajenivat laveampaan historistiseen viittailuun. Keskustelu räjähti, ja tärkeimpänä keskustelukanavana toimi Suomessa Arkkitehti-lehti. 1990-luvulla muodonanto graafistui jälleen viileän asialliseksi, mutta tilaratkaisuissa, materiaaleissa ja suunnittelijan roolissa säilyi aiemmin omaksuttu vapaampi malli.

Modernin ja postmodernin käsitteet

Tässä selvityksessä postmodernismiin liittyvä modernin käsitteistö ymmärretään seuraavasti:

Modernin arkkitehtuurin tunnustetuimmat juuret ovat 1930-luvun funktionalismissa. Sille ominaista oli naiivi usko teknologian kykyyn vastata kaikkiin sosiaalisiin ja arkkitehtonisiin tavoitteisiin. Taustalla on ajatus modernista tavoitteenasettelun ideologiana, johon kuului taloudessa tuotannon ja valtiossa hallinnon rationalisointi.⁵³ Tätä seuraten moderni on sellainen rakennus, jonka suunnittelu, suunnittelunohjaus, tuotanto, huolto ja/tai käyttö on tuotanto-tekni- taloudellisesti rationalisoitua

ja valvottua. Rationaalisuus ymmärretään tässä suppeassa muodossaan, johon sitoutuu ajatus luonnonvarojen päättymättömyydestä. Lähes kaikki suomalainen arkkitehtuuri 1940-luvulta lähtien on modernia.

Modernistista on sellainen arkkitehtuuri, jonka estetiikka kumpuaa sen suunnittelun, tuotannon ja/tai käyttötarkoituksen rationalisoinnista. Modernismin tyyli-ihanteet kehittyivätkin alun perin insinööritieteiden piirissä.⁵⁴ Samalla eetokseen sisältyy ajatus hyvän arkkitehtuurin yleispätevyydestä.⁵⁵ Modernismia määrittävät funktio- keskeisyys ja tilaohjelmat, ja modernistinen suunnitteluprosessi on lineaarista, ohjelmakeskeistä ja asiantuntijavetoista.⁵⁶

Modernistinen muotokieli kanonisoiitiin Le Corbusierin inspiroimana CIAM-kongresseissa vuodesta 1928 lähtien. Muotokaanoniin kuuluvat esimerkiksi rakennuksen nostaminen pilarien päälle, tasakatto ja kattopuutarha, sekä kantavista rakenteista vapaat julkisivut ja pohjakaaviot, joita ilmaistaan nauhaikkunoilla ja tilojen avoimuutena eli ns. virtaavana tilana.⁵⁷ Vaakasuuntaisen avoimuuden vuoksi modernistinen estetiikka on tyypillisesti horisontaalia. Ihannerakennus on keveä, aineeton, ja teknisen uudenaikaisuutensa tuottamassa epätodellisuudessaan vahvasti kontrastinen ympäristönsä kanssa.

Postmoderni on aikakausi, jolloin modernin kauden aikana luodut rationaalisuuden perusteet ja estetiikka asetettiin kyseenalaisiksi. Keskustelu käynnistyi 1960-luvulla ja oli Suomessa kiivaimmillaan 1980-luvun alussa. Postmoderni keskustelu pyrki laajentamaan suunnittelijaan, suunnittelukohteeseen ja suunnittelutapaan liitettyjä totuttuja rajoja. Keskeisimpiä piirteitä olivat keskustelun alkuvaiheessa hierarkioiden särkeminen, individualismi, parodia ja leikillisuus sekä tapa puhua rakennuksista tuotteina ja mainoksina.⁵⁸ Paradigman edetessä keskiöön nousivat ihmisläheisyys ja miljöökysymykset, paikan hengen ja paikallisen rakennusperinnön vaaliminen sekä tunnelmaan ja merkitykseen liittyvät seikat.⁵⁹

Postmodernismi on postmodernin ajan eetosta ja estetiikkaa. Postmodernistinen arkkitehtuuri on lähes aina rakenteeltaan modernia, mutta sen suunnitteluprosessi ja estetiikka ilmaisevat postmoderneja arvoja. Siinä missä modernismi hakee uutta ja universaalia, toimivaa ja tehokasta, postmodernismi hakee jatkuvuutta ja paikallista, tunteellista ja käsitteellistä.⁶⁰ Tässä selvityksessä postmodernismi rajataan sellaiseen arkkitehtuurikuvas- toon, joka ammentaa käsitteellisistä ja/tai historiallisista muotoperusteista. Postmodernismi kytkeytyy pluralismin läpimurtoon.

53 Walsh 1992, 32.

54 Pallasmaa 1979, 22.

55 Koponen 2006, 60.

56 Nevanlinna 1996, 163.

57 Le Corbusier 1927.

58 Vartola 2014, 38–39.

59 Vartola 2014, 236.

60 Vartola 2014, 39–40.

Modernismin raskas laahus

1900-luvun suomalaiseen rakentamiseen kuului kiinteästi teknisen rationaalisuuden ja sosiaalisen tarkoituksenmukaisuuden tavoittelu.⁶¹ Modernistinen arkkitehtuuri kehittyi rinnan suomalaisen yhteiskunnan rakentamisen kanssa ja viimeistään 1950-luvulta lähtien modernismi alettiin kytkeä Suomen itsenäistymiseen, jälleenrakennukseen, teolliseen ja taloudelliseen kehitykseen, nykyaikaisuuteen, tehokkuuteen, standardointiin ja toimivuuteen.⁶² Modernismia alettiin tulkita ainoana oikeana ilmaisukielenä, joka symboloi saavutettua kehitystasoa ja edusti luovuttamatonta arkkitehtonista laatua.⁶³

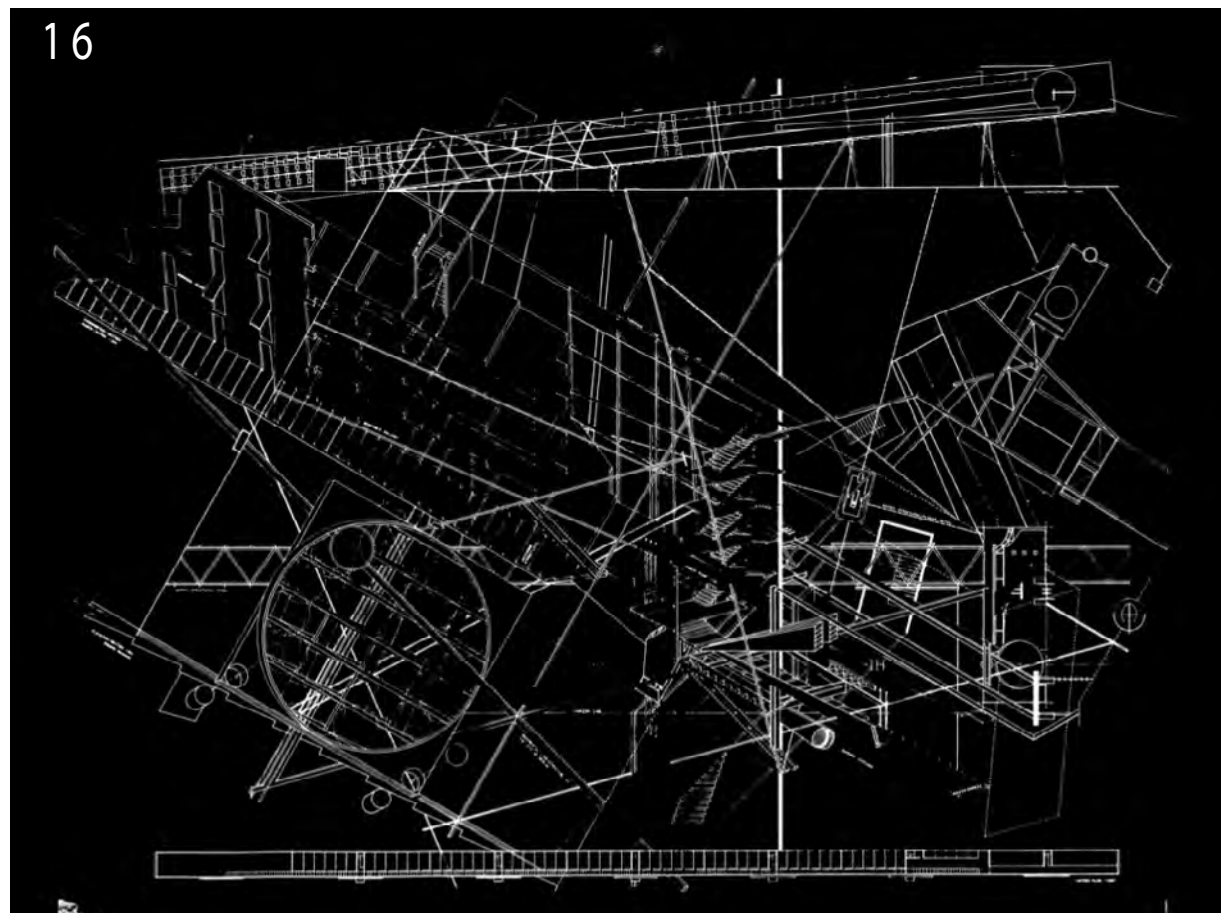
Tarkasteltua 1980-lukua edeltävä vuosikymmen oli suurten yhteiskunnallisten murrosten aikaa. Kylmä sota, kaupungistuminen ja markkinavoimien nousu, tekniikan kehittyminen ja teollisuuden pakeneminen länsimaista tuotti globaalia turvattomuutta, jota anonyymi rakennettu ympäristö ruokki. Äärimmillen standardoitu rakentaminen johti rakennusten yksitoikkoisuuteen ja 1980-luvulle tultaessa pinnan alla kyti ankaraan modernismiin sitoutuneen niukan ilmaisun kriisi.⁶⁴ Aikaa, jolloin koetut todellisuudet moninaistuivat harpaten ja ihmiskunnan toisen maailmansodan aikana rakennettu yhteinen päämäärä sirpaloitui, on myöhemmin kutsuttu suurten kertomusten kuolemaksi.

61 Koho 2003, 111.

62 Vartola 2014, 57.

63 Vartola 2014, 238.

64 Vartola 2014, 82.

16 "Periaatepiirrosrakennusrungonorganisoinnista. Korkean »katutilan» yli avautuu ovia laskusilloiksi. Hissikori pyörii pitkin ympyrän kehää lineaarisesti liikkuvan neliön sisällä." Kuvateksti Daniel Liebeskindin luonnokseen (1979).

Juha Ilosen artikkelissa, joka julkaistiin Arkkitehti-lehdessä 1/1988. Artikkelin pohti keskeneräisyyden, liikkeen ja epätodellisuuden dialektiikkaa uudessa arkkitehtuurissa. Modernismin jäykkyyteen haettiin tuoreutta eri suunnista.

Postmodernismi versoo

Murrosajan epävarmuutta käsiteltiin kääntymällä paikallisten erityispiirteiden ja niiden historian puoleen sekä kyseenalaistamalla ajatusta yhtenäiskulttuurista ja korkea- ja populaarikulttuurin välisestä jaottelusta. Uuden ajattelun suuntaa haettiin erilaisista filosofisista viitekehyksistä sekä tieteellisistä ja taiteellisista paradigmoista kuten fenomenologiasta ja semiotiikasta, dekonstruktiosta, feminismistä, marxismista ja pop-taiteesta.⁶⁵

Mirja Sassin mukaan ajan postmodernismiin kytkeytyivät muun muassa utopioiden raukeaminen ja radikalismi, pehmeä vallankumous ja vihreät arvot, tietoyhteiskunta ja kansainvälistyminen, kasvu-uskon kyseenalaistaminen, antikonsumerismi ja underground, idän uskontojen vaikutus, merkkikielen uudet tulkinnat, ruohonjuuri-toiminta ja luova yksilöllisyys, köyhä estetiikka, vanhan uudelleenkäyttö, ornamenttien ja tunteiden paluu, romantiikka, informalismi ja abstrakti ekspressionismi, pop-taide, käsite- ja ympäristötaide sekä traditiot.⁶⁶

Suomessa arkkitehtuurin kenttä vavahteli vuonna 1976, kun Alvar Aalto kuoli. Aallon tuotantoon kuului menneisyyden viittausten runsas käyttö, ja mestarin eläessä häneen suhtauduttiin nuorten konstruktivistien piirissä suorastaan halveksuen. 1980-luvulle tultaessa Aalto koki kuitenkin laajan kunnianpalautuksen. Vastakkaisissa koulukunnissa ihailtiin yhtäältä hänen vapaata muotoaan ja materiaalinkäyttöään, toisaalla pioneeri-

asemaansa varhaisena modernistina sekä tavoitettaan syventää rationalismia lisäämällä siihen psykologisia ulottuvuuksia.⁶⁷

Yhtenä suomalaisen postmodernismin lähtölaukauksena voi pitää elokuussa 1980 järjestettyä kansainvälistä ns. kuunarisymposiumia, jossa suomalaiset arkkitehdit vaihtoivat ajatuksia eurooppalaisten ja amerikkalaisten kollegojen kanssa. Koska kyseistä aikaa leimasi postmodernismin voimakas kukoistus Yhdysvalloissa ja samanaikaisesti modernismin kriisi Euroopassa, nousi purjehduksen kärkiteemaksi nykyajan suhde menneisyyteen.⁶⁸

Muodikas postmodernismi tuomittiin hyvin laveasti. Se tulkittiin amerikkalaiseksi ilmiöksi ja ohimeneväksi tyyli-suunnaksi.⁶⁹ Arkkitehtikunta ei halunnut luopua modernismin alkuperäisistä ihanteista, ja historistinen viittailu soti vastaan sitä länsimaista kehitysajatusta, että rakennustaiteen velvollisuutena on muun yhteiskunnan tavoin edetä jatkuvasti kohti uutta. Kuitenkin ajatus yhdestä ainoasta oikeasta tyylistä alkoi hajota.⁷⁰ Suunnittelijat alkoivat kyseenalaistaa ehdotonta tarvetta perustella kaikkia arkkitehtuuriratkaisuja hyödyn näkökulmasta.⁷¹

Kovasta keskustelusta huolimatta postmodernismi sopeutui osaksi suomalaista arkkitehtuurikenttää. Anni

Vartola kiteyttää: *"Julkisessa keskustelussa jyrkästi torjuttu postmodernismi sulautettiin kuitenkin vähitellen osaksi uudistettua modernismia ja ihanteellista uutta rakennustaidetta. Jako tapahtui tyylin ja teorian rajapinnassa. Postmodernistinen arkkitehtuurityyli ja etenkin sen äärimuotoihin kuulunut klassistinen arkkitehtuuri-ilmaisu koettiin vieraaksi. Sen sijaan postmodernistiset teemat kuten ihmisläheisyys, miljöökysymykset, paikan hengen ja paikallisen rakennusperinnön vaaliminen tai tunnelmaan ja merkitykseen liittyvät seikat toivotettiin tervetulleiksi ja valjastettiin uudistamaan pysähtyneeksi koettua 1970-luvun arkkitehtuuria."*⁷²

Ajan arkkitehtuurikeskustelua ohjasivat muiden muassa taidehistorioitsija David Watkin, arkkitehdit Robert Venturi ja Paolo Portoghesi sekä tutkija Charles Jenks. Pohjolaan ajatuksia sovitti esimerkiksi ruotsalaisen Hans Asplundin pamflettimainen teos *Farväl till Funktionalismen* (1980) sekä Riitta Nikulan Suomen rakennustaiteen museon Abacus ajankohta -sarjaan toimittama *Modernismi – historismi* (1989).

65 Vartola 2014, 82.

66 Sassi 1985, 12–32.

67 Vartola 2014, 238.

68 Koho 2003, 106–116.

69 Vartola 2014, 240.

70 Pallasmaa 1983, 23.

71 Koho 2003, 184.

72 Vartola 2014, 236.

ARKKITEHTUURI MUOTOINA

1980-luku oli arkkitehtuurissa moninaistuvien muoto-kielten aikaa. 1960–1970-luvuilla ankaraa modernismia oli sovellettu kaikkiin rakennustyyppeihin, mutta uudella vuosikymmenellä muoto alkoi vapautua. Aluksi modernismia pehmennettiin polveilevalla massoitellulla tai koristeellisilla eleillä, ja rakennuksia sävytti leikkisyys. 1990-luvun puolella muotoaiheet asiallistuivat ja pelkistyivät, mutta estetiikojen kirjo säilyi moninaisena. Myös tekniset innovaatiot kuten deltapalkit ja lämpölasit kannustivat uusiin rakennekokeiluihin.

Vapautuminen eteni kahdella tasolla. Yhtäältä 'vapautuvassa modernismissa' oli kaksi päälinjaa, joista ensimmäinen perustui 1970-luvun rakennustekniikalle mutta pehmensi sitä additiivisella koristelulla. Toisessa linjassa nähtiin perusmuotoon ulottuvaa veistoksellisuutta, jossa saatettiin kuitenkin käyttää modernismille tuttua detaliikkaa. Toisaalta modernismin yleispätevyys alkoi hajota ja tietyt tyylit alkoivat kiinnittyä tiettyihin rakennustyyppeihin. Näin esimerkiksi toimistotalot, päiväkodit ja kulttuurikeskukset saattoi erottaa toisistaan rakennuksen tunnusomaisen muotokielen perusteella.

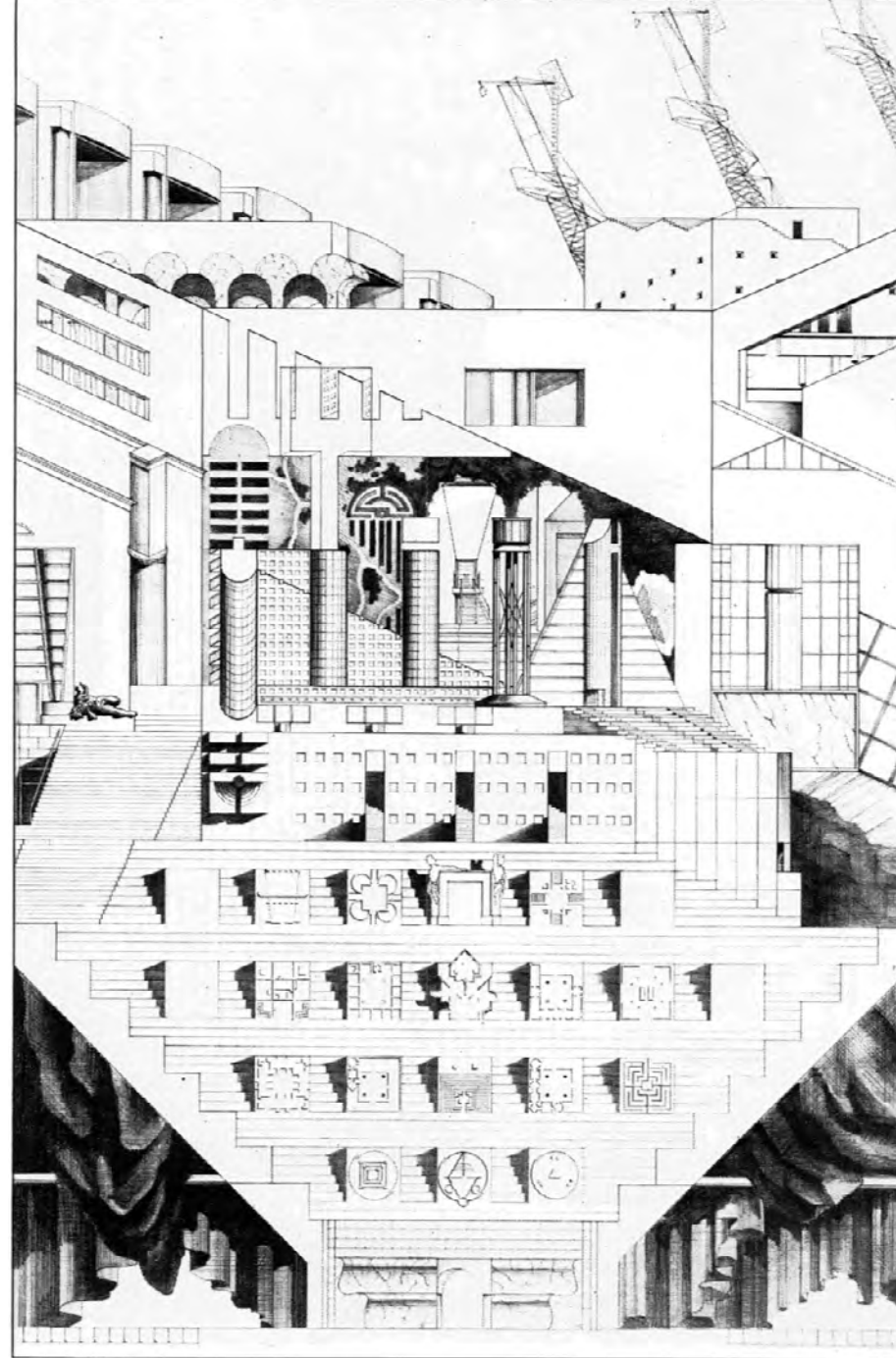
Tämä luku keskittyy 1980- ja 1990-lukujen arkkitehtuuri-tyyleihin. Suuntaukset esitellään niille leimallisten kohteiden avulla, mutta suuntaukset itse eivät välttämättä ole rinnakkaisia, vaan yhdessä kohteessa voi ja usein esiintyykin samaan aikaan piirteitä eri estetiikoista.

17

"Ihminen etsii nyt keinoja, joiden avulla sietää saavutettua tilaa. – Runollisen, ilmauksellisen, elämyksellisen, irrationaalisen ja aisteihin vetovan osuus tulee kasvamaan, myös arkkitehtuurissa, muuten ihminen ei jaksu."

17 Erilaisiapostmodernin todellisuuksia. Tekstiote Mirja Sassin teoksesta *Modernismi murtuu* (1985).

Kuva Peter C. Pranin julkisivukatkelmasta Chicagon kaupunkikorttelisuunnitelmassa, joka esiteltiin amerikkalaisten arkkitehtuuripiirrosten näyttelyssä Helsingin juhlatiivillä 1980. (ARK 5–6/1980; HS 23.9.1980.)

POSTMODERNISMI

Postmodernismi on tarkasteluajalle ilmeisin, mutta samalla monimerkityksisin käsite. Aiheesta väitelleen Anni Vartolan mukaan postmodernismi kuvaa laajimassa merkityksessään ajanjaksoa, joka Suomessa kattoi suunnitteen 1980- ja 1990-luvut, tai asennetta, joka hylkäsi ankan modernismin. Suppeimmillaan postmodernismilla tarkoitetaan tiettyä rajattujen muotojen ryhmää.⁷³ Tässä luvussa tarkastelemme postmodernismia arkkitehtuurin muotopiirteinä.

Pop postmodernismi

Postmodernismin ikonisin estetiikka virisi 1960-luvulla arkkitehtien Robert Venturin ja Charles Mooren julkaisuista. Suuntausta voisi kuvata käsitteellä 'pop postmodernismi', koska sen kansainvälisiä rinnakkaisilmiöitä olivat mainostaide ja laajemmin pop-kulttuuri. Pop postmodernismin ilmaisukieli tuotettiin käyttämällä pylväsjärjestelmiä, perinteisiä koristelutapoja ja graafisia elementtejä epäkonventionaaliseen tapaan.⁷⁴

Suomessa pop postmodernismi oli pääsääntöisesti kansainvälisiä esikuviaan varovaisempaa. Kansainvälisestä ismistä omaksuttiin ennen kaikkea ajatus yksilöllisestä kokonaistaideteoksesta sekä klassinen monumentaalisuus ja keskeissymmetriset julkisivusommitelmat, teatralisuus, näyttävyys ja rakennuksen sisäisen hierarkian

korostaminen. Kivirakennusperinteestä periytyviä aiheita kuten kaaria ja pylväitä käytettiin vähemmän.

Pop postmodernismiin kuului historististen teemojen liioittelu ja muuntelu sekä yltiöpäinen runsaus. Leimallisia piirteitä ovat ornamentit, eri värien ja muotojen, esimerkiksi erimuotoisten ikkunoiden, yhdistely sekä raidat, ympyrät ja aksentit. Väreistä suosittuja ovat pastellisävyt, erityisesti vaalean sininen ja vaalean punainen. Selkeät arkkimuodot aseteltiin epätyypillisesti ja massaa rikottiin mm. vinoilla seinillä, erkereillä, arkadeilla, kulumatorneilla ja runsasmuotoisilla katoksilla.

Leikkisyyden vuoksi tyyli oli suosittu lapsille suunnitelluissa tai vapaa-aikaan liittyvissä kohteissa kuten päiväkodeissa ja kulttuuritaloissa, kylpylöissä, liikuntarakenteissa, huoltoasemissa ja kioskeissa. Pop postmodernismia rakennettiin oikeastaan vain 1980-luvun aikana, ei enää 1990-luvulla.

- Arkkitehtitoimisto Nurmela–Raimoranta–Tasa:
 - Lippajärven päiväkotia (1984), Espoo
 - Oikeustieteellisen tiedekunnan laitosrakennus Calonia, Turun yliopisto (1984).
- Heikki Taskinen: Pitkäkankaan ala-asteen koulu (1986), Oulunsalo.
- Pekka Salminen: Hakkarin liikuntahalli (1986), Lempäälä.
- Arkkitehtitoimisto Kari Virta:
 - Sinikellon päiväkotia (1987) Kuopiossa. Kuva 18.
 - Oulun yliopiston pääkirjasto (1988). Kuva 19.

18 Sinikellon päiväkotia, kuva Anni Vartola 2010.

19 Oulun yliopiston pääkirjasto, kuva Ilpo Okkonen (ARK 1/1988).

73 Vartolan luento TTY:lla 11.2.2020.

74 Tietz 2000, 114.

Historismi

Historismi on laaja yleiskäsite, joka historian tutkimuksen perinteessä kytkeytyy ilmiöiden vaikutussuhteiden tunnistamiseen ja sen myötä tulkinnan korostumiseen tiedonhankinnan menetelmänä.⁷⁵

Arkkitehtuurissa historismi ymmärretään ennen kaikkea varhaisempien aikakausien rakentamistapaa hyödyntävien aiheiden käyttönä. Ajatukseen sisältyy oletus siitä, että menneen aikakauden rakentamistavasta on mahdollista pelkistää muotoja sitaateiksi. Historismi edellyttää siis muodon leimautumista tiettyyn aikaan ja sitä seuraavaa tunnistamista. Historistiseksi aihe leimautuu yleensä vasta silloin, kun muotoperinne ei kumpua paikalla olevasta eli kun viittaus on tehnyt kulttuurisen siirtymän.

Historistisen arkkitehtuurin viittauskenttä on laaja. Euroopassa yleisimmin viitattua on antiikin arkkitehtuuri, mutta osansa saavat myös muut aikakaudet. Tässä selvityksessä suomalaisten 1980- ja 1990-lukujen arkkitehtuurin esikuviksi on nostettu antiikin lisäksi keskiaika, Art Deco ja funktionalismi, mutta viitekehyksiä on käytännössä loputtomasti. Lisäksi, koska kaikissa menneissä aikakausissa on yhteisiä juuria ja keskinäistä perintöä, kaikki historistiset tyylit ovat jossain mielessä monilähteisiä eli eklektisiä.

Historistisia rakennuksia Suomessa:

- Heikki Taskinen: Oulun opettajainkoulutuslaitoksen harjoituskoulu (1982).
- Arkkitehtitoimisto Laiho–Pulkkinen–Raunio: Liike- ja palvelukeskus (1982), Turun Varissuo.
- Arkkitehtitoimisto Björn Krogus – Veli-Pekka Tuominen: Matteuksen kirkko (1985), Itäkeskus, Helsinki.
- **Käpy ja Simo Paavilaisen Kontulan Mikaelinkirkko (1986–88), Helsinki. Kuva 20.**
- Arkkitehtuuritoimisto Kouvo & Partanen: Kuopion oikeus- ja poliisitalo (1992).

Antiikin uudelleentulkinnat

Antiikki-viitteissä katsotaan antiikin Kreikan ja Rooman rakennustaiteeseen. Teemoja ovat temppelien pylväsjärjestelmät ja päätykolmiot; basilikat, amfiteatterit ja kupolit; materiaaleista marmori ja vaalea rappaus.

- Reima ja Raili Pietilä: Hervannan liikekeskus (1979).
- Sinikka Kouvo ja Erkki Partanen: Kajaanin kulttuurikeskus (1987).
- **Käpy ja Simo Paavilainen: Vaasan yliopiston päärakennus (1994). Kuva 21.**
- Gullichsen Vormala Arkkitehdit Oy: Kauniaisten kolumbaario (1999).

20 Kontulan Mikaelinkirkko, kuva P. O. Welin 1996, HKM.

21 Vaasan yliopiston päärakennus, kuva Jussi Tiainen (ARK 1/1997).

⁷⁵ Venkula 2003, 20.

Medievalismi

Medievalistisissa eli keskiaikaan viittaavissa rakennuksissa määräävinä tekijöinä ovat raskaat muodot, umpinaiset seinäpinnat, holvimaiset rakenteet ja vahva materiaalin – usein savitiilen – tuntu. Historiallisia esikuvia ovat keskiaikaiset puolustuslinnat, luostarit ja kirkot.

- Christian Gullichsen: Malmin kirkko (1981), Helsinki. Kuva 22.
- Käpy ja Simo Paavilainen: Olarin kirkko ja seurakuntakeskus (1981) Espoossa
- Laiho–Pulkinen–Raunio: Seurakuntakeskus (1982), Turun Varissuo.
- Juha Pasasen ja Lasse Vahtera: Oulun Myllyojan seurakuntatalo (1983).⁷⁶
- Arkkitehtitoimisto NVV: Kiuruveden kunnantalo (1984).

Uusartdeco

Art Deco -tyylisissä rakennuksissa viitataan suuntaukseen, joka oli Euroopassa suosittu lyhyen aikaa 1910–1930-luvuilla. Tyyliin kuuluu keveys, virtaviivaisuus, ylellisyys ja arvokkaat materiaalit. Arkkitehtuurissa Art Deco liittyy 1920-luvun pohjoismaiseen klassismiin. 1980- ja 1990-lukujen uudelleentulkinnoissa Art Deco tulee esiin rakennuksen kokonaistaideteoksisuutena, korumaisella pieteetillä käsiteltynä sommitteluna, siiroutena, vertikaalisuutena, venytettyinä muotoina ja vahvoina väreinä.

- Arkkitehtitoimisto Nurmela-Raimoranta-Tasa:
 - Helsingin Malmin postitalo (1986), kuva 23;
 - Kantahämeen aluesäästöpankin pääkonttori (1988), Hämeenlinna;
 - Kuhmon kirjasto (1988) ja
 - Kauppakeskus Bepop, Pori (1989).
- Ilmo Valjakan
 - Imatran valtionhotellin laajennus (1982–1985).
 - Yhtyneiden kuvalehtien toimitalo Helsingin Pasilassa (1985–1987).
- Käpy ja Simo Paavilaisen Paimion seurakuntakeskus (1984).
- Kari Virta: Oulun yliopiston pääkirjasto (1988).
- Ilmo Valjakka: Radisson SAS -hotelli, Kampi, Helsinki (1991).

22

23

22 Malmin kirkko, kuva Anni Vartola 2013

23 Malmin postitalo, kuva Sponda Oyj.

⁷⁶ Salokorpi 1990, 65.

Uusfunktionalismi

1900-luvun lopulla funktionalismin estetiikka palasi uudelleen suosioon, tällä kertaa historistisena tyylinä. Filosofisesti ilmiössä riittää pureksittavaa, koska 1930-luvun funktionalismi lähti historian hylkäämisestä, mutta 1980-luvulta alkaen se tulkittiin historialliseksi ilmiöksi, jolla oli oma traditio.⁷⁷ Siten se oli myös mahdollista muuntaa uudelleenkäytettäväksi kuvastoksi. Estetiikkaan viitattiin myös termeillä 'uljas modernismi' ja 'varhaismodernismi'.

Funktionalismin ikoniseen kuvastoon kuului selkeä ja suorakulmainen muotokieli, valkoinen väri, puhtaaksivalettu betoni ja teräs sekä arkkimuodoille perustuva massoittelu. Lisäksi ilmiöön kuului sisätilojen toimintojen kuten liikennealueiden osoittaminen julkisivuarkkitehtuurissa.

- Christian Gullichsenin Kauniaisten kirkko (1983). Kuva 24.⁷⁸
- Gullichsen–Kairamo–Vormala Arkkitehdit Ky : Pieksämäen kulttuurikeskus Poleeni (1989).
- Gullichsen–Kairamo–Vormala Arkkitehdit Ky / Timo Vormala, Heikki Mäkinen: Valtion virastotalo (1990), Joensuu. Kuva 25.

- Olli-Pekka Jokela ja Pentti Kareoja: Rauman virastotalo (kilp. 1985–86, valm. 1992).
- Eero Hyvämäki, Jukka Karhunen, Risto Parkkinen: Oopperatalo (1983–1996), Helsinki.
- Eino Leinonen, Kari Palaste, Kari Virta: Helsingin yliopiston kemian laitoksen rakennus (1995).
- Olli Pekka Jokela: Helsingin yliopiston terveystieteiden kirjastotalo (1997).
- Arto Sipinen: Jyväskylän yliopiston Ylistönrinteen laitosrakennukset (1991–1999).

24 Christian Gullichsenin Kauniaisten kirkko, kuva Seppo J. Sirkka, Kauniaisten seurakunta.

25 Joensuun Valtion virastotalo, kuva Jussi Tiainen (ARK 3–4/1990).

⁷⁷ Koho 2003, 184.

⁷⁸ Koho 2003, 90–91.

Regionalismi ja kontekstualismi

Yksi postmodernin näkyvimmistä paradigmamuutoksista oli paikan ottaminen suunnittelun tietoiseksi lähtökohdaksi. Ajatus paikkasidonnaisten ratkaisujen edullisuudesta ei toki ollut uusi, mutta se oli erityisen näkyvä universalistisen kauden jälkeen.

Alusta lähtien paikasta ammentava arkkitehtuuri jakautui kahteen oppilinjaan: paikallista rakentamisen traditiota rakennustekniikassa tai muotokielessä seuraavaan regionalismiin⁷⁹ sekä modernissa muotokielessä pidättyvään, mutta mittakaavalla, rytmillä tai tilarakenteella paikan erityispiirteitä jatkavaan tai historialliseen perintöön viittaavaan kontekstualistien koulukuntaan. Kontekstualisteille tärkein on ympäristön nykytilanne, ja puheessa viitataan tiiviisti 'paikan henkeen' eli 'genius lociin'.⁸⁰ Molemmissa piireissä käytetään myös mieluusti perinteisiä rakennusmateriaaleja. Näistä kontekstualistinen oppilinja hyväksyttiin Suomessa laajemmin, erityisesti Juhani Pallasmaan laajan kirjallisen tuotannon vaikutuksesta.

Sekä regionalististen että kontekstualististen arkkitehtuurikohteiden tunnistamista haastaa se, että molemmat suunnitteluperiaatteet estetisoitiin pian tyyli-suunniksi, joita toistettiin eri puolilla maata vapaasti ja riippumatta paikan ominaisuuksista.

⁷⁹ Regionalismin tunnetuin piiri on ns. Oulun koulu.

⁸⁰ Genius locia teki arkkitehtuurin viitekehityksessä tunnetuksi mm. norjalainen arkkitehti Christian Norberg-Schulz.

Regionalismi ottaa suoria muotovaikutteita rakennetusta lähiympäristöstään:

- **Timo ja Tuomo Suomalainen: Haminan poliisi- ja oikeustalo (1984). Kuva 26.**

- Konteksti: empiretalojen kehäkaupunki.

Kontekstualistinen koulukunta ottaa piirteitä ympäristöstään, mutta toteuttaa ne tyypillisesti modernin muotokaanonin sisällä:

- **Osmo Lappo ja Jussi Suomala: Sisäasiainministeriön toimitalo ja valtioneuvoston paviljonki (1981).**

- Konteksti: urbaani kantakaupunki.

- **Marjatta ja Martti Jaatinen: Tampereen Työväen Teatteri (1985). Kuva 27.**

- Konteksti: Tampereen teollinen keskusta.

- **Erik Kråkström, Pertti Hokkanen: Suomen Yhdyspankki SYP Pietarsaari (1985).**

- Konteksti: tiivis pikkukaupunki.

26 Haminan poliisi- ja oikeustalo. CC-BY-SA-3.0.

27 Tampereen Työväen Teatteri, kuva Ilkka Alavalkama (ARK 8/1985).

MODERNISMIN PITKÄ LINJA

1980-luvulla koko arkkitehtikunta ei siirtynyt postmodernismiin estetiikkaan. Historistisen ja käsitteellisen arkkitehtuurin rinnalla jatkoivat myös koulukunnat, jotka omaksuivat eri tasoisesti piirteitä ajan uusista suunnittelutavoista, mutta joita yhdisti muotokielen modernistisuus. Modernistisia ismejä yhdistää myös myönteinen asenne teknologiaa ja vastausten yleispätevyyttä kohtaan.

Rationalismi

1900-luvun sosiaalinen eetos vaati ratkaisujen perustelua rationaalisesti. Myös arkkitehtuurin rationalistisessa suuntauksessa tulostavoitteellisuus on korostunut. 1910-luvun rationalismille oli ominaista perusmassan kuutiomaisuus, kantavien rakenneosien korostaminen sekä rakenteiden jättäminen verhoilematta 'materiaalisen rehellisyyden' nimissä. Tämän ajattelun muoto-orientoituneet uudelleentulkinnat tunnetaan uus-rationalismina.⁸¹ 1980-luvun rationalismi keskittyi tilaohjelmiin ja rakennusosavakiointiin ja suosi lasia, terästä ja betonia. Suomessa estetiikkaan kuuluvat puhtaaksimuuratut julkisivut, tehokas tilajärjestys ja ehdottoman suorakulmainen koordinaatisto. Suosituinta rationalismi on ollut teollisuusrakentamisessa.

- Arkkitehdit Oy Gullichsen, Kairamo, Vormala / Erkki Kairamo: Joutseno Pulp Oy Lohjan tehtaiden lisärakennus (1981).
- Arto Sipinen: Raision kaupungintalo (1981).

- Juhani Katainen: Orionin toimintakeskus (1984), Espoo. Kuva 28.
- Arkkitehtitoimisto Castrén–Jauhiainen–Nuuttila: Kaupunkien talo, Suomen kaupunkiliiton toimitalo (1984), Helsinki.

Strukturalismi

Strukturalismi kehittyi 1960-luvulta alkaen ja korostaa järjestelmääjattelua ja näkymättömiä rakenteita.⁸² Käytännössä moduuliverkko nousi arkkitehtuurin lähtökohdaksi. Arkkitehtuurissa strukturalismi näkyy rungon korostamisena, paljaina teräsrakenteina ja suorakulmaisen verkoston suosimisena kaikilla mittakaavatasoilla.

- Erkki Kairamo: Itäkeskuksen kauppakeskus (1984). Kuva 29.
- Gullichsen–Kairamo–Vormala Arkkitehdit Oy / Erkki Kairamo, Jyri Haukkavaara, Timo Kauppinen: Paperitehtaan lisäaineiden käsittelylaitos, A. Ahlström (1986), Varkaus.
- Gullichsen–Kairamo–Vormala Arkkitehdit Oy / Erkki Kairamo, Heikki Mäkinen: Kiinteän polttoaineen voimalaitos K6, Enso Gutzeit Oy (1990), Varkaus.
- Erkki Kairamo: Niittykummun aluepaloasema (1991), Espoo.
- Kaarina Löfström: Helsingin yliopisto, Biokeskus 1 (1995).

28 Orionin toimintakeskus, kuva Kari Hakli (ARK 6/1984).

29 Itäkeskuksen kauppakeskus, kuva Simo Rista (ARK 6–7/1985).

81 Seppänen 2002, 66.

82 Seppänen 2002, 65.

Konstruktivismi

Konstruktivismi nousi taideteorian esiin Venäjän vallankumouksen aikaan 1913–1925. Arkkitehtuurissa se nähtiin aluksi isminä, jossa toteutettiin vain rakennuksen funktion kannalta ehdottomasti välttämättömiä rakenteita.⁸³ Käytännössä konstruktivismissa kantavia rakenteita pyrittiin liioittelemaan ja pelkistämään niitä geometrisiksi muodoiksi. Rakenteeseen saatettiin liittää myös dynaamisia, liikkuvia osia. Tunnetuimpiin suunnitelmiin kuuluu Vesnin-veljesten kilpailuehdotus *Lenin-gradskaja Pravdan* tornirakennukseksi (1923–1924).

1960- ja 1970-lukujen progressiohakuisessa Suomessa venäläisten vallankumouksellinen arkkitehtuuri sai laajaa tarttumapintaa. 1980- ja 1990-luvulla konstruktivismi toistui suunnitteluideologian lisäksi historistisena esteetiikkana, joka ammensi suoraan venäläisen vallankumousajan lennokkuudesta.⁸⁴

- Erkki Kairamo, Heikki Mäkinen, Timo Vormala ja Aulikki Jylhä: Helsingin Itäkeskuksen maamerkki (1978–1987).
- Ilmo Valjakka: Iso Paja, Suomen Yleisradion toimitalo (1993), Helsinki.
- Arkkitehtitoimisto Hannu Jaakkola Oy: Vihdin Pääkirjasto (1999). Kuva 30.

Dekonstruktivismi

Dekonstruktivismi sai alkunsa Philip Johnsonin ja Mark Wigleyn vuonna 1988 järjestämässä näyttelyssä Museum of Modern Artissa. Näyttelyn tavoitteena oli arkkitehtuuriin sidotun täydellisyysmielikuvan järkyttäminen. Rakennusten ekspressiivisillä muodoilla kuvattiin yhteiskuntien ohjattavuuden häviämistä ja sitä voimatomuuden tunnetta, jonka valtaan yksilö joutuu yrittäessään saada kokonaiskuvaa ajan todellisuudesta.⁸⁵ Dekonstruktionismien kansainvälisiä arkkitehtitähhtiä ovat sittemmin loistaneet mm. Frank O. Gehry, Zaha Hadid, David Liebeskind, Peter Eisenman ja Bernhard Tshumi.⁸⁶

Dekonstruktionismiin kuuluu äärimmäinen yksilöllisyys. Tyyli inspiroituu venäläisestä konstruktivismista, mutta liioittelee sitä "hajoavaan" suuntaan. Ilmaisua on runsasta, mutta ilman historiallisia aiheita. Muotoja pirstomalla, pintoja viistoamalla ja linjoja leikkaamalla pyritään eroon talomaisuudesta. Rakennukset näyttävät usein kaaosmaisilta ja teknisesti mahdottomilta.⁸⁷ Suomessa voi tavata dekonstruktivismista innoittuneita mutta varovaisia versioita.

- Esa Laaksonen: Siilinjärven uimala-kylpylä (kilp. 1988, valm. 1992). Kuva 31.

30 Vihdin Pääkirjasto, kuva Jussi Tiainen (ARK 5/1999).

31 Siilinjärven uimala-kylpylä, kuva Anni Vartola 2010.

83 Tietz 2000, 114.

84 Koho 2003, 186.

85 Tietz 2000, 93.

86 Tietz 2000, 112.

87 Tietz 2000, 92, 112; Curtis 1992, 17.

High-tech

High-tech ei ole samassa mielessä taideteoreettinen termi kuin esimerkiksi strukturalismi tai konstruktivismi. High-tech on yleiskäsite futuristisesti ja radikaalin teknisesti suuntautuneista rakennuksista, joissa painotetaan tekniikan estetiikkaa.⁸⁸ Utopismia korostetaan lasi- ja teräsmateriaaleilla. Ismin esikuvana on Pariisin Centre Pompidou (Richard Rogers ja Renzo Piano 1977), jossa jo näkyvät tyylin omimmat piirteet: korostettu teräksinen rakenneristikko sekä kirkkailla väreillä osoitetut sisäisen liikenteen ja talotekniikan linjat ja turvallisuusvarusteet.

- Suomessa high-techia on sovellettu erityisesti teollisuusrakennuksissa, pioneereinä Valion rakennusjaosto:
 - Matti K. Mäkinen: Valio Juustolan laajennus (1974) Vaaralassa Vantaalla.
 - Matti K. Mäkinen ja Kaarina Löfström: Valion pääkonttori (1978) Helsingissä.
 - Antti Katajamäki: Valion Maikkulan tuotantolaitokset (1982) Oulussa.
- Sittenmin myös kaupunkikeskuksissa:
 - **Arkkitehtitoimisto Pekka Salminen KY KSS: Lahden teatteritalo (1983). Kuva 32.**
 - Antti Katajamäki: toimistorakennus Hammareeni (1985/86), Tampere.
 - Arkkitehti- ja rakennuttajatoimisto Antti Katajamäki Ky / Antti Katajamäki, Maria Pesonen: Tampereen yliopisto, III rakennusvaihe (1994).

Lasiarkkitehtuuri

Lasivoittoisia julkisivuja kokeiltiin Amerikassa jo 1950-luvulla (Mies van der Rohe) ja uudelleen 1980-luvulla mm. Jean Nouvel, Sir Norman Foster (mm. Stanstedin lentokenttä [1990] Lontoossa). Alusta alkaen tyylin omaksuivat suuryritykset, joilla oli kiinnostusta suurten lasimonumenttien statusarvoon, joskin lasia perusteltiin avoimuuden ja 'yhteiskunnan läpinäkyvien rakenteiden' mielikuvilla sekä lasitoimistossa istuvan "suoralla yhteydellä luontoon".⁸⁹ 1990-luvulta alkaen lasi-teräs-arkkitehtuuriin kuuluivat lasiset verhojulkisivut. Nämä tosin avautuivat luonnon asemesta useammin kaupunkiin ja moottoriväylille, ja 'rakenteiden paljastamisen' asemesta peilasivat ympäristöään.

- Arkkitehtitoimisto Helin & Siitonen: Nokia-talo (1997), Espoo.
- **Jan Söderlund ja arkkitehti Antti-Matti Siikala: Helsingin Sanomien toimitalo Sanomatalo (1999). Kuva 33.**

32 Lahden teatteritalo, kuva Jani Keronen, ESS.

33 Sanomatalo, kuva Juho Nurmi, HKM.

⁸⁸ Seppänen 2002, 61.

⁸⁹ Tietz 2000, 77.

RAKENNUS VEISTOKSENA

Orgaaninen modernismi

Orgaanisen modernismin sateenvarjon alle on aseteltu kaikkea sitä toisen maailmansodan jälkeen suunniteltua arkkitehtuuria, jossa rakennuksen muoto poikkeaa modernismille ominaisesta suorakulmaisuudesta. Leimallisia sanoja ovat muoto, yksilöllisyys ja paikka.⁹⁰ Suomessa tämän arkkitehtuurin keskiössä on usein luonnonmuotolähtöinen, vapaasti mallinnettu tila. Orgaaninen modernismi liitetään Alvar Aallon ja Eero Saarisen, ja myöhemmin myös Raili ja Reima Pietilän sekä Timo ja Tuomo Suomalaisen tuotantoihin.

- Erkki Valovirta: Kouvola-talo (1982).
- Reima ja Raili Pietilä:
 - Päiväkotitoiminta Taikurinhattu (1984) Porissa
 - **Tampereen pääkirjasto Metso (1986). Kuva 34.**
 - Tasavallan presidentin virka-asunto Mäntyniemi (1983–1993), Helsinki.
- Timo ja Tuomo Suomalainen:
 - Hotelli Mesikämmen (1973–1976, 1982–1996) Ähtärissä
 - Espoonlahden kirkko (1976–1980, 1990–1997).

Alvar Aallon arkkitehtuurin tyylilainoja, esim.

- Christian Gullichsen: Malmin kirkko (1981). (Sisäkot.)

- Helsingin pääkirjasto Itä-Pasilassa (Kaarlo Leppänen, 1986).⁹¹ (Sininen kaakeli, luonnonvalon käyttö.)
- Joensuun yliopisto (Jan Söderlund, Erkki Valovirta 1979). (Viuhkamaiset aiheet.)

Toisinaan orgaanisen modernismin kohteissa on vahvoja anatomiaviittauksia. Kaartuvat, dynaamiset, usein sirot muodot tuovat mieleen elollisten olentojen rakennelogiikan sekä rakenneosia kuten selkärangan, ruodot, siivet jne. Keveyttä korostetaan usein vesiaiheella, josta arkkitehtuuri heijastuu, kuten esimerkiksi Santiago Calatravan arkkitehtuurissa.

Orgaaniseen modernismiin lukeutuu myös sylinterigeometria silloin, kun kokonaisuus on vapaamuotoinen. Sylinterigeometrian tunnetuin arkkitehti on Mario Botta, jonka arkkitehtuuriin kuuluu rytmikäs materiaalinkäyttö ja ylenpalttinen detaljointi.⁹²

- **Kouvo & Partanen. Kankaanpään virastokeskus (kilp. 1988, valm. 1992). Kuva 35.**

1990-luvulla muotokieli selkeytyy ja materiaalintuntu vähenee, mutta orgaanisuutta nähdään edelleen päämassojen linjoissa.

- Steven Hall: Nykyaiteen museo Kiasma, (1998) Helsinki.

⁹¹ Vartola 2019, 18.

⁹² Suomessa vastaavia alkoi näkyä sen jälkeen, kun Botta oli esitelty Arkkitehti-lehdessä (4–5/1982). Esim. Kankaanpään virastokeskus muistuttaa BOTTAN Casa Mediciä (1981).

34 Pääkirjasto Metso, kuva Teuvo Kanerva 1986, MV.

35 Kankaanpään virastokeskus, kuva Kouvo ja Partanen.

Elementarismi

Kubismi on taidesuuntaus, jossa näkyvän maailman muodot palautetaan geometrisiksi perusmuodoiksi.⁹³ Elementarismi on uusplastisismiin kuuluva suuntaus, jossa sama hahmotusperinne muutetaan arkkitehtuuriksi. Uusplastisismissa muodot ja värit sidotaan funktio-perusteisiin, ja käytännössä tyyliin kuuluvat vain suorat pysty- tai vaakalinjat, päävärit ja harmaaskaala. Elementarismissa mukaan otetaan myös diagonaalilinjat. Ensimmäisenä uusplastisismia arkkitehtuuriin sovelsi De Stijl -ryhmä Hollannissa.⁹⁴

Elementaristinen arkkitehtuuri muodostuu tyypillisesti kuutioista ja toisiaan leikkaavista suorakulmaisista ta-soista. Suomalaisessa 1900-luvun lopun arkkitehtuuris-sa fragmentointi tehdään hajottamalla rakennusmassa säleiksi ja asettelemalla se maastoon polveilevasti. Sä-lesommitelmilla korostettiin rakennuksen toimintojen eri hierarkia-asteita "ajan mukaisin keinoin", ilman suo-ria historiallisia viittauksia.

- Juha Leiviskä:
 - **Kirkkonummen seurakuntakeskus (1984). Kuva 36.**
 - Pyhän Johanneksen kirkko, (1986–1992) Kuopio.
- Arto Sipinen:
 - Imatran kulttuurikeskus (1984),
 - Lahden pääkirjasto (yleinen arkkitehtuurikilpailu 1983, valm. 1990).

⁹³ Tietz 2000, 114.

⁹⁴ Tietz 2000, 115. Koppa, JYU: neoplastisismi.

- Juha Leiviskä ja Arto Sipinen: Tapiolan kulttuurikeskus (1989).

Ekspressionistinen modernismi

Ekspressionismi tunnistettiin omaksi ilmaisuperiaat-teekseen jo 1900-luvun alussa, ja ekspressionistista muotoilua esiintyi pitkin 1900-lukua. Suuntaukseen kuuluvat voimakkaat, tehokasta vaikuttavuutta tavoitte-levat muodot ja niiden usein pienipiirteinen koristelu.⁹⁵ Suomessa voimakasta, abstrahoivaa geometriaa alettiin käyttää erityisesti 1990-luvulla. Monissa tuon ajan töissä toisiaan leikkaavilla geometrisilla muodoilla ja yksiväri-sillä väripinnoilla luodaan tasapainoa hakeva yleisote.

- Arkkitehtitoimisto Kari Järvinen ja Timo Airas: Länsi-Säkylän päiväkotikoti Onnimanni (1980).
- Kaarina Löfström: Innopoli / Otaniemen teknologia-keskuksen päärakennus (1991), Espoo.
- Juha Jääskeläinen, Juha Kaakko, Petri Rouhiainen, Matti Sanaksenaho ja Jari Tirkkonen: Helvetinkolu, Sevillan maailmannäyttelypaviljonki (1992).
- Aitoaho & Viljanen: Vihannin kirjasto-kotiseutukeskus (kutsukilpailu 1985, valm. 1992).
- Helin & Siitonen / Tuomo Siitonen: Joensuun kirjasto (1992).
- Ilmari Lahdelma, Rainer Mahlamäki ja Juha Mäki-Jyllilä: Metsätietokeskus Lusto, Punkaharju (kilp. 1990–91, valm. 1994). Kuva 37.

⁹⁵ Tietz 2000, 113.

36 Kirkkonummen seurakuntakeskus, kuva KS.

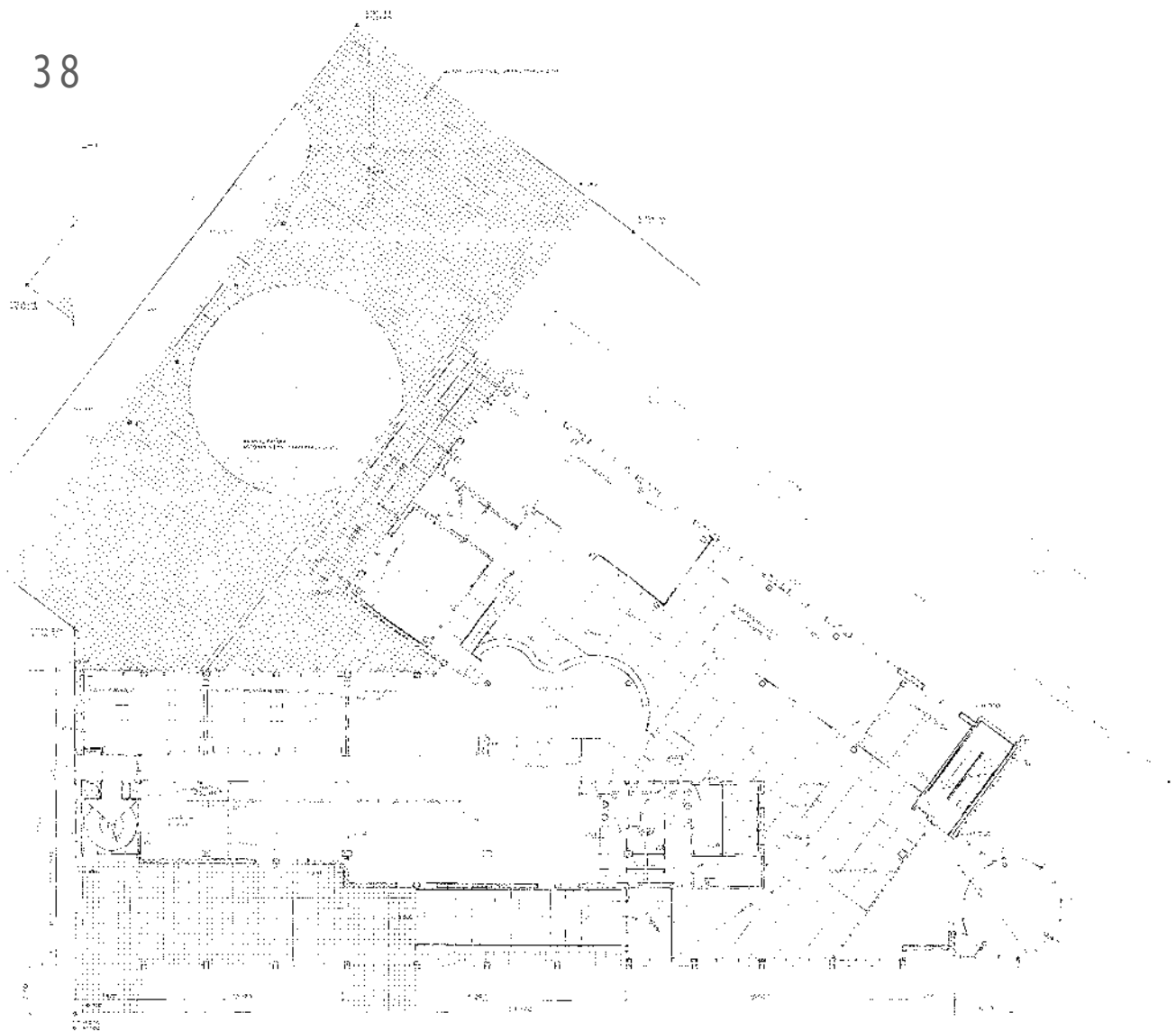
37 Metsätietokeskus Lusto, kuva Antti Bilund. CC BY-SA 3.0.

KOHDERAKENNUKSET

1900-luvun lopulla arkkitehtuurin eriytyminen rakennustyyppeihin oli vahvimillaan. Tilojen optimointi käyttötarkoituksen mukaisesti oli vahvistunut funktionalismin aikana, jolloin uusina tyyppinä saatiin esimerkiksi terveyskeskukset, seurakuntatalot, kirjastot, museot, liikuntahallit, voimalaitokset, pysäköintirakennukset ja huoltoasemat. Tilaerikoistumisen äärimmäisenä ilmenemismuotona voi pitää sairaalarakentamista.

1980–1990-luvuilla uusia rakennustyyppejä olivat esimerkiksi kauppakeskukset, kylpylät ja tiedekeskukset. Toisaalta samaan aikaan toimintojen kehittyessä vahvistui tilojen muunneltavuuden tarve. Tämä koski etenkin terveydenhoidon ja koulutuksen tiloja. Tässä luvussa rakennustyyppejä tarkastellaan ensisijaisesti tila-arkkitehtuurin kannalta. Rakennustyyppien kehitystä reflektoidaan kohteisiin Vantaalla.

38 Tarkasteluajan arkkitehtuurissa yhdistyivät ankaruus ja vallattomuus. Pohjapiirros Metsähallituksen toimitalon 1. kerroksesta. Aikakaudelle tyypillisiä piirteitä ovat kääntyvä moduuliverkosto, useamman kerroksen korkuinen ja kattoikkunan valaisema aulatila sekä siihen liittyvät vapaamuotoiset rakenteet. Arkkitehtitoimisto Helin & Siitonen 1988. 1:400, Lupapiste.

- 1 Keimola Golf Club
- 2 Pähkinänsärkijän päiväkot
- 3 Pöyry-talo
- 4 Martintalo
- 5 Kulttuuritalo Martinus
- 6 Martinlaakson lukio
- 7 Myyrmäen kirkko
- 8 Myyrimäki, Kela Myyrmäki
- 9 Kauppakeskus Isomyyri
- 10 Myyrmäkitalo
- 11 Kilterin koulu
- 12 Kauppakeskus Myyrmanni
- 13 Metropolia Ammattikorkeakoulu / Myyrmäen kampus
- 14 Virtatalo
- 15 Solkikujan päiväkot
- 16 Ylästön päiväkot
- 17 Avia Pilot -rakennus
- 18 Avia Fleet -rakennus
- 19 Scandic Helsinki Aviapolis
- 20 Skyline Airport Hotel
- 21 Pilot Airport Hotel
- 22 Korson Helluntaiseurakunta
- 23 Saturnuksen päiväkot
- 24 Ilolan koulu
- 25 Peijaksen sairaala
- 26 Palvelukeskus Foibe
- 27 Rekolan kirkko
- 28 Seljapolun päiväkot
- 29 Koivukylän ostoskeskus
- 30 Mistelin päiväkot
- 31 Jehovan todistajien valtakunnansali
- 32 Viertolan koulu
- 33 Vantaan oikeus- ja poliisitalo
- 34 Jokiniemen ala-aste
- 35 Tikkurilan kirjasto
- 36 Nuorisotila Liito, ent. tavaratalo
- 37 Keskusrikospoliisi
- 38 Kauppakeskus Tikkuri
- 39 Destian pääkonttori
- 40 Liikekeskus Grandinkulma
- 41 Marioff
- 42 Careeria
- 43 Hotelli Vantaa
- 44 Metsähallitus
- 45 Tikkurila Oyj, Tutkimuskeskus I
- 46 Tikkurila Oyj, Tutkimuskeskus II
- 47 Tiedekeskus Heureka
- 48 Ravurin päiväkot
- 49 Nissaksen päiväkot
- 50 Vartiokujan päiväkot

NURMIJÄRVI

Riipilä

Seutula

Kiila

KIVISTÖ

Lapinkylä

Vestra

Luhtaanmäki

Keimola

Kivistö

Piispankylä

Viinikkala

Lentokenttä

AVIAPOLIS

Veromies

Myllymäki

Petikko

Askisto

MYYRMÄKI

Varisto

Hämeenkylä

Vapaala

Linnainen

Hämevaara

Ylästö

16

Pakkala

Tammisto

HELSINKI

0 1000 2000 4000 m

P

39 Selvityksessä käsitellyjen Vantaan 1980- ja 1990-lukujen kokoontumisrakennusten sijainnit. Väritys alkuperäisten käyttötarkoitusten mukaisesti. Vantaa 1:100 000.

- Toimistorakennukset
- Ostos- ja kauppakeskukset
- Hotellit ja ravintolat
- Päiväkotirakennukset
- Opetuksen ja terveyden rakennukset
- Kulttuurin ja uskonnon rakennukset.

KERAVA

Vallinoja

Leppäkorpi

KORSO

Metsola

Jokivarvi

Nikinmäki

Matari

Mikkola

SIPOO

KOIVUKYLÄ

Havukoski

Koivukylä

Ilola

Asola

Simonkylä

Ruskeasanta

Hiekkaharju

TIKKURILA

Koivuhaka

Viertola

Kuninkaala

Hakkila

Itä-Hakkila

Sotunki

HAKUNILA

Kuninkaanmäki

Hakunila

48

Ojanko

Vaarala

Rajakylä

Länsisalmi

Länsimäki

44

ESPOO

RAKENNUSTYYPIT

TOIMISTORAKENNUKSET

Toimistorakentaminen oli tarkasteluajalla kovassa turbulenssissa. Valtio oli ollut kiistatta merkittävin toimistojen rakennuttaja 1950–1970-luvuilla. 1980-luvulla valtionhallinnon kasvu hidastui, mutta tilatarpeita tuottivat edelleen esimerkiksi poliisi- ja oikeushallinnon sekä verohallinnon uudistukset. Sosiaalisten etuuskien lisääntyminen kasvatti toimistorakentamista 1980-luvun lopulle saakka, mikä näkyi esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen uusina toimitiloina sekä valtion virastotaloina vuoden 1995 uudistukseen asti. Muita näkyviä toimistorakennuttajia olivat yliopistot sekä kuntasektori.⁹⁶

1980-luvulta alkaen yksityinen sektori alkoi nousta rakennuttajana valtion ja kuntien rinnalle. Liike- ja teollisuusrakentamisen kasvu kiihtyi 1980-luvun lopulla investointiveron poistamisen jälkeen.⁹⁷ Digitaalisuutta edeltävä palveluyhteiskunta janosi yksityisiä toimitiloja.⁹⁸ 1990-luvun laman jälkeen Suomen taloushistoriassa alkoi uusi, voimakkaasti markkinave-toinen vaihe.⁹⁹ Rakennuttajatahot uudistuivat, kun valtion laitoksia alettiin yhtiöittää ja yksityistää.

1980-luvulle asti sekä julkishallinnon että yksityiset rakennuttajat panostivat toimistojen ulkoarkkitehtuuriin,

koska siinä nähtiin kytköksiä toimijan imagoon. 1980-luvulta alkaen Suomeen rantautui myös kansainvälisten suuryritysten sivukonttoreita lippulaivoineen. 1990-luvulla yritysten omien toimitalojen rinnalle nousivat kiinteistösijoittajien anonyymimmät vuokratoimistotalot, erityisesti liikenteen solmukohdissa.

Toimitilojen huippuunsa hiottu taloudellinen tehokkuus oli jo 1970-luvulla alkanut herättää kritiikkiä. 1980-luvulla alettiin painottaa rakennusten ulkoasun laatua ja työympäristön viihtyisyyttä.¹⁰⁰ Myöskään toimintojen keskittämistä ei enää otettu itsestäänselvytenä. Aluksi toimistojen tilasuunnittelussa pyrittiin maksimoimaan luonnonvalo sijoittamalla toimistohuoneet kapearunkoiseen rakennukseen keskikäytävän varrelle. Tämän jälkeen siirryttiin *maisematoimistoon*, jota kehitettiin edelleen *avotoimistoksi*. Näiden yhdistelmä oli puolestaan työryhmiä korostava *solutoimisto* sekä *kombikonttori*, jossa lasiseinäiset huonetilat sijoitettiin ulkoseinille, avo-

100 Manninen 2020, 1.

40 Kielotie7, Liikekeskus Grandinkulma. Arkkitehtuuritoimisto Ilmo Valjakka Ky, 1984. Kuva: Niklas Nylynd, VKM.

41 Tikkurila Oyj, Tutkimuskeskus I. Arkkitehti Kaarina Löfström, 1984. Kuva: Saatsi Arkkitehdit, VKM.

42 Tikkurila Oyj, Tutkimuskeskus II. Arkkitehti Kaarina Löfström, 1988. Kuva: Saatsi Arkkitehdit, VKM.

tilan ympärille.¹⁰¹ Erilaisilla puoliavoimilla tilaratkaisuilla pyrittiin samaan aikaan täyttämään sekä häiriöttömän työtilan että nopean kommunikoinnin vaatimukset.¹⁰² Myös lakisääteisen työpaikkaruokailun vahvistuminen vaikutti 1990-luvulla toimistojen tilatarpeisiin.¹⁰³

101 Vahnen Rakennusfysiikka Oy 2022, 10.

102 Lappo 1998.

103 Manninen 2020, 1.

43 Virtatalo, ent. Colosseum Business Center, Imatran Voiman pääkonttori. Arkkitehtitoimisto Erik Kråkström, Juhani Virtanen, 1987. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

44 Vantaan oikeus- ja poliisitalo, ent. Vantaan kärjäoikeus ja Itä-Uudenmaan poliisilaitos. Arkkitehtuuritoimisto Kaarlo Leppänen Oy, 1988. Kuva: Heli Haavisto, VKM.

45 Virnatie 5 (Careeria). Arkkitehtuuritoimisto Paavo Hämälinen, 1990. Kuva: Heli Haavisto, VKM.

46 Virnatie 3 Kiinteistö Oy, Marioff. Arkkitehtitoimisto Kalevi Ruokosuo & Co, 1990. Kuva: Heli Haavisto, VKM.

47 Metsähallitus. Arkkitehtitoimisto Helin & Siitonen, Tuomo Siitonen 1991. Kuva: Heli Haavisto, VKM.

48 Pöyry-talo, AFRY (ent. Jaakko Pöyry-yhtiöiden toimitalo, Oy Siemens Nixdorf Infonraatiojärjestelmät Ab). Arkkitehtitoimisto Jan Söderlund & Co, 1991. Kuva: Niklas Nylund, VKM.

49 Destian pääkonttori, Neilikkatie 17, ent. Shellin pääkonttori. Arkkitehtitoimisto Jauhiainen CJN, Stephan Horn, 1991. Kuva: Saatsi Arkkitechdit, VKM.

50 Ojahaanrinne4toimistorakennus, Kela Myyrmäki. Rakennussuunnittelu Optiplan, 1992. Kuva: Niklas Nylund, VKM.

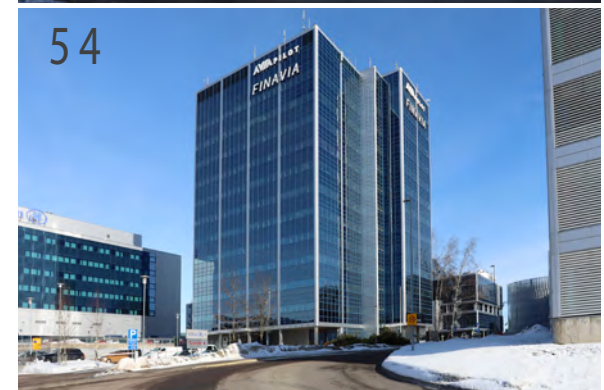
51 Martintalo, Jaakonkatu2toimistorakennus. Arkkitehtitoimisto Kleine Oy, 1993. Kuva: Niklas Nylund, VKM.

52 Keskusrikospoliisi, KRP. Arkkitehtitoimisto Hyvämäki-Karhunen-Parkkinen, 1994. Kuva: Saatsi Arkkitechdit, VKM.

53 Avia Fleet -rakennus, Scandic Helsinki Airport, Finnair. Arkkitehtitoimisto KVA Oy, Jean Andersson, 1994. Kuva: Saatsi Arkkitechdit, VKM.

54 Avia Pilot -rakennus, Finavia. Arkkitehtitoimisto KVA Oy, Kalle Vartola, 1999. Kuva: Saatsi Arkkitechdit, VKM.

Toimistorakennusten julkisivuverhousten trendit ovat poikkeuksellisen selkeitä. 1980-luvulla valmistuneen kohdejoukon julkisivut ovat punatiiltä, luonnonkiveä tai sinistä keraamista laattaa. 1990-luvulla julkisivut ovat lasia, alumiinia, terästä tai valkoista keraamista laattaa.

OSTOS- JA KAUPPAKESKUKSET

Ostoskeskukset yleistivät Suomessa jo 1950-luvulla. Ensimmäiset ostoskeskukset olivat yksi- tai kaksikerroksisia, yleensä atriummaisesti jäsennettyjä erillisten liikehuoneistojen kokonaisuuksia, joissa liiketilasta toiseen siirryttiin ulkokautta, usein katettua käytävää pitkin. Pysäköintialueet sijaitsivat ulkona, ja käyttäjäryitys omisti tyypillisesti oman liiketilansa. Ostoskeskus-rakennustyyppiä tehtiin vielä 1980–1990-lukujenkin aikana.

Kauppakeskusten rakentaminen alkoi Suomessa 1970-luvulla. Kauppakeskuksissa on tyypillisesti keskitetty omistus, ja liiketiloja vuokrataan. Pysäköinti on ratkaistu pysäköintihalleihin, usein liiketilojen alle. 1980-luvun nousukaudella kauppakeskukset alkoivat kasvaa. Suomen ensimmäisiä suurimpia olivat Itäkeskus (alk. 1984) ja Forum Helsingissä (1985) sekä Koskikeskus (1988) Tampereella.

1980-lukua leimasi voimakas kaupallisuus ja liikerakentamisen kasvu. Kiristyvän kilpailun vuoksi kauppakeskuksista tehtiin mahdollisimman näyttäviä. Kauppakeskuksiin rakennettiin usein lasikatteinen keskustila, josta pääsi liukuportaita pitkin eri kerroksiin. Keskusaula jakautui tyypillisesti kauppagallerioihin. Yksityiskohtiin kiinnitettiin paljon huomiota, ja niissä käytettiin kalliita materiaaleja. Kauppakeskuksiin sijoitettiin myös taidetta.¹⁰⁴

104 Standertskjöld 2011, 114.

55 Koivutori. Arkkitehtuuritoimisto Järvinen–Valjakka, Eero Valjakka, 1981. Kuva: Anne Silanto, VKM.

56 Kauppakeskus Isomyyri. Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy, 1987. Kuva: Saatsi Arkkitehdit, VKM.

57 Nuorisotila Liito, alunperin Vantaanaukion kauppiastavaratalo, sitten Metropolia. Suunnittelurengas Oy, Kauko Väkevä, 1990. Kuva: Heli Haavisto, VKM.

Ulkoasussa panostettiin sisäänkäynteihin, jotka olivat usein korostetun korkeita ja temppelemäisiä. Sisäänkäyntien porrashuoneiden yhteyteen tehtiin massiivia lasilyhtyjä tai kolmion tai lieriön muotoisia torniosia. Ikkunoissa käytettiin peili- ja värilasia. Vaaleiden perussävyjen lisäksi käytettiin paljon lasi- ja teräspintoja sekä erivärisiä laatoituksia.¹⁰⁵

1990-luvulla lama hiljensi kauppakeskusrakentamista hetkeksi, mutta vuosikymmenen alussa saatettiin loppuun 1980-luvun puolella päätettyjä uusia kauppakeskuksia. Vantaan Myrmannin (1994) lisäksi valmistui Espoon Lippulaiva, Tammiston Euro-Sesto. Kaupan ryhmittymät vähenivät kovassa kilpailussa. Keskon ja SOK:n lisäksi kentän suuria nimiä olivat Tuko ja EKA.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Haavisto 2021, 30.

¹⁰⁶ HS 14.9.1993: "Kaupan pudotuspeli käy kovana uusissa kauppakeskuksissa".

58 Kauppakeskus Tikkuri. Arkkitehtitoimisto Juhani Katainen, 1991. Kuva: Saatsi Arkkitehdit, VKM.

59 Kauppakeskus Myrmanni. Arkkitehtitoimisto Innovarch Oy, 1994. Kuva: Saatsi Arkkitehdit, VKM.

HOTELLIT JA RAVINTOLAT

Hotelli- ja ravintolarakennukset liittyvät matkailun kehittämiseen. Matkailu kasvoi tarkasteluajalla voimakkaasti: kansainväliset lentomatkat lisääntyivät 20 vuodessa vuoden 1980 2,1 miljoonasta vuoden 2000 7,6 miljoonaan.¹⁰⁷ Enemmistön lennoista tekivät suomalaiset, mutta matkailu kohdistui myös Suomeen ja lisäsi hotellitarvetta. Lisäksi erityisesti 1980-luvun kasvulukuihin liittyy yleinen ostovoiman lisääntyminen, matkailupalvelujen monipuolistuminen sekä tehokas markkinointi. Vastauksena kysyntään hotellit kehittivät varustelutasoaan, saavutettavuutta, liikemiespalveluja kuten kokoushuoneita sekä houkuttimia kuten kylpylöitä ja ravintoloita.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Vahtola 2005, 432–433.

¹⁰⁸ Lankinen 1991, 3–5; Lindholm 1991, 7–8.

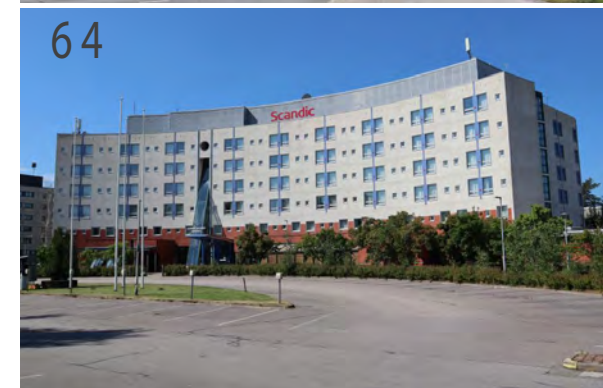
60 Pilot Airport Hotel. Suunnittelukeskus Oy, Lauri Sorainen, 1989. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

61 Keimola Golf Club, Ravintola Saras. Kara-Consult Oy, Pekka Wesamaa, 1990. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

62 Hotelli Vantaa, Sokos-hotelli. Arkkitehtuuritoimisto Olli Parviainen Ky, 1991. Kuva: Saatsi Arkkitehdit, VKM.

63 Skyline Airport Hotel. Arkkitehtitoimisto Kontio-Kilpiä-Valjento Oy, Seppo Kilpiä, 1992. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

64 Scandic Helsinki Aviapolis. Helsingin Studio Arkkitehdit, Juhani Junntila, 1993. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

PÄIVÄKOTIRAKENNUKSET

Vuoden 1973 lakimuutos päivähoidosta lisäsi päiväkotirakennusten tarvetta Suomessa. Kasvu eteni kuitenkin paikoin hitaasti, ja kuntia patistettiin vielä seuraavan vuosikymmenen lopulla täyttämään lain velvoitteita.¹⁰⁹ Päiväkotirakentamisen buumit ajoittuvat 1980-luvulle ja 1990-luvun lopulle. Esimerkiksi yksin vuonna 1998 Vantaalla valmistui neljä päiväkotia ja yhden laajennus.¹¹⁰

1970-luvulta alkaen ja etenkin 1980-luvulla päiväkotirakentaminen uudistui sekä toiminnallisesti että arkkitehtonisesti. Sosiaalishallituksen päiväkotiohjeita uudistettiin 1980-luvun vaihteessa ja päivähoidon tavoitteista käytiin keskustelua.¹¹¹ Asutuksen keskittymisen vuoksi ryhmäkoot kasvoivat ja päiväkodeissa alettiin enenevässä määrin antaa myös esikouluopetusta. Lapsia jaettiin eri ryhmiin iän perusteella, mikä vaikutti tilojen suunnitteluun.¹¹² Arkkitehteja kiinnostivat suunnittelutehtävään sisältyvät yhteisölliset ja kasvatukselliset tavoitteet ja he pyrkivät sisätilojen jäsentämisellä, ryhmittelyllä, valaistuksella ja varustamisella antamaan muodon uusille tavoitteille.¹¹³

109 Malmberg; Finlex: 239/1973.

110 HS 22.12.1997: "Vantaa rakentaa ensi vuonna päiväkoiteja ja laajentaa kouluja".

111 Seljapolun päiväkotia RHS 2020.

112 Standertskjöld 2011, 117.

113 Seljapolun päiväkotia RHS 2020.

Ajankohdan kasvatustilafilosofian mukaan lapsille sopivaan ympäristöön kuului leikin ja mielikuvituksen tukeminen. Suurin osa 1980- ja 1990-lukujen päiväkotirakennuksista on yksikerroksisia, korostetun matalia puurakennuksia, joilla ei ole maamerkkiroolia ympäristössään. Huolto ja leikki on turvallisuussyistä erotettu eri puolille rakennusta. Rakennuksissa huomioitiin lasten mittakaavaa ja käytettiin luonnonmateriaaleja ja kirkkaita värejä viihtyisyyden lisäämiseksi.¹¹⁴

Päiväkodit sijoitettiin tyypillisesti asuinalueen keskelle, puiston laidalle ja etäälle suurista liikenneväylistä. Useimmiten päiväkodit rakennettiin tyhjälle tontille, jolla ei ollut aiempaa päiväkotia tai muutaakaan rakennettua historiaa. Päiväkodin haluttiin olevan lähestyttävissä kaikista ilmansuunnista. Ryhmille haluttiin omat yksiköt ja sisäänkäynnit, mikä vaikutti arkkitehtuurin massoitteiluun siten, että rakennuksella on harvoin selkeää pääjulkisivua.

114 Standertskjöld 2011, 117.

65 Ravurin päiväkotia. Arkkitehtitoimisto Kirsti ja Egil Nordin, 1983. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

66 Saturnuksen päiväkotia. Vantaan kaupungin rakennusvirasto, talonsuunnitteluosasto, 1983. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

67 Seljapolun päiväkotia. Arkkitehtitoimisto Kari Järvinen ja Timo Airas, 1984. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

68 Solkikujan päiväkoti. Arkkitehtitoimisto Veikko Voutilainen, 1987. Kuva: Kasimira Kouri, VKM.

69 Vartiokujan päiväkoti. Suunnittelurengas Oy, 1988. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

70 Pähkinänsärkijän päiväkoti. Vantaan kaupungin rakennusvirasto, talonsuunnitteluosasto, 1991. Kuva: Saatsi Arkkitehdit, VKM.

71 Mistelin päiväkoti. Arkkitehtitoimisto Kaira-Lahdelma-Mahlamäki Ky, Mikko Kaira, 1997. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

72 Ylästön päiväkoti. Arkkitehtitoimisto Kirsti Siven Ky, 1998. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

73 Nissaksen päiväkoti. Vantaan kaupungin rakennusvirasto, talonsuunnitteluosasto, 1999. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

OPETUKSEN JA TERVEYDEN RAKENNUKSET

Opetuksen rakennukset

1980-luvulla peruskoulujärjestelmä oli vakiintunut suomalaislasten koulutuksessa. Järjestelmä korosti oppilaan toimeliaisuutta sekä takasi ennen kaikkea yhtenäisen opetussuunnitelman kaikille lapsille. Säännölliset välitunnit ja päivittäiset kouluruokailut asettivat ehtojaan uudelle koulurakentamiselle. Rakennusohjelma oli vahvistettava kouluhallituksessa.¹¹⁵

Lukion suosio jatkui ja nousi 1980- ja 1990-lukujen aikana 50%:sta 60%:in ikäluokan keskuudessa. Uusia lukioita rakennettiin erityisesti kasvukeskuksissa. Lukio-opetuksessa siirryttiin 1980-luvun alussa kurssimuotoiseen tuntijakoon, mikä vaikutti rakennusten tilasuunnitteluun.¹¹⁶ Luokkahuoneita oli mahdollista erikoistaa pidemmälle kunkin aineen tarpeisiin, ja toisaalta käytävämitoituksissa tuli huomioida oppilaiden aiempaa taajempi siirtyminen.

1980-luvulla uudistettiin myös ammatillista koulutusta. Kasvaneet kustannukset ja valtiontalouden kriisi pakottivat 1990-luvulla yksittäisten koulujen yhdistämiseen laaja-alaisiksi koulutuskeskuksiksi. Näitä varten suunniteltiin uusia toimitiloja monialaiselle opetukselle. Samalle pohjalle rakennettiin sittemmin vuoden 2000 alusta alkaen nykyinen ammattikorkeakouluverkosto.¹¹⁷

¹¹⁵ Koulurakennus.fi: 1970-luvun koulu: lakeja ja tilastoja.

¹¹⁶ Vahtola 2005, 251.

¹¹⁷ Vahtola 2005, 251.

Väestön keskittyminen ja oppilaitosten keskittäminen johtivat koulurakennusten koon kasvuun. Uusia laajoja komplekseja suunniteltiin viihtyisämmiksi ja turvallisemmiksi jakamalla saapuminen useille, vain muutamaa luokkaa palveleville sisäänkäynneille.

Tilasuunnittelussa jatkui 1970-luvulle ominainen mataluus sekä suorakulmainen käytäväverkosto, jossa pääkäytävään liittyi useita sivusiipiä. Uutena piirteenä sivusiipiä aseteltiin myös epäsymmetrisesti, ja kattokulmat nousivat. Myös värit palasivat oppilaitosarkkitehtuuriin. 1990-luvulla käytäväverkosto saatettiin suunnitella muuhun rakennukseen nähden vinoon koordinaatistoon, ja valoisat aulat nousivat tilasuunnittelun keskiöön.

Terveydenhoidon rakennukset

Suomen terveydenhuolto uudistettiin asetuksin 1900-luvun puolivälistä alkaen. Vuonna 1972 voimaan tullut kansanterveyslaki velvoitti terveyskeskusverkon rakentamiseen, mikä toteutettiin seuranneiden 20 vuoden aikana.¹¹⁸ Samalla sairaaloilta vaadittiin yhä

¹¹⁸ Ihatsu 2014, 14.

74 Martinlaakson lukio. Arkkitehtitoimisto Perko & Rautamäki, 1986. Kuva: Saatsi Arkkitehdit, VKM.

75 Ilolan koulu. Vantaan kaupungin rakennusvirasto, talon-suunnitteluosasto, 1988. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

76 Kilterin koulu. Arkkitehtitoimisto Perko & Rautamäki, 1988. Kuva: Elina Riksmann, VKM.

suurempaa tehokkuutta. Suunnittelua ohjaavat toiminnallisuus, muuntojoustavuus ja lääketieteen vaatimukset, ja 1990-luvulta alkaen myös käyttäjä on otettu vahvasti mukaan tilojen suunnitteluun, kun tilojen on haluttu toiminnan lisäksi olevan myös viihtyisiä työympäristöjä.¹¹⁹

Vanhusten laitoshoidon perinne on ollut Suomessa vahva 1800-luvulta alkaen. Avohuoltojärjestelmä eli kunnallinen kotipalvelu rakennettiin 1960-luvulla. Kansanterveyslain astuttua voimaan 1972 kotona selviytymättömät vanhuksat vietiin vuodeosastoille. 1980-luku oli palveluasumisen ja siihen liittyvien palvelutalojen rakentamisen kulta-aikaa. Mallissa vanhukselle tarjottiin yksityistä asumista, jota turvasi päivystävä erikoisapu. Järjestelmää on sittemmin pyritty purkamaan ja panostamaan kotihoitoon.¹²⁰

119 Ravantti 1/2007.

120 Kokko & Valtonen 2008, 12–13.

77 Metropolia Ammattikorkeakoulu, Myyrmäen kampus, (ent. Espoon-Vantaan Teknillinen oppilaitos/Vantaan toimintayksikkö). Arkkitehtitoimisto Pekka Salminen, 1988. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

78 Viertolan koulu. Arkkitehtitoimisto Kaupunkisuunnittelu Oy, 1991. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

79 Jokiniemen ala-aste. Arkkitehtitoimisto Hannu Jaakkola, 1997. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

80 Peijaksen sairaala. Pekka Terävä, 1990. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

81 Palvelukeskus Foibe. Arkkitehtitoimisto Heikkinen-Komonen, 1994. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

KULTTUURIN JA USKONNON RAKENNUKSET

Kulttuurikeskukset

1980-luku oli kulttuurikeskusten rakentamisen aikaa. Kulttuurikeskuksiin sijoitettiin usein kirjasto, musiikkiopisto sekä konsertti- ja kongressisalit. Vuosikymmenen kuluessa Suomessa aloitettiin yhdeksän suuren kulttuurikeskuksen rakentaminen ja viidestä muusta pidettiin kilpailu. Kunnat ja kaupungit näyttivät kilpailevan komeimman kulttuurikeskuksen rakentamisesta. Varoja ei säästely suunnittelussa eikä toteutuksessa.¹²¹ "Tuhlailevaa ylellisyyttä" myös moitittiin.¹²²

Kulttuurikeskusten ympäristöihin liittyy kaksi leimallista piirrettä: keskukset pyrittiin sijoittamaan veden äärelle, ja niiden yhteyteen tehtiin amfiteatterin muotoinen ulkoilmatila. Näin tehtiin Arto Sipisen Imatran (1981–86) ja Espoon Tapiolan kulttuurikeskuksissa (1980–89); Anna Brunow ja Juhani Maunulan Kuusankoski-talossa (1980–85) (ulkonäyttämö kuten Aallon TKK:lla) sekä Sinikka Kouvo ja Erkki Partasen Kajaanin kulttuurikeskus ja kansalaisopisto Kaukumetsässä (1982–87).¹²³

Kirjastot

Myös kirjastorakentaminen lisääntyi 1980-luvulla, kun öljykriisin aiheuttama taloudellinen taantuma helpottui. Vaikka kustannussääteily ja normiohjaus jatkuivat, kirjastorakennukset alkoivat komistua, kun niiden asema hyvinvointiyhteiskunnan merkkirakennuksina vahvistui. Vuonna 1986 uusittu kirjastolaki ja taloudellisen noususuhdanteen siivittämä uusi valtionapupolitiikka saivat aikaan ennennäkemättömän rakennusbuumin: 1980-luvulla rakennettiin yli 200 uutta kirjastoa.¹²⁴ Niistä tunnetuimpiin kuuluvat Tampereelle valmistunut Raili ja Reima Pietilän suunnittelema Pääkirjasto Metso, ja Jyrki Tasan, Tuomo Remeksen ja Antti Luutosen Kuhmon kaupunginkirjasto.¹²⁵

Orastavan tietoyhteiskunnan tarpeet alkoivat näkyä kirjastojen toiminnassa entistä enemmän. Tilaohjelmiin ilmaantui varattavia kokoontumis- ja näyttelytiloja, ja toiminnassa kannatettiin hiljaisuuden sijaan ääntä ja

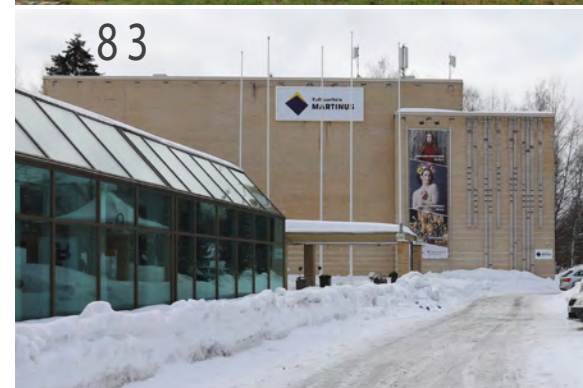
¹²⁴ Vartola 2019, 14.

¹²⁵ Standertskjöld 2011, 114–115.

82 Tikkurilan kirjasto. Arkkitehtitoimisto Perko & Rautamäki, 1984. Kuva: Heli Haavisto, VKM.

83 Kulttuuritalo Martinus. Arkkitehtitoimisto Perko & Rautamäki, 1986. Kuva: Saatsi Arkkitehdit, VKM.

84 Tiedekeskus Heureka. Arkkitehtuuritoimisto Heikkinen-Komonen, 1989. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.

elämää. Samalla arkkitehtuurin tuli kuvastaa kirjastolaitoksen kulttuurista merkitystä ja heijastella paikallista miljöötä.¹²⁶ Ihanteena oli kirjaston korostaminen julkisena palvelurakennuksena ja paikallisena kulttuurikeskussena.¹²⁷

Kirjastorakentaminen kärsi 1990-luvun talouslamasta. Ne kirjastohankkeet, jotka eivät ehtineet toteutua ennen lamaa, pantiin jäihin. Monet 1990-luvun kirjastoista kärsivät riisutuista tilaohjelmista ja kustannussäästöjen nimissä vaaditusta tehokkuudesta. Arkkitehtuurissa palattiin asiallisen viileään muotokieleen, tilasommittelussa suosituksi tuli sisäkatu. Vuoden 1998 kirjastolaissa kaikuivat sekä lama-ajan että tietoyhteiskuntamurroksen seuraukset. Lakiteksti korosti yhdenvertaisuuden vaatimuksia ja tunnisti digitaalisen informaation merkityksen painettujen kirjojen ja lehtien rinnalla.¹²⁸

Museot

Uusia museoita oli toisen maailmansodan jälkeen perustettu Suomessa noin 15–20 museon vuosivauhtia. Lakipiste saavutettiin 1980-luvulla, jolloin museoita syntyi kaikkiaan liki 200. Kasvu oli samansuuntaista muuallakin Euroopassa. Tätä seurasi nopea lasku niin, että 1990-luvun aikana museoita perustettiin Suomessa enää parisenkymmentä.¹²⁹

126 Vartola 2019, 14, 21.

127 Vartola 2019a, 2.

128 Vartola 2019, 21–22; Vartola 2019a, 2.

129 Rönkkö 2019, 23.

1980-luvulla käsitys museosta mullistui. Historianopettamisen asemesta museo alettiin nähdä sivistyksen temppeleinä, jossa taidenautinto tulee tarjota viihdyttävästi. Näyttelykulttuuri kehittyi, ja museorakennustenkin haluttiin olevan taideteoksia. Taideteosten arvon räjähdysmäisesti kasvaessa lippujen hinnat nousivat. Lipunmyynnin lisäksi museot saivat tuottoa yleistyvillä museokaupoilla.¹³⁰ Tämä kaikki vaikutti museoiden tilasuunnitteluun.

Aikaan kuului myös täysin uusi museoinstituutio, tiedekeskus. Ilmiöiden popularisointi, pedagogisuus ja elämyksellisyys ovat museoiden yhteisiä tavoitteita, mutta tiedekeskukset eroavat muista museoista sillä, ettei niillä ole omia kokoelmia. Yleisötiloiltaan tiedekeskus muistuttaa avointa museota, joskin uutuutena oli planeetaario.¹³¹

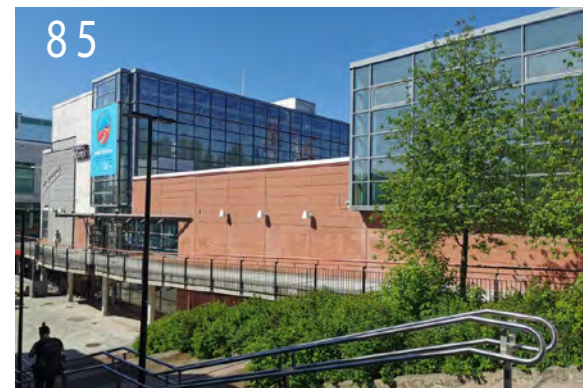
130 Tietz 2000, 89.

131 Rönkkö 2019, 29.

85 *Myrämäkitalo. Arkkitehtitoimisto Innovarch Oy, 1993. Kuva: Niklas Nylund, VKM.*

86 *Myrmäen kirkko ja seurakuntakeskus. Helander Leiviskä Arkkitehdit, Juha Leiviskä, 1983. Kuva: Vantaan seurakunta.*

87 *Korson Helluntaiseurakunta. Arkkitehtitoimisto Savolainen & Torvikoski, 1984. Kuva: Johannes Vihervirta, VKM.*

Uskonnon rakennukset

Kirkolliset rakennukset ovat kaikkina aikoina heijastelleet arkkitehtuurin ihanteita herkemmin kuin arkipäiväiseen käyttöön tarkoitettut rakennukset. Taustalla on kirkkojen symboliarvo, verrattain suuret resurssit sekä tämän seurauksena mahdollisuus aikansa parhaisiin suunnittelijoihin. Toisaalta kirkkoarkkitehtuuri on painotetusti tavallista konventionaalisempaa.¹³²

Eroaminen kirkosta oli alkanut yleistyä 1960-luvulta lähtien, erityisesti kaupungeissa. 1980-luvulla tämä ei kuitenkaan vielä merkittävästi vaikuttanut kirkon talouteen veropohjan kasvun vuoksi.¹³³ Kirkkoja valmistui keskimäärin yksi vuodessa, myös pääkaupunkiseudulla.¹³⁴ 1980-luvun kirkot ja seurakuntakeskukset olivat näyttöä ympäristönsä maamerkkejä.¹³⁵

Jumalanpalveluskäytäntöjä oli muutettu jo 1960-luvun lopulla yhteisökeskeisempään suuntaan. Seurakuntatoiminnan monipuolistuminen vaikutti kirkkojen suunnitteluun. Kun tilojen tuli joustaa, ihanteeksi tuli avoin ja muunneltava tilasarja. Kirkkorakennuksiin alettiin tuoda kirkkosalin ohella useita muita tiloja, jotka voitiin yhdistää tarpeen mukaan joko keskenään tai yksittäin pääsaliin. Yleensä tilaohjelmaan kuului seurakuntasali sekä erilaisia kerho- ja oleskelutiloja.¹³⁶

Tarkasteluaikaa kuvaavat moninaistuvat katsomukset. Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuului vuonna 1980 yli 90 % väestöstä, mutta vuonna 1999 enää hie-
man yli 85 %.¹³⁷ Osa muutoksesta selittyy maallistumisella, mutta osa myös erilaisten uskonnollisten yhdistysten lisääntymisellä.¹³⁸

Pienemmät yhteisöt eivät luterilaisen kirkon tavoin rakentaneet verorahoilla. Yhteisöjen arkkitehtuurissa korostuu valtakirkkoa useammin yhdessä tekeminen ja talkooperinne. Kansainvälisissä yhdistyksissä suunnittelejoita tai rakennusten esikuvia on voitu saada ulkomailta, mikä näkyy arkkitehtuurissa suomalaiseen perinteeseen nähden poikkeuksellisina ratkaisuin. Pienten uskonnollisten yhteisöjen kokoontumisrakennuksiin kuuluu usein juhlasali ja toimistoja, suuremmissa kokonaisuuksissa myös ruokailutilat.

88 Jehovan todistajien valtakunnansali. Jehovan todistajat Suunnittelutoimisto, 1985. Kuva: Saatsi Arkkitehdit, VKM.

89 Rekolan kirkko, Pyhän Andreaan kirkko. Arkkitehtitoimisto Pirkko ja Pekka Piirtä, 1987. Kuva: Simo Rasanen. CC-BY-SA-3.0.

132 Salokorpi 1990, 64.

133 Vahtola 2005, 447–448.

134 Standertskjöld 2011, 116; HS 1.12.1984, 16.

135 Standertskjöld 2011, 116.

136 Standertskjöld 2011, 116.

137 Kirkon tilastollinen vuosikirja 2005, 22.

138 Monien uskontojen ja katsomusten Suomi 2017, 9–10.

KOhteiden suunnittelijoista

Arkkitehtuuritoimisto Heikkinen-Komonen / Markku Komonen

- Tiedekeskus Heureka
- Palvelukeskus Foibe.

Erittäin tunnettu arkkitehtitoimisto, tinkimättömän rationalistista koulukuntaa. Toimisto on saanut paljon toimeksiantoja 1970–2020-luvuilla. Komonen toimi professorina Teknillisessä korkeakoulussa 1992–2010 ja Heikkinen Aalto-yliopistossa 2010–2015.¹³⁹ Vantaalla ei muita tunnettuja kohteita. Muualla Suomessa mm.

- Rovaniemen lentoasema (1992). Vuoden teräsrakenne 2002
- Suomen suurlähetystö (2000), Washington DC, Yhdysvallat
- Hämeenlinnan maakunta-arkiston uudisrakennus (2009). Vuoden betonirakenne 2009.

Helander Leiviskä Arkkitehdit, Juha Leiviskä

- Myyrmäen kirkko.

Kansainvälisestäkin tunnettu arkkitehtitoimisto, suunnittelee sekä restaurointeja (Helander) että uudiskohteita (Leiviskä). Juha Leiviskä sai mm. Pro Finlandia -mitalin 1992 ja Taiteen akateemikko -tunnustuksen 1997. Helander on professori emeritus.¹⁴⁰ Toimisto on saanut paljon toimeksiantoja 1970–2010-luvuilla. Vantaalla ei muita tunnettuja kohteita. Muualla uudiskohteita mm.

- Pyhän Tuomaan kirkko ja seurakuntakeskus, Puolivälinkangas (1975), Oulu
- Männistön kirkko (1992), Kuopio
- Saksan suurlähetystön rakennus (1993), Helsinki.

Arkkitehtitoimisto Helin & Siitonen

- Metsähallitus, Vernissakatu 4.

Erittäin tunnettu arkkitehtitoimisto, tinkimättömän rationalistista koulukuntaa. Tuomo Siitoselle (s. 1946) on myönnetty arkkitehtuurin valtionpalkinto vuonna 2009, kahdesti vuoden Betonipalkinto, professorina vuosina 1994–2006. Vuonna 1999 toimisto jakautui.¹⁴¹ Toimisto on saanut paljon toimeksiantoja 1970–2010-luvuilla. Vantaalla ei muita tunnettuja kohteita. Muualla mm.

- Nokian pääkonttori (1995–1997), Vuoden teräspalkinto 1997
- Itämerentorni (2003) Ruoholahdessa Helsingissä. Vuoden teräsrakennepalkinto 2000.
- Eduskuntatalon lisärakennus Pikkuparlamentti (2004).

Arkkitehtitoimisto Hyvämäki-Karhunen-Parkkinen (/ Arkkitehtitoimisto HKP)

- Keskusrikospoliisi, KRP.

Tuottelias toimisto, näkyviä toimeksiantoja 1980–2020-luvuilla. Vantaalla ei muita tunnettuja kohteita. Muualla mm.

- Itäkeskuksen uimahalli (1993)
- Kansallisooppera (1993)

- Aalto yliopiston TUAS-talo (2003).

Arkkitehtuuritoimisto Paavo Hämäläinen (/ Arkkitehtuuritoimisto H3-Studio Oy)

- Virnatie 5 (Careeria).

Pieni rakennusarkkitehtitoimisto, erityisesti kaavoitus-suunnittelua. Vantaalla ei muita tunnettuja kohteita.

Arkkitehtitoimisto Innovarch Oy

- Myyrmäkitalo
- Kauppakeskus Myyrmäki.

Yksi Suomen suurimmista arkkitehtitoimistoista, kuu-lunut vuodesta 2008 Vahanen-konserniin (molemmat vuodesta 2022 pohjoismaiseen AFRY-konserniin). Vahva insinöörikytkös. Suunnitellut jo 1970-luvun lopulla, tunnetumpia toteutuksia 1990-luvun alusta lähtien.

- Länsikeskus (1990), Olari, Espoo
- Kauppakeskus Ainoa (2013), Tapiola, Espoo
- Kauppakeskus Goodman (2014), Hämeenlinna.

Arkkitehtitoimisto Hannu Jaakkola

- Jokiniemen ala-aste, Jokiniemen koulu.

Hannu Jaakkolan (s. 1958) toimisto aloitti vuonna 1985, toiminut sittemmin nimellä Jaakkola Arkkitehdit.¹⁴² Tuottelias toimisto on suunnitellut erityisesti oppimis-ympäristöjä ja asuntoja. Muita Vantaalla:

- Vantaan ympäristökeskus (1997)
- Riihipellon päiväkotit (1998)
- Tikkurilan lukio (2002).

¹³⁹ Hako & Vuorikoski 2022, 50.

¹⁴⁰ Hako & Vuorikoski 2022, 80.

¹⁴¹ Hako & Vuorikoski 2022, 130.

¹⁴² Hako & Vuorikoski 2022, 62.

Arkkitehtitoimisto Jauhiainen CJN Ky

- Destian pääkonttori, ent. Shellin pääkonttori.

Tuottelias ja tunnettu toimisto, toiminut eri nimillä: Castrén–Jauhiainen–Nuuttila 1972–1980, Jauhiainen–Nuuttila 1980–1988 ja CJN vuodesta 1988 lähtien.¹⁴³

Tuotannossa paljon suurikokoisia julkisia rakennuksia.

- Fortumin pääkonttori, Espoo (1976)
- Kaupunkien talo (1982), Toinen linja 14, Helsinki
- Pasilan virastokeskus (1982), Helsinki.

Jehovan todistajat Suunnittelutoimisto

- Jehovan todistajien valtakunnansali.

Jehovan todistajat -liikkeen oma suunnittelutoimisto. Vastaa liikkeen rakennuskohteiden suunnittelusta.

Arkkitehtuuritoimisto Järvinen–Valjakka

- Koivutori.

Tunnettu, asuinalueisiin keskittynyt arkkitehtitoimisto toimi vuosina 1968–1985. Eero Valjakkaa (1937–2002) on pidetty erityisesti asuntosuunnittelun merkittävänä asiantuntijana ja Simo Järvistä (1938–1997) yhdyskuntasuunnittelijana. Valjakka on opettanut asuntosuunnittelua ja Järvinen rakennussuunnittelua.

- Olarin asuntoalue (1968–1973) Espoossa. Rakennustaiteen ja yhdyskuntasuunnittelun valtionpalkinto 1975.
- Kuitinmäen asuntoalue (1970- ja 1980-lukujen taite) Espoossa.

Arkkitehtitoimisto Kari Järvinen ja Timo Airas

- Seljapolun päiväkot.

Tunnettu ja arvostettu arkkitehtitoimisto, toimi 1978–2008. Suunnittelut erityisen paljon koulu-, päiväkoti- ja asuinrakennuksia. Järvinen on toiminut määräaikaisena arkkitehtuurin professorina. Saivat Degerön kirkon suunnittelusta Helsingin kaupungin Rakentamisen ruusu -palkinnon 2003 ja Vuoden puupalkinnon 2004, molemmat yhdessä Merja Niemisen kanssa. Ei muita uudiskohteita Vantaalla. Muualla mm.:

- Sunan koulu (1985), Espoo
- Sofianlehdon arava-asuntoalue (1987–1988), Helsinki
- Ylistaron virastotalo (1989), Seinäjoki.

Arkkitehtitoimisto Kaira–Lahdelma–Mahlamäki Ky / Mikko Kaira

- Mistelin päiväkot.

Tuottelias arkkitehtitoimisto Kaira–Lahdelma–Mahlamäki Ky perustettiin 1992 osittain samojen tekijöiden 8 Studion pohjalta, joka toimi 1986–1993. Palkittu Lahdelma & Mahlamäki LMA architecture erkani toimistosta 1997. Nykyisin Kaira johtaa UKI Arkkitehtien Helsingin toimistoa. Muita Kaira–Lahdelma–Mahlamäki Ky:n suunnitelmia:

- Suomen metsämuseo ja metsätietokeskus Lusto Punkaharjulla (1994, Lahdelma, Mahlamäki, Mäki-Jyllilä)
- Tampereen teknillisen korkeakoulun Festia-rakennus (1995, Lahdelma, Mahlamäki, Seppänen)
- Kaustisen kansanmusiikkikeskus (1996, Mahlamäki, Mäki-Jyllilä).

Arkkitehtitoimisto Juhani Katainen

- Kauppakeskus Tikkuri.

Tuottelias toimisto 1968–, erityisesti julkista rakentamista. Opettanut Tampereen Teknillisessä korkeakoulussa 1988–2005.

- Kuopion yliopisto 1971–2004. Ensimmäinen palkinto kutsukilpailussa 1971.
- Orion-yhtymä, Espoo, eri rakennuksia 1979–1999, joista toimintakeskus perustui kutsukilpailun voittoon 1980.
- Lapin yliopisto, Rovaniemi. Yleinen suunnittelukilpailu 1982, 1. palkinto. 1.–4. vaiheet 1983–2000, peruskorjauksia 2001–03, Taiteiden tiedekunta 2003–2006.

Kara-Consult Oy

- Keimola Golf Club, Ravintola Saras.

Arkkitehti Pekka Wesamaan toimisto. Muu tuotanto ei tunnettua.

Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy / Karvinen, Erkki

- Kauppakeskus Isomyyri.

Arkkitehti Erkki Karvinen (1918–2005) toimisto 1953–1988. Suunnitteli lukuisia ostoskeskuksia pääkaupunkiseudun lähiöihin 1950-luvulta alkaen, tunnetuimpana Puotinharjun Puhos (1964). Vantaalla:¹⁴⁴

- Martinlaakson Martinkeskus (1970)
- Pähkinärinteen ostoskeskus (1973)
- Hakunilan ostoskeskus (1981).

¹⁴³ Uppslagsverket Finland: Juhani Jauhiainen.

¹⁴⁴ Laitinen & Huuhka 2012.

Arkkitehtitoimisto Kaupunkisuunnittelu Oy

- Viertolan koulu.

Toimiston 1969–n.1991 (Jaakko Salonen, Jaakko Ylinen, Arno Savela, Pentti Riihelä ja Aatos Issakainen), toimialana oli suunnittelun lisäksi teknillis-tieteellinen tutkimus. Tunnetuimpia Vantaan Koivukylän kaavarunkoselvitykset. Kvantitatiivisen kaavoituksen edelläkävijä laati yleiskaavan 17 kuntaan 1969–1986. Vaikutti myös Tikkurilan valintaan Vantaan itäiseksi keskuksi.¹⁴⁵ Paljon kansainvälistä suunnittelua. Arno Savelan koulu-rakennuksia Vantaalla:

- Rekolan yhteiskoulu (1975)
- Martinlaakson koulu (1974–1976)

Mualla:

- Kankaanpään koulukeskus (1977).

Arkkitehtitoimisto Kleine Oy

- Jaakonkatu 2 toimistorakennus.

Toimistosta ei ole tarkempaa tietoa.

Arkkitehtitoimisto Kontio–Kilpiä–Valjento Oy

- Skyline Airport Hotel.

Arkkitehti Seppo Kilpiän (1937–2016), Jaakko Kontion (1924–2016) ja Markku Valjennon toimisto, myöhemmin Arkkitehtitoimisto Kontio-Kilpiä. Tuotanto tiukan modernistista. Liiketoiminta siirtyi vuonna 2003 AMFI Arkkitehdit Oy:lle.¹⁴⁶

¹⁴⁵ Autio 2018; Lahti 2018; HS 3.4.2020 Muistokirjoitus: "Jaakko Ylinen 1936–2019".

¹⁴⁶ HS 14.8.2016 Muistokirjoitus: Jaakko Kontio; Uppslagsverket Finland.

- SDP:n entinen puoluetalo Saariniemenkatu 6 (1979, Kilpiä, Kontio, Kalle Räike)
- Hotelli Presidentti (1975–1980, Kilpiä, Kontio, Räike)
- Ruoholahden metroasema (1993, Kilpiä, Kontio).

Arkkitehtitoimisto Erik Kråkström

- Virtatalo, ent. Colosseum Business Center, Imatran Voiman pääkonttori.

Erik Kråkströmin (1919–2009) erittäin tunnettu arkkitehtitoimisto (1950– 1990-luvun alku), laaja tuotanto restauroinneista uudiskohteisiin ja asemakaavoihin. Erikoistui teollisuusrakennuksiin, erityisen paljon myös kouluja. Professori vuodesta 1975.¹⁴⁷ Kråkströmin puurakennuspalkintoa on jaettu vuodesta 2001 lähtien.

- Matinkappeli (1977), Espoo
- Merikasarmi, ulkoasiainministeriön toimitilat; peruskorjaus ja laajennus (1975–89), Helsinki
- SYP Tammissaari (1979–84), Raasepori.

Arkkitehtitoimisto KVA Oy

- Avia Pilot -rakennus, Finavia
- Avia Fleet -rakennus, Scandic Helsinki Airport, Finnair.

Tuottelias suunnittelutoimisto (1964–), keskittynyt toimitilarakentamiseen ja viime vuosina työympäristöihin.

- Telia Sonera 5G Areena (2000–2017)
- Hilton Helsinki Airport (2008–2011).

¹⁴⁷ Hako & Vuorikoski 2022, 72.

Leppänen, Kaarlo

- Vantaan oikeus- ja poliisitalo, ent. Vantaan käräjäoikeus ja Itä-Uudenmaan poliisilaitos.

Kaarlo Leppänen (1929–2005) työskenteli Alvar Aallon toimistossa 1955–75 ja oli merkittävässä roolissa mm. Vuoksenniskan kirkon, Finlandia-talon, Wolfsburgin kulttuurikeskuksen ja Essenin oopperatalon hankkeissa. Oma arkkitehtitoimisto Arkkitehtuuritoimisto Kaarlo Leppänen Oy vuodesta 1975.¹⁴⁸ Leppänen arkkitehdit Oy vuodesta 1989.¹⁴⁹

- Rovaniemen linja-autoasema (1956–59, yhdessä Niilo Pulkan ja Pekka Rajalan kanssa), Docomo-mo-kohde.
- Helsingin pääkirjasto (Pasilan kirjasto, 1985–1986)
- Forumin kauppakeskus (1985, yhdessä Kari Hyvärisen ja Jaakko Suihkosen kanssa), Helsinki.

Löfström, Kaarina

- Tikkurila Oyj, Tutkimuskeskus I
- Tikkurila Oyj, Tutkimuskeskus II.

Kaarina Löfströmin (s. 1941) tuotanto keskittyy laitusrakennuksiin. Hän oli pitkään (1968–1980) töissä Valion teknisen osaston rakennusjaoston arkkitehtina yhdessä arkkitehti Matti K. Mäkisen kanssa. Oman toimiston Löfström perusti vuonna 1981 (aluksi yhdessä Mäkisen kanssa).¹⁵⁰ Tuotannossa on paljon työtiloja. Löfström on lisäksi opettanut arkkitehtuuria kaikissa Suomen

¹⁴⁸ Hannula 2021, 13.

¹⁴⁹ Hako & Vuorikoski 2022, 82.

¹⁵⁰ Laak 2017, 84.

kolmessa arkkitehtikoulussa.¹⁵¹ Löffström on vihitty tekniikan alan kunniatohtoriksi vuonna 2018 Aalto-yliopistossa.¹⁵²

- Teknologyakeskus Innopolin rakennus Espoossa (1. vaihe 1991, josta teräsrakennepalkinto 1991; 2. vaihe 2002)
- Kotkan virastotalo (1994)
- Helsingin Yliopiston Viikin Biokeskus (1996).

Arkkitehtitoimisto Kirsti ja Egil Nordin

- Ravurin päiväkot.

Kirsti (s. 1936) ja Egil Nordinin (1933–2021) toimisto toimi vuodesta 1964 1980-luvun lopulle. 1980-luvulla Kirsti Nordin erikoistui päiväkoteihin.¹⁵³ Tuotantoa on esitelty arkkitehtuurijulkaisuissa. Vantaalla mm.:

- Tikkurilan raha-asema (1979)

Mualla:

- Merisaappaan koulu (1986), Espoo
- Munkkiniemen kirjasto (1989), Helsinki.

Rakennussuunnittelu Optiplan

- Ojahaanrinne 4 toimistorakennus, Kela Myyrmäki.

Suurikokoinen ja monessa kaupungissa toimiva arkkitehti- ja insinööritoimisto (per. 1990), suunnittelee pääasiassa asumista ja toimi- ja liiketiloja. Kuuluu nykyisin NCC-konserniin.

Arkkitehtuuritoimisto Olli Parviainen Ky

- Hotelli Vantaa, Sokos-hotelli.

Olli Parviaisen (1933–) toimisto, nykyisin suurikokoinen Parviainen Arkkitehdit. Laaja ja monipuolinen tuotanto, useita kohteita myös Vantaalla. Muita pääkaupunkiseudun hotellirakennuksia:

- Scandic Hotelli Espoo, Airport Hotel (1970-luku)
- Sokos Hotel Pasila (1985), Helsinki
- Pasilan Messuhotelli, nykyisin Holiday Inn (1997), Helsinki.

Arkkitehtitoimisto Perko & Rautamäki

- Tikkurilan kirjasto
- Kulttuuritalo Martinus
- Martinlaakson lukio
- Kilterin koulu.

Reijo Perkon (s. 1939) ja Simo Rautamäen (1941–2016) tuottelias toimisto suunnitteli lukuisia julkisia rakennuksia. Ajanut kuvataiteen kiinteää yhdistämistä arkkitehtuuriin.¹⁵⁴ Reijo ja Tomi Perkon toimisto vuodesta 1993. Rautamäen P&R Arkkitehdit Oy jatkaa edelleen, keskittynyt erityisesti oppilaitosrakennuksiin.

- Nastolan vanha kirjastotalo (1981)
- Kauniaisten kaupunginkirjasto (1985)
- Koulutuskeskus Tavastia (1990), Hämeenlinna.

Arkkitehtitoimisto Pirkko ja Pekka Piirta

- Rekolan kirkko, Pyhän Andreaan kirkko.

Pieni arkkitehtitoimisto, suunnitellut julkisia rakennuksia ja asuinrakennuksia, yös korjauksia. Molemmille Pirkko ja Pekka Piirtalle (k. 2015) on myönnetty Valtion rakennustaiteen puolivuotinen apuraha (1979, 1981) ja Viljo Revellin rahaston tunnustuspalkinto 1971. Vuodesta 2015 Arkkitehtitoimisto Piirta.¹⁵⁵ Vantaalla mm.:

- Honkanummen hautausmaan krematorio (1991).

Mualla:

- Lystimäen päiväkot, Espoo 1984
- Aurorakoti, osien II, III ja IV peruskorjaus, Espoo 1995.

Arkkitehtitoimisto Kalevi Ruokosuo & Co / Oy

- Virnatie 3 Kiinteistö Oy, Marioff.

Ruokosuo (1929–2019) työskenteli useissa tunnetuissa arkkitehtitoimistoissa kuten Alvar Aallolla ennen oman toimistonsa perustamista 1961. Monipuolinen tuotanto Suomessa ja mm. Kostamuksessa.¹⁵⁶ Myös nimellä Ruokosuo ARKS. Vantaalla mm.:

- Länsimäen ostoskeskus (1971)
- Helsinki-Vantaan lentokentän kotimaan terminaalin suunnittelun johtaminen (1992–1993)

Mualla:

- Vallikallion asuntoalue (1972), Espoo.

151 Hako & Vuorikoski 2022, 90.

152 Vahanen Rakennusfysiikka Oy 2022, 13.

153 Hako & Vuorikoski 2022, 100.

154 Hako & Vuorikoski 2022, 111, 116.

155 Petri Piirta, sähköposti 9.9.2022.

156 HS 18.2.2019 Muistikirjoitus: "Kalevi Ruokosuo 1929–2019".

Arkkitehtitoimisto Pekka Salminen

- Metropolia Ammattikorkeakoulu - Myyrmäen kampus, (ent. Espoon-Vantaan Teknillinen oppilaitos/ Vantaan toimintayksikkö).

Arkkitehti Pekka Salminen (1937–). Pekka Salminen Oy vuodesta 1968, nykyisin PES-Arkkitehdit Oy. Suomen kansainvälisimpiä toimistoja: sivutoimisto Shanghaissa v:sta 2011. Pekka Salmiselle myönnettiin professorin arvonimi vuonna 1998. Taiteen valtionpalkinto 2002.¹⁵⁷ Vuoden betonirakennepalkinto neljästi.¹⁵⁸

- Lahden kaupunginteatteri (1982), vuoden betoni-rakenne 1982.
- Kanneltalo (1992), Helsinki
- Lahden Hiihtomuseon laajennus (1999).

Arkkitehtitoimisto Savolainen & Torvikoski

- Korson Helluntaiseurakunta.

Oululainen toimisto suunnitteli Oulussa 1960- ja 1970-luvuilla asuin-, liike ja toimitilarakennuksia. Torvikoski vaikutti myös Raahan seudulla.¹⁵⁹ Keskittyi erityisesti helluntaiseurakunnan toimeksiantoihin.

- Helluntaiseurakunnan toimitilat mm. Savonlinnassa (1964), Oulussa (1974) ja Raumalla (1981).
- Kanahaukantie ja Varpushaukantie kerrostalot (n. 1966) Oulun Kaukovainiossa
- Kiinteistö Oy Säästö-Ruutta (1978), Oulu.

¹⁵⁷ Numminen, Iltalehti 4.11.2018.

¹⁵⁸ Hako & Vuorikoski 2022, 124.

¹⁵⁹ Kaukovainio 2010–2011 2011, 73–74.

Arkkitehtitoimisto Kirsti Sivén Ky

- Ylästön päiväkot.

Kirsti Sivén ja Asko Takala Arkkitehdit Oy perustettiin 1983. Tuottelias, erityisesti kestävään asuntosuunniteluun keskittynyt arkkitehtitoimisto. Asuntotuotantoa:

- As. Oy. Kampin Salpa (1988), Helsinki
- Jokiniementie 27 (1990), Helsinki
- Juva-koti, vanhainkoti (1991), Juva.

Arkkitehtitoimisto Jan Söderlund & Co

- Pöyry-talo, AFRY (ent. Jaakko Pöyry -yhtiöiden toimitalo).

Hyvin tunnettu ja suurikokoinen arkkitehtitoimisto. Sekä uudis- että korjausrakentamista 1960–2020-luvuilla, aivan erityisesti toimistoja. Vuodesta 1998 nimellä Arkkitehtitoimisto Sarc Oy.¹⁶⁰ Vantaalla ei muita kohteita. Muualla Suomessa tunnustettuja mm.

- Puolimatka Oy:n Käpylän toimitalo (1984)
 - Sanomatalo (1999) Antti-Matti Siikalan kanssa
 - Soneran toimistorakennus (2000), Helsinki.
1. palkinto kutsukilpailussa.

Suunnittelukeskus Oy

- Pilot Airport Hotel.

Aloitti 1949 Maaseudun keskusrakennustoimistona. Vuodesta 1973 Suunnittelukeskus Oy. 2005 Efeko, HCG ja Suunnittelukeskus fuusioituvat ja FCG Finnish Consulting Group perustettiin. Erittäin laaja tuotanto alusta lähtien, vain vähän juhlittuja rakennuksia.

¹⁶⁰ Arkkitehtitoimisto Sarc Oy, <https://sarc.fi/2-2/>.

Suunnittelurengas Oy

- Nuorisotila Liito, Vantaanaukion kauppiastavaratalo, Metropolia (Kauko Väkevä)
- Vartiokujan päiväkot.

Suomen suurin arkkitehtitoimisto 1980-luvulla. Vuonna 1990 Suunnittelurengas ja sen 100 arkkitehtia liitettiin osaksi Viatak Oy:tä ja nykyisin se on yksi Ramboll Finland Oy:n aputoiminimi.¹⁶¹ Vantaalla mm.

- Tikkurilan Elanto, Tikkuraitti 11, Tokmanni (1986)
- Museoviraston kokoelma- ja konservointikeskus (1987)
- Minkkipuiston päiväkot (1987).

Suunnittelurengas (Helsingin Studioarkkitehdit) Oy

- Scandic Helsinki Aviapolis.

Osa Suunnittelurengasta (yllä).

Terävä, Pekka

- Peijaksen sairaala, 1990.

Rakennusarkkitehtitoimisto 1968–2010-luku. Tuotannossa erityisesti terveyskeskuksia ja vanhainkoteja ympäri Suomen. Myös ulkomailla, etenkin Venäjällä. Vantaalla:

- Kiinteistö Oy Vihertie 44 (1986)
- Tikkurilan ammattikoulu (1986–1987)

Muualla:

- Harjuntaustan yläaste (1985–1989), Tampere.

¹⁶¹ Merihaka. Kaupunkirakenne- ja ympäristöhistoriaselvitys 2020, 79.

Arkkitehtitoimisto Marjukka ja Hirvo Tyynilä

- Kauppakeskus Tikkurin toimisto-osa (1984)

Pieni toimisto, toteutuksia mm. varuskunta-alueilla Hennalassa ja Niinissalissa. Vantaalla mm.:

- Korson päiväkodin laajennus (2000).

Mualla:

- Vatajankosken sähkö (1978), Kankaanpää
- Puolustusvoimien Kansainvälinen Keskus (1992), Niinissalon kasarmialue.

Arkkitehtuuritoimisto Ilmo Valjakka Ky

- Kielotie 7, Liikekeskus Grandinkulma.

Tunnettu ja tuottelias arkkitehti Ilmo Valjakan (1934–2021) toimisto toimi 1961–n.1999. Laaja ja monipuolinen tuotanto, merkittävin vaihe 1980-luvulla. Valjakka sai professorin arvonimen 1991.¹⁶²

- Imatran Valtionhotellin kongressisiipi (1983)
- Yhtyneiden Kuvalehtien toimitalo, Länsi-Pasila, Helsinki (1987), vuoden betonirakenne 1986
- SAS-hotelli (nykyinen Radisson Blu Royal Hotel) (1991), Kamppi, Helsinki.

Vantaan kaupungin rakennusvirasto, talonsuunnitteluosasto

- Ilolan koulu
- Nissaksen päiväkot
- Pähkinänsärkijän päiväkot
- Saturnuksen päiväkot.

Vantaan kaupungin oma rakennussuunnitteluosasto.

Arkkitehtitoimisto Veikko Voutilainen

- Solkikujan päiväkot.

Rakennusarkkitehdin toimisto toimi 1960-luvulta alkaen. Laaja tuotanto, parisataa julkista rakennusta, erikoistui terveyskeskuksiin.¹⁶³ Vuodesta 2001 lähtien Arkkitehtitoimisto Antti Voutilainen Oy.¹⁶⁴

- Kirkkonummen terveysasema (1980, 1985)
- Kankaanpään terveyskeskus (1985)
- Pirkkalan terveyskeskus (1986).

¹⁶³ HS 25.11.2008: Muistokirjoitus: "Rakennusarkkitehti Veikko Voutilainen".

¹⁶⁴ Ihatsu 2014, 52.

¹⁶² HS 28.6.2021: Muistokirjoitus "Ilmo Valjakka 1934–2021".

LÄHTEET

JULKAISUT

Kirjallisuus

Asplund, Hans: Farväl till Funktionalismen! Stockholm: Bokförlaget Atlantis 1980.

Le Corbusier: The Five Points of a New Architecture. 1926.

Curtis, William J. R.: "Näkemystä ja jatkuvuutta: Suomen 1980-luvun arkkitehtuuri." Artikkeliteoksessa *Suomi rakentaa : Finland bygger 8*, s. 16–21. Toim. Jaana Lappo. Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo 1992.

Hako, Jukka & Vuorikoski, Pia: Arkkitehdit Vantaalla – Alvar Aalosta Väinö Vähäkallioon. Vantaa: Kellastupa Oy 2022.

Hirvonen, Sari: Ruraali urbaani – Vantaan kaupunkisuunnittelun historia. Vantaa: Vantaan kaupunkisuunnittelu 8/2005, C18:2005.

Jalkanen, Riitta; Kajaste, Tapani; Kauppinen, Timo; Pakkala, Pekka: Asuinalueiden suunnittelu. Helsinki: Rakentajain Kustannus Oy 1990.

Jääskeläinen, Lauri: "Hyvä rakentaminen edellyttää sääntelyä". Artikkeliteoksessa *Rakennetun Suomen tarina*, s. 306–309. Toim. Harri Hautajärvi. Helsinki: Rakennustieto 2017.

Koho, Timo: Menneisyyden muistikuvat. Perinne nykyajan arkkitehtuurissa. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy 2003.

Koponen, Olli-Paavo: Täydennysrakentaminen – Arkkitehtuuri, historia ja paikan erityisyys. Väitöskirja. Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto 2006.

Lahti, Juhana: Kauneus – käytännöllisyys – kestävyys. Valtion rakentamisen kaksi vuosisataa. Helsinki: Senaatti-kiinteistöt & Edita Publishing Oy 2011.

Lankinen, Heikki: "Hotellirakentamisen näkymät Suomessa". Artikkeliteoksessa Matti Seppänen: Hotellisuunnittelu, s. 3–6. Arkkitehtuurin osasto, raportti 95. Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto 1991.

Lindholm, Veikko: "Näkökohtia hotellisuunnittelun linjasta". Artikkeliteoksessa Matti Seppänen: Hotellisuunnittelu, s. 7–8. Arkkitehtuurin osasto, raportti 95. Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto 1991.

Modernismi – historismi. Toim. Riitta Nikula. Sarjassa Abacus ajankohta 1. Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo 1989.

Neuvonen, Petri: "1975–2000". Luku teoksessa *Kerrostalot 1880–2000 – Arkkitehtuuri, rakennustekniikka, korjaaminen*, s. 210–245. Toim. Petri Neuvonen. Helsinki: Rakennustietosäätiö RTS, Rakennustekniikan keskus -säätiö, Museovirasto, Rakennustieto Oy 2006.

Nevanlinna, Arne: Illuusio arkkitehtuurista. Helsinki: WSOY 1996.

Pentti, Matti: "Teolliseen rakentamiseen" Artikkeliteoksessa *Rakennetun Suomen tarina*, s. 292–305. Toim. Harri Hautajärvi. Helsinki: Rakennustieto 2017.

Pesonen, Risto: "Talot tehdään työmaalla". Artikkeliteoksessa *Rakennetun Suomen tarina*, s. 310–321. Toim. Harri Hautajärvi. Helsinki: Rakennustieto 2017.

Salokorpi, Asko: "Arkkitehtuuri vuoden 1940 jälkeen". Artikkeliteoksessa *ARS Suomen taide*, s. 14–75. Helsinki: Otava 1990.

Sassi, Mirja: Modernismi murtuu. Jälkmoderni kulttuuriasenne muuttaa arkkitehtuuria, kuvataiteita ja muotoilua. Miksi ja miten? Helsinki: Rakennuskirja Oy 1985.

Seppänen, Jouko: Hervanta – Arkkitehtuuriopas. Tampere HerPro 2002.

Standertskjöld, Elina: Arkkitehtuurimme vuosikymmenet 1960–1980. Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo, Rakennustietosäätiö RTS, Rakennustieto Oy 2011.

Tietz, Jürgen: 1900-luvun arkkitehtuuri. 2. painos. Köln: Könemann 2000.

Vahtola, Jouko: Suomen historia – Jääkaudesta Euroopan unioniin. 4. painos. Helsinki: Otava.

Vartola, Anni: Kuritonta monimuotoisuutta – Postmodernismi suomalaisessa arkkitehtuurikeskustelussa. Väitöskirja. Helsinki: Aalto-yliopisto 2014.

Venkula, Jaana: Taiteen välttämättömyydestä. Helsinki: Kirjalapa Oy 2003.

Walsh, Kevin: The Representation of the Past. Museums and Heritage in the Post-Modern World. London & New York: Routledge 1992.

Lehtiartikkelit

Kohde-esittelyt Arkkitehti-lehdessä (ARK)

Espoon-Vantaan Teknillinen oppilaitos / Vantaan toimintayksikkö (Metropolia Ammattikorkeakoulu, Myyrmäen kampus), 1988. ARK 1/1989.

Jokiniemen ala-aste, 1997. ARK 6/1998.

Koivukylän Ostoskeskus, Koivutori, Hakopolun Liikekiinteistö Oy. ARK 6/1982.

Mistelin päiväkot, 1997. ARK 4/1998.

Myyrmäen kirkko ja seurakuntakeskus, 1983. ARK 8/1985.

Palvelukeskus Foibe, 1994. ARK 2–3/1995.

Pöyry-talo. ARK 3–4/1990.

Ravurin päiväkot, 1983. ARK 8/1984.

Seljapolun päiväkot, 1984. ARK 8/1984.

Tiedekeskus Heureka, 1989. ARK 4/1989.

Tutkimuskeskus I, Tikkurila Oyj. ARK 1/1986.

Helsingin Sanomat (HS)

HS 1.12.1984, 16. "Kirkon tiiliseinä hiljentää rautatien melun".

HS 5.11.1987, 13. "Suurhankkeet lisäävät Vantaan velkaa".

HS 14.9.1993: "Kaupan pudotuspeli käy kovana uusissa kauppakeskuksissa".

HS 22.12.1997: "Vantaa rakentaa ensi vuonna päiväkotia ja laajentaa kouluja".

HS 25.11.2008: Muistokirjoitus "Rakennusarkkitehti Veikko Voutilainen". Kirj. Pertti Vaasio.

HS 14.8.2016: Muistokirjoitus: "Jaakko Kontio". Kirj. Markku Kuronen.

HS 18.2.2019 Muistokirjoitus: "Kalevi Ruokosuo 1929–2019".

HS 3.4.2020: Muistokirjoitus "Jaakko Ylinen 1936–2019". Kirj. Barbro Holmberg, Jarmo Maunula & Auli Puhakka.

HS 28.6.2021: Muistokirjoitus "Ilmo Valjakka 1934–2021". Kirj. Teija Valjakka & Pervin Imaditdin.

Artikkelit kirjoittajan mukaan

Laak, Noora. "Kaarina Löfström – Tikkurila Oy:n Tutkimuskeskus, Vantaa 1985". *Arkkitehti* 2/2017, s. 80–81.

Lappo, Osmo: "Ilmavasti lasia ja terästä". *Arkkitehti* 1/1998, s. 29.

Mukala, Jorma: "Ideologiapeli – Arkkitehtuurin tilannekatsaus." *Arkkitehti* 6/1999, s. 18–25.

Numminen, Pekka: "Arkkitehti Pekka Salminen, 81, löysäsi jo työtahtia, kunnes liian pieni kivenpalanen johti Kiinan valloitukseen – viimeksi valmistui kolossaalisen upea kulttuurikeskus". *Ilta-lehti* 4.11.2018. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/8fd4e200-580c-43a1-888e-304d43c9b80c>

Pallasmaa, Juhani: "Taidetta, tiedettä vai tekniikkaa: Kohti bio-kulttuurista arkkitehtuuria". *Arkkitehti* 1/1979, s. 22–27.

Pallasmaa, Juhani: "Aikamme pakkomielteet ja arkkitehtuuri". *Arkkitehti* 5–6/1983.

Ravanti, Kaisa: "Peijaksen sairaala". *Projekti-uutiset* 1/2007.

Selvitykset

Haavisto, Heli: Tikkurilan kaavarunkoalueen modernin rakennuskannan inventointi 2020 – Rakennetun ympäristön arvokohteet 1960–2000. Vantaa: Vantaan kaupunginmuseo 2021.

Hannula, Piritta: Vantaan oikeus- ja poliisitalo, rakennushistoriaselvitys. Innovarch, Senaatti-kiinteistöt; luonnos 2021.

Ihatsu, Sanna: Terveyttä kaikille – terveyskeskukset 1970-luvulta 1990-luvulle. CasaCo Studio Oy 2014.

Monien uskontojen ja katsomusten Suomi. Toim. Ruth Illman, Kimmo Ketola, Riitta Latvio & Jussi Sohlberg. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 48.

Kaukovainio. Metsälähiön moderni rakennusperintö 2010–2011. Oulun kaupungin rakennussuojelutyöryhmä. Oulu: Oulun kaupunkisuunnittelu 2011.

Kirkon tilastollinen vuosikirja 2005. Väestönmuutokset vuosina 1970–2005. Suomen evankelis-luterilainen kirkko: Kirkkohallitus, 2006. ISSN 1458-1388.

Laitinen, Karitta & Huuhka, Eija: Vantaan ostoskeskukset, Liite 1. Aalto-yliopisto 2012. Luettavissa: http://lib.tkk.fi/TIEDE_TEKNOLOGIA/2012/isbn9789526048512.pdf

Merihaka. Kaupunkirakenne- ja ympäristöhistoriaselvitys. Okulus Oy. Helsinki: Kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:30.

Seljapolun päiväkotit RHS. Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy 2020.

Vahanen Rakennusfysiikka Oy: Rakennushistoriaselvitys Tikkurila Oy Tutkimuskeskukset 2022.

Vihervirta, Johannes: Vantaan 1980-1990-lukujen rakennuskannan inventointi, vaihe 1:n esiselvitys, 2021. Kirsti-kokoelmanhallintajärjestelmä.

Verkkojulkaisut

Arkkitehtitoimisto Sarc Oy. Viitattu 21.9.2022.

- <https://sarc.fi/2-2/>

Malmberg, Jonas: "Länsi-Säkylän päiväkotit". DOCOMO-MO Suomi Finland ry. Viitattu 23.10.2022.

- Luettavissa: <https://docomomo.fi/kohteet/laansi-sakylan-paivakoti/>

Rakennettu hyvinvointi. Museovirasto. <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennettu-kulttuuriymparisto/rakennettu-hyvinvointi> Artikkelikokoelma:

- Autio, Anna: "Pentti Riihelä, yhdyskuntasuunnittelun tutkija" 2018.
 - Luettavissa: <https://www.rakennettuhuvinvointi.fi/fi/kaupunkien-kasvun-kaavoitus/pentti-riihela-yhdyskuntasuunnittelun-tutkija>
- Lahti, Juhana: "Oy Kaupunkisuunnittelu Ab – kaavoituksen konsultti" 2018.
 - Luettavissa: <https://www.rakennettuhuvinvointi.fi/fi/kaupunkien-kasvun-kaavoitus/oy-kaupunkisuunnittelu-ab-kaavoituksen-konsultti>
- Lahti, Juhana: "Arkkitehtuurikilpailut yhdyskuntasuunnittelussa 1945–1990" 2019a.
 - Luettavissa: <https://www.rakennettuhuvinvointi.fi/fi/kaupunkien-kasvun-kaavoitus/arkkitehtuurikilpailut-yhdyskuntasuunnittelussa-1945-1990>
- Lahti, Juhana: "Kaavoituslainsäädäntö ja kaupungistuvan hyvinvointiyhteiskunnan suunnittelu 1945–1990" 2019b.

- Luettavissa: <https://www.rakennettuhuvinvointi.fi/fi/kaupunkien-kasvun-kaavoitus/kaavoituslainsaadanto-ja-kaupungistuvan-hyvinvointiyhteiskunnan-suunnittelu-1945-1990>

- Manninen, Markus: "1980-luvun virastotalo" 2020.
 - Luettavissa: <https://www.rakennettuhuvinvointi.fi/fi/valtion-virastotalot/1980-luvun-virastotalo>
- Rajaniemi, Juho: "Kasvun kaavoitus" 2018.
 - Luettavissa: <https://www.rakennettuhuvinvointi.fi/fi/kaupunkien-kasvun-kaavoitus/kasvun-kaavoitus>
- Rönkkö, Marja-Liisa: "Museorakennukset 1900-luvun jälkipuolella" 2019.
 - Luettavissa: <https://www.rakennettuhuvinvointi.fi/en/kulttuurirakennukset/museorakennukset-1900-luvun-jalkipuoella>
- Vartola, Anni: "Julkiset kirjastot ja kirjastoarkkitehtuuri 1900-luvun jälkipuolella" 2019.
 - Luettavissa: <https://www.rakennettuhuvinvointi.fi/fi/kulttuurirakennukset/julkiset-kirjastot-ja-kirjastoarkkitehtuuri-1900-luvun-jalkipuoella>
- Vartola, Anni: "Kirjastojen kehitys ja valtionapupolitiikka 1900-luvun jälkipuolella" 2019.
 - Luettavissa: <https://www.rakennettuhuvinvointi.fi/fi/kulttuurirakennukset/kirjastojen-kehitys-ja-valtionapupolitiikka-vuosikymmenittain>

TIETOKANNAT

Verkkotietokannat

Anni Vartolan kuvatietokanta Flickr. Viitattu 30.9.2022.

- <https://www.flickr.com/photos/125605950@N02/albums/with/72157646291914112>

Finlex. Suomen sähköinen säädöskokoelma sekä ajantasaisten säädösten ja alkuperäisten säädösten kokoelmat. Oikeusministeriö, ylläpitäjä Edita Publishing Oy.

- 14.6.1985/480.
- 4.6.2010/498.

Helsingin tilastotietokannat.

<https://stat.hel.fi/helsingin-tilastotietokannat/>

- "Vantaan rakennukset käyttötarkoituksen ja valmistusvuoden mukaan 31.12."

Kansallisarkiston Digitaaliarkisto.

Koppa, Jyväskylän yliopiston avoimet aineistot.

- Taidehistorian aikajana: neoplastisismi. 9.9.2010. Viitattu 30.9.2022.
- <https://koppa.jyu.fi/avoimet/taiku/taidehistorian-aikajana/modernismi/1900-luvun-modernismi/neoplastisismi%20ja%20elementarismi>

Koulurakennus.fi. Kansakoulusta peruskouluun. Koulurakennuksia kolmelta vuosikymmeneltä. Museovirasto.

- 1970-luvun koulu: lakeja ja tilastoja.
- <http://www.koulurakennus.fi/1970-luvun-koulu/lakeja-ja-tilastoja>

Lindqvist, Mikko & Sirén-Valanta, Susanna: Arkkitehtuurisanasto Virtuaalinen arkkitehtuurikävely. 16.10.2000. Helsingin yliopiston avoin yliopisto / Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Viitattu 29.03.2022.

- <https://www.avoin.helsinki.fi/oppimateriaalit/tai-dehistoria/virtuaali/sanastoindeksi.shtml>

Uppslagsverket Finland. Toimitettu henkilöportaali.

- <https://uppslagsverket.fi/sv/start/>

Kuva-arkistot

ESS Etelä-Suomen Sanomat

HKM Helsingin kaupunginmuseo

KAMU Espoon kaupunginmuseo

Kirsti – Profiumin toimittama kokoelmanhallintajärjestelmä Vantaan kaupunginmuseon aineistoille

KS Kirkkonummen sanomat

MLL Maanmittauslaitos

MV Museovirasto

VKM Vantaan kaupunginmuseo

VKP Vantaan karttapalvelu

SUULLISET LÄHTEET

Puhelut

Pirkko Piirta 31.8.2022.

Kirsti Sivén 13.9.2022.

Pekka Wesamaa 16.9.2022.

Sähköpostit

Jukka Hyvämäki 28.9.2022.

Juha Jaakola 26.8.2022.

Juska Junntila 26.8.2022.

Petri Piirta 9.9.2022.

Esitykset

Vartola, Anni: Postmodernismista Suomen arkkitehtuurissa. Luento Tampereen teknillisellä yliopistolla 11.2.2020.

LIITTEET
L1 ARVOTUSTAULUKOT

Inv.nro	Kaupunginosa	Kiinteistötunnus	Katuosoite	Rakennuksen nimi	Kauppa	Hotelli	Toimisto	Arvot				Hist. todistusvoimaisuus	Hist. kerroksisuus	R1	R2	V
								Harvinaisuus	Tyypillisuus	Edustavuus	Alkuperäisyys					
7410	Havukoski 74	092-074-0403-0002	Hakopolku 2	Koivukylän Ostoskeskus, Koivutori, Hakopolun Liikekiinteistö Oy	x			x	x	x	x	x			x	
	Jokiniemi 62	092-062-0032-0001	Vernissakatu 4	Kiinteistö Oy Vantaan Vernissakatu 4, ent. Metsähallitus / Metsähallituksen toimitalo			x	x	x	x	x	x			x	
	Jokiniemi 62	092-062-0043-0008	Jokiniemenkuja 2-4	Keskusrikospoliisi, KRP			x	x	x	x	x	x				x
6406	Keimola 22	092-406-0005-0212	Kirkantie 32	Keimola Golf Club, Keimola Golf klubirakennus, Ravintola Saras	x			x		x	x	x			x	
	Kuninkaala 64	092-064-0107-0002	Kuninkaalantie 1	Tutkimuskeskus I, Tikkurila Oyj			x	x	x	x	x	x		x		
	Kuninkaala 64	092-064-0107-0002	Kuninkaalantie 1	Tutkimuskeskus II, Tikkurila Oyj			x	x	x	x	x	x		x		
	Lentokenttä 53	092-407-0005-0117		Avia Pilot -rakennus, Finavia			x	x	x	x	x	x				x
	Lentokenttä 53	092-423-0004-0045	Lentäjätie 1	Avia Fleet -rakennus, Scandic Helsinki Airport, Finnair			x	x	x	x	x	x				x
	Martinlaakso 17	092-017-0547-0002	Jaakonkatu 3	Pöyry-talo, AFRY (ent. Jaakko Pöyry -yhtiöiden toimitalo)			x	x	x	x	x	x			x	
	Martinlaakso 17	092-017-0547-0003	Jaakonkatu 2	Martintalo, ent. Siemens Nixdorfin toimitalo,			x	x	x	x	x				x	
	Martinlaakso 17	092-017-0605-0012	Vihertie 44-46	Kiinteistö Oy Vihertie 44, toimistorakennus			x	x	x	x						x
	Myyrmäki 15	092-015-0409-0003	Iskoskuja 3	Kauppakeskus Myyrmäni	x			x	x	x	x	x			x	
	Myyrmäki 15	092-015-0694-0008	Ojahaanrinne 4	Kiinteistö Oy Myyrimmäki, Kela Myyrmäki			x	x	x		x	x				x
	Myyrmäki 15	092-015-0800-0002	Kilterinkaari 1	Virtatalo, ent. Colosseum Business Center, Imatran Voiman pääkonttori			x	x	x	x	x	x		x		
	Myyrmäki 15	092-015-9901-0000	Virtatie	Kauppakeskus Isomyyri	x				x		x	x				x
	Pakkala 51	092-051-0203-0004	Elannontie 9	Skyline Airport Hotel, ent. Airport hotel Bonus Inn		x		x	x	x	x	x				x
	Pakkala 51	092-051-0317-0004	Veromäentie 1	Pilot Airport Hotel, ent. Hotelli Pilotti		x		x	x	x	x	x	x			x
6146	Tikkurila 61	092-061-0106-0001	Kielotie 7	Liikekeskus Grandinkulma, Kielotie 7			x	x	x	x	x	x				x
	Tikkurila 61	092-061-0109-0007	Neilikkatie 17	Destian pääkonttori, ent. Shellin pääkonttori			x	x	x	x	x	x			x	
	Tikkurila 61	092-061-0113-0004	Hertaksentie 2	Hotelli Vantaa, Sokos-hotelli		x		x	x	x	x	x			x	
	Tikkurila 61	092-061-0138-0001	Virmatie 3	Marioff, ent. kaupunkiautotalo Salomaa, Tikkurilan Salomaa Oy, toimitalo Toyota-autokauppa			x	x	x	x	x	x	x			x
	Tikkurila 61	092-061-0138-0002	Virmatie 5	Careeria, Supra 90, toimistorakennus Virmatie 5			x	x	x	x	x	x				x
	Tikkurila 61	092-061-0201-0006	Asematie 4	Kauppakeskus Tikkuri	x			x	x	x	x	x			x	
	Tikkurila 61	092-061-0207-0004	Lummetie 2b	Nuorisotila Liito, Metropolia, ent. Vantaanauktion kauppiastavaratalo			x		x		x					x
	Tikkurila 61	092-061-0221-0001	Kielotie 21	Vantaan käräjäoikeus ja Itä-Uudenmaan poliisilaitos, ent. Vantaan oikeus- ja poliisitalo			x	x	x	x	x	x	x	x		
	Veromies 52	092-052-0102-0004	Robert Huberin tie 6	Scandic Helsinki Aviapolis, hotelli, ent. Cumulus Hotel Airport, ent. Ramada Airport		x			x	x	x	x				x

Inv.nro	Kaupunginosa	Kiinteistötunnus	Katuosoite	Rakennuksen nimi	Päiväkoti	Oppilaitos	Kulttuur.	Terveyd.	Arvot				Hist. todistusvoimaisuus	Hist. kerroksisuus	R1	R2	V
									Harvinaisuus	Tyypillisuus	Edustavuus	Alkuperäisyys					
Asola 72	092-072-0018-0007	Sairaalakatu 1	Peijaksen sairaala					x	x	x	x	x	x				x
	092-072-0018-0013	Sairaalakatu 7	Palvelukeskus Foibe, Foibekartano					x	x	x	x	x	x				x
	Hakunila 94	092-094-0035-0003	Kaviokuja 5	Ravurin päiväkot	x					x		x	x				x
Hakunila 94	092-094-0405-0003	Nissaksentie 9	Nissaksen päiväkot		x					x		x					x
	Hämeenkylä 12	092-012-0152-0007	Pähkinätie 2	Pähkinänsärkijän päiväkot	x					x	x	x					x
	Ilola 71	092-071-0079-0006	Epinkoskentie 5	Ilolan koulu		x			x	x	x	x					x
Jokiniemi 62	092-062-0308-0002	Valkoisenlähteentie 51	Jokiniemen ala-aste, Jokiniemen koulu		x				x	x	x	x	x				x
	Koivuhaka 68	092-068-0114-0002	Koisotie 20	Jehovan todistajien valtakunnansali			x			x	x	x	x				x
	7002 Koivukylä 70	092-070-0101-0003	Seljapolku 11	Seljapolun päiväkot	x					x	x	x	x				x
Länsimäki 91	092-091-0233-0003	Vartiokuja 8	Vartiokujan päiväkot	x						x	x	x	x				x
	1713 Martinlaakso 17	092-017-0565-0008	Martinlaaksontie 36	Kulttuuritalo Martinus			x			x	x	x	x				x
	1713 Martinlaakso 17	092-017-0565-0009	Martinlaaksontie 36	Martinlaakson lukio		x				x		x	x				x
Metsola 83	092-083-0102-0007	Myyrätie 6	Korson Helluntaiseurakunta			x				x	x	x	x				x
	Mikkola 82	092-082-0015-0002	Kaakkoisväylä 8	Saturnuksen päiväkot	x					x	x	x					x
	Myyrmäki 15	092-015-0404-0006	Paalutori 3	Myyrmäkitalo			x				x	x	x				x
1512 Myyrmäki 15	092-015-0511-0007	Iskostie 8	Kilterin koulu		x					x	x	x	x				x
	1513 Myyrmäki 15	092-015-0521-0001	Leiritie 1	Metropolia Ammattikorkeakoulu - Myyrmäen kampus		x				x	x	x	x		x		
	Myyrmäki 15	092-015-0533-0001	Solkikuja 6	Solkikujan päiväkot	x					x	x	x	x				x
1511 Myyrmäki 15	092-015-0602-0002	Uomatie 1	Myyrmäen kirkko				x			x	x	x	x				x
	7340 Rekola 73	092-073-0150-0001	Kustantie 22	Rekolan kirkko, Pyhän Andraean kirkko			x			x	x	x	x				x
	Ruskeasanta 67	092-067-0100-0001	Mistelikuja 24	Mistelin päiväkot	x					x	x	x	x				x
6145 Tikkurila 61	092-061-0137-0001	Tiedepuisto 1	Tiedekeskus Heureka				x			x	x	x	x				x
	6147 Tikkurila 61	092-061-0208-0001	Lummetie 4b	Tikkurilan kirjasto			x			x	x	x	x				x
	Viertola 63	092-063-0119-0001	Liljatie 2	Viertolan koulu		x				x		x	x				x
Ylästö 40	092-040-0056-0001	Ahokuja 2	Ylästön päiväkot	x						x	x	x					x

DESTIA

HEIKKILÄ 12
100000
100000
100000
100000